Samarbete, för säkerhets skull

Förutsättningar för samarbete mellan landskapsarkitekter och säkerhetsexperter

Viktoria Sundberg

Examensarbete/Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Landskapsarkitektprogrammet – Uppsala
Uppsala 2025

Samarbete, för säkerhets skull. Förutsättningar för samarbete mellan landskapsarkitekter och säkerhetsexperter

Collaboration, to be on the safe side. Conditions for collaboration between security experts and landscape architects.

Viktoria Sundberg

Handledare:	Daniel Valentini, SLU, Institutionen för stad och land
Handledare:	Sara Westerdahl, SLU, Institutionen för stad och land
Bitr. handledare:	Pelle Wicknertz, Phenox Group
Examinator:	Åsa Ahrland, SLU, Institutionen för stad och land
Bitr. examinator:	Vera Vicenzotti, SLU, Institutionen för stad och land

Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	Avancerad nivå, A2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i landskapsarkitektur, A2E - landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Kurskod:	EX0860
Program/utbildning:	Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Kursansvarig inst.:	Institutionen för stad och land
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2025
Omslagsbild:	Perspektiv av en syntetisering av åtgärdsförslag för X-verkets entré. Illustration: Viktoria Sundberg
Upphovsrätt:	Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd. Om inget annat anges är bildernas producerade av författaren.
Originalformat:	A4
Elektronisk publicering:	https://stud.epsilon.slu.se
Nyckelord:	Landskapsarkitektur, fysisk säkerhet, inbyggd säkerhet, collaborative governance

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Avdelningen för landskapsarkitektur

Sammanfattning

Det eskalerande säkerhetspolitiska omvärldsläget motiverar att Sverige vidtar åtgärder för att skydda samhället. Säkerhetsexperter (SÄK) utgör en ledande roll i denna utveckling. Dessa förändringar påverkar även landskapsarkitekter (LA), som genom utformning och planering behöver förena platsers estetik, funktion och säkerhet på ett sätt som bevarar offentliga miljöers demokratiska värden. Genom samarbete mellan SÄK och LA kan utemiljöer utformas så att de bidrar till både öppenhet och robusthet på samhällets mest skyddsvärda platser i linje med konceptet *inbyggd säkerhet*.

Samarbetet mellan branscherna uppfattas däremot bristande, vilket får negativa konsekvenser för platsers fysiska utformning. Därmed ämnar detta arbete undersöka förutsättningarna för samarbete mellan SÄK och LA vid utformning av skyddsvärda objekt i anslutning till offentliga utrymmen. Förutsättningarna för samarbete analyserades utifrån ramverket *collaborative governance* som presenterar variabler för samarbetsdrivet beslutsfattande.

Detta har undersökts genom 4 workshoppar (WS) yrkesgrupperna var för sig diskuterade och utformade ett fiktivt skyddsobjekt utifrån givna säkerhets- och landskapsarkitekturkrav. Material från WS renritades, transkriberades och tematiserades samt analyserades genom *collaborative governance*.

Genom WS-materialet påvisas att samarbetet mellan SÄK och LA har bristande grundförutsättningar där en *historik av konflikt* och ojämn *makt- och resursdynamik* begränsar samarbeten. Trots detta är båda yrkesgruppernas kompetenser nödvändiga för att ge designintegrerade skyddslösningar, de är i beroendeställning till varandra för att uppnå målet inbyggd säkerhet. Detta bidrar till en *initial motivation* för samarbete. Genom tydlig *projektutformning*, gott *ledarskap*, *tillitsbyggande* och *tid* i projekt kan *samarbetsprocessen* stärkas. Alla dessa aspekter blir nödvändiga för att arbeta mot proportionalitet i den värdekonflikten mellan allmänhetens intressen och nivån av säkerhet som i nuläget begränsar SÄK och LA:s samarbete.

Trots att detta arbete har behandlat fåtal deltagare och starkt influerats av författarens närvaro under WS och materialbearbetning, belyser arbetet vikten av att stärka samarbetet mellan yrkesgrupperna. Detta eftersom försämrat samarbete får starka för det byggda rummet och i förlängningen demokratiska värden på platser. Genom stärkta samarbeten kan framtidens säkerhet utformas på ett sätt som blir integrerat med rådande samhällsbyggnadsideal och skyddar de värden som bygger vårt samhälle.

Abstract

The geopolitical security is rapidly escalating and in turn Sweden needs to take measures to protect its societal values. Security experts (SÄK) play a leading role in this development. These changes also affect landscape architects (LA), who, through design and planning, must integrate aesthetics, functionality, and security in a way that preserves the democratic values of public space. Through collaboration between SÄK and LA, public spaces can be designed to promote both openness and resilience in society's most critical locations, in line with the concept of Security by Design.

However, collaboration between these professions currently seems insufficient, which negatively impacts the quality of place design. Therefore, this work aims to examine the variables for collaboration between SÄK and LA when designing protected objects in adjacent with public spaces. The conditions for cooperation were analyzed based on the *collaborative governance* framework, which presents variables for collaboration in decision making.

This has been investigated through 4 workshops (WS) where the professional groups individually discussed and designed a fictional protected object based on given security and landscape architecture requirements. Material from WS was redrawn, transcribed, thematized and analyzed through *collaborative governance*.

The WS material demonstrates that the cooperation between SÄK and LA has inadequate *starting conditions* where a *history of conflict* and *power/resource imbalances* limit collaboration. Despite this, both professions are *interdependent* to achieve the goal security by design. This contributes to an *incentives to participate*. Through clear *institutional design*, *facilitative leadership*, *trust-building* and *time* in projects, the collaboration process can be strengthened. All of these variables are necessary to work towards proportionality in the conflict of interest between the public's interests and the level of security that currently limits SÄK and LA's collaboration.

Although this study involved a limited number of participants and was strongly influenced by the author's presence during WS and material processing, the work highlights the importance of strengthening collaboration between the professions. This is important because weakened collaboration has a strong impact on the built space and, by extension, democratic values in places. Through enhanced collaboration, the security of the future can be designed in a way that is integrated with current urban development ideals and protects the values that underpin our society.

Förord

En kylig septemberförmiddag anmälde jag mig hos vakten på den praktikplats som jag en månad tidigare hade lämnat för att påbörja mitt sista studieår på landskapsarkitektprogrammet. Nu satt jag där och väntade på att bli upphämtad för att återigen presentera projektet jag inte sett på en månad. Som tur var fanns alla mina stödord kvar. Jag hade nu fått äran att presentera projektet för högt uppsatta chefer i en säkerhetssfär som med största sannolikhet inte hade hört talas om landskapsarkitektur tidigare. Mitt personliga mål var att inspirera och öppna upp för att fysisk utformning är värt att prioritera även för dem, och det krävde att jag så sakligt som möjligt förklarade vad landskapsarkitektur är samt hur det faktiskt är av betydelse även i säkra sammanhang. Med den väl mottagna presentationen avklarad kastade jag mig mot Uppsala och SLU för att med fåtal minuters marginal hinna till eftermiddagens obligatoriska seminarium om dagvattenhantering. När seminarieledaren hade valt ut min inskickade fråga om 'hur sekretess kring vatteninfrastruktur kan påverka landskapsarkitektens arbetsförutsättningar' hajade jag till vid insikten om att de flesta av mina kurskamrater hade svårt att förstå frågan, och jag behövde förtydliga vad informationssäkerhet innebar. Det slog mig att jag genom min säkerhetsinriktning på kandidatarbete och praktikperiod har satt mig i en position av att representera landskapsarkitektur för säkerhetsexperterna och representera säkerhet för landskapsarkitekterna, två branscher som är väldigt främmande för varandra. I detta gränsland ser jag min chans att bidra och jag hoppas att detta examensarbete kan vara en del i att brygga gapet så att yrkesgrupperna tillsammans kan utforma framtidens säkra platser med både god säkerhet och hög arkitektonisk kvalitet.

Innehåll

Figurförteckning 8
Terminologi 9
1. Inledning 11
1.1. Syfte och Frågeställning 13
1.2. Avgränsningar 13
2. Teoretisk bakgrund 15
2.1. Fysisk utformning påverkar upplevelsen 15
2.2. Säkerhet är inte nytt 17
2.3. Säkerhetens påverkan på upplevelsen 19
2.4. Collaborative Governance 22
3. Metod och material 27
3.1. Metod för datainsamling – Workshop 28
3.1.1. Workshop underlag och uppgift 29
3.1.2. Workshop deltagarna 35
3.1.3. Genomförande 36
3.2. Bearbetning av materialet 36
3.2.1. Anonymitet, personuppgiftsbehandling och informationssäkerhet 40
4. Analys och Resultat 41
4.1. Historik av konflikt 41
4.2. Makt- och resursdynamiker 43
4.2.1. Kunskap är makt 44
4.2.2. Rådande samhällsutveckling påverkar maktdynamiken 46
4.3. Initial motivation 47
4.4. Beroendeställning: Båda behövs! 47
4.4.1. Landskapsarkitekternas utgångspunkt 48
4.4.2. Säkerhetsexperternas utgångspunkt 52
4.5. Variabler bortom aktörerna 55
4.5.1. Tid och Tillit 56
4.5.2. Projektutformning och Ledarskap 57
4.6. Att stärka samarbetsprocessen 59
4.7. Bristande gemensam förståelse: Värdekonflikten mellan allmänhetens intressen och nivån av säkerhet 60

4.7.1. Att bedöma en proportionerlig nivå av säkerhet 60
4.7.2. Yrkesgruppernas olika perspektiv på värdekonflikten 61
4.8. Delmål: Samsyn kring säkerhetens utformning 66
4.8.1. Vad innebär ”estetik” för yrkesgrupperna? 66
4.8.2. Båda anser att ”Tyvärr är säkerhet fult” 67
4.9. Resultatsammanfattning 69
5. Diskussion 71
5.1. Resultatdiskussion 71
5.1.1. Svårigheten ligger i att bedöma proportionalitet 72
5.1.2. Makten att utforma det byggda rummet 74
5.1.3. Säkerhetens estetik som skyddsfunktion 75
5.1.4. Samhällsutvecklingen ger både utmaningar och möjligheter för inbyggd säkerhet 78
5.2. Metoddiskussion 80
5.2.1. Workshoppens upplägg i relation till deltagarnas förutsättningar 82
5.2.2. Min påverkan på arbetet 83
5.3. Vidare forskning 84
6. Avslutande reflektioner 85
6.1. Slutsats 85
7. Tack! 87
8. Referenser: 88
9. Bilagor 91

Figurförteckning

Figur 1 Schematisk modell över Collaborative Governance.. 23
Figur 2 Metodprocess för arbetet.. 27
Figur 3 Skyddsobjekt som inspirerade det fiktiva objektet. 29
Figur 4 Kollage process för att utforma staden.. 30
Figur 5 Örsalaborg karta.. 31
Figur 6 X-verket plan.. 32
Figur 7, Processfoto kodord. 38
Figur 8 Processfoto återtematisering. 38
Figur 9 Processfoto uppsatsstruktur.. 39
Figur 10 Workshopresultat landskapsarkitekter 1 49
Figur 11 Workshopresultat landskapsarkitekter 2 50
Figur 12 Workshopresultat säkerhetsgrupp 1 53
Figur 13 Workshopresultat säkerhetsgrupp 2 54
Figur 14 Sammanställning av hur samtliga WS grupper hanterade stängsel 65
Figur 15 Illustrativ resultatsammanfattning utifrån collaborative governance. 70

Terminologi

Antagonist: Antagonister kan utgöras av enskilda gärningspersoner, organisationer andra grupper med illa uppsåt mot skyddsvärdet (Säkerhetspolisen [SÄPO] 2023c).

Dimensionerande antagonistiska förmågor (DAF): En beskrivning av DAF avser vilken kapacitet och vilja som finns hos antagonister att angripa skyddsvärdet och tas fram av Säkerhetspolisen (SÄPO) med stöd i underrättelse (SÄPO 2023c). "Verksamhetsutövaren ska, utifrån erhållen beskrivning av dimensionerande antagonistiska förmågor, dimensionera säkerhetsskyddsåtgärderna för att upptäcka, försvåra och hantera obehörigt tillträde eller skadlig inverkan."(SÄPO 2023c:22).

Fysisk säkerhet: "ska förebygga att obehöriga får tillträde till områden, byggnader och andra anläggningar eller objekt där de kan få tillgång till säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller där säkerhetskänslig verksamhet i övrigt bedrivs."(SÄPO 2023a:5) Fysisk säkerhet skiljer sig från personalsäkerhet och informationssäkerhet, vilka enbart kommer nämnas perifert som koncept i detta arbete.

Hotbild: I detta arbete används termen som en generell benämning för de sannolika hoten som riktas mot ett specifikt värde. DAF är den officiella termen, hotbild används synonymt med det.

Skydd eller skyddsåtgärder: Bred term som innefattar alla åtgärder som kan hantera säkerheten. Paraplyterm som innefattar både säkerhetsskydd och verksamhetsskydd.

Skyddsobjekt: Bestämmelser för skyddsobjekt ges i Skyddslag (2010:305)(n.d.). Beslut om klassificering av skyddsobjekt görs av en myndighet som har getts befogenheter av regeringen att besluta om skyddsobjekt (vanligt är Försvarsmakten och Länsstyrelsen) för att ge förstärkt skydd för platser som är av särskild vikt för rikets säkerhet (Skyddslag (2010:305) n.d.). Platser som beslutas som skyddsobjekt får särskilda juridiska förutsättningar för utökad säkerhet och råder som regel under tillträdesförbud vilken kan även kompletteras med avbildningsförbud (fotoförbud), där skyddsvakter får särskilda befogenheter (SÄPO 2023a).

Skyddsvärde: Skyddsvärden utifrån säkerhetsskydd kan bestå av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter (information), internationellt förpliktigande skyddsvärden eller "Anläggningar, objekt, system, egendom och andra tillgångar" (SÄPO 2023c). Skyddsvärdets klassning eller konsekvensnivå bedöms utifrån vilka konsekvenser som skulle följa på nationell nivå om skyddsvärdet påverkas (SÄPO 2023c). "För att avgöra konsekvensnivå behöver verksamhetsutövaren ingående beskriva de bakomliggande resonemangen som ligger till grund för den slutliga bedömningen av respektive skyddsvärde"(SÄPO 2023c:16).

Säkerhet: Säkerhet är en bred term som innebär ett "tillstånd som inte innebär fara" (Svenska Akademien 2021). I detta arbete syftar säkerhet till att hantera faktiska händelser, olyckor, attentat i denna breda bemärkelse, detta särskils från trygghet som syftar till en känsla eller upplevelse.

Säkerhetshot: "Säkerhetshot uppstår då en antagonist har både avsikt och förmåga att genomföra antagonistiska handlingar riktade mot den säkerhetskänsliga verksamheten."

(SÄPO 2023c:22) Säkerhetshot bedöms av den enskilda verksamheten och kompletteras med en beskrivning av dimensionerande antagonistiska förmågor (DAF) i säkerhetsskyddsanalysen (SÄPO 2023c).

Säkerhetsskydd eller säkerhetsskyddsåtgärder: Säkerhetsskydd är de åtgärder som vidtas för att skydda säkerhetskänslig verksamhet mot spioneri, sabotage, terroristbrott och andra hot som kan skada Sveriges säkerhet, samt för att skydda uppgifter som omfattas av sekretess och är av betydelse för rikets säkerhet (SÄPO 2023b). Säkerhetsskydd regleras i säkerhetsskyddslag (2018:585). Säkerhetsskyddsåtgärder ska mildra konsekvenserna som har bedömts i säkerhetsskyddsanalysen (SÄPO 2023). I andra sammanhang kan säkerhetsskyddsåtgärder bland annat innefatta IT-miljöer eller åtgärder inomhus, denna uppsats syftar till säkerhetsskyddsåtgärder som påverkar den fysiska utemiljön (landskapsarkitekturen).

Säkerhetsskyddsanalys: En säkerhetsskyddsanalys är en systematisk genomgång av en verksamhet för att identifiera vilka delar som är säkerhetskänsliga, vilka säkerhetshot de är utsatta för, vilka sårbarheter som finns och vilka konsekvenser ett angrepp eller en incident kan få för Sveriges säkerhet (SÄPO 2023c). Analysen ligger till grund för vilka säkerhetsskyddsåtgärder som ska vidtas (SÄPO 2023c).

Verksamhetsskydd: Verksamhetsskydd beslutas av den enskilda verksamheten och avser säkerhetsåtgärder som inte juridiskt omfattas av säkerhetsskydd (SÄPO 2023a). Åtgärderna kan vara förebyggande och skadebegränsande – administrativa, tekniska och organisatoriska – som syftar till att skydda en verksamhet, dess människor, information, lokaler, utrustning och processer mot både avsiktliga och oavsiktliga hot (olyckor), för att säkerställa att verksamheten kan bedrivas utan allvarliga störningar (SÄPO 2023a).

1. Inledning

Sveriges säkerhetsläge har under det senaste decenniet blivit mer komplext med ökade hot mot kritisk infrastruktur, skyddsobjekt och säkerhetskänslig verksamhet. Som svar på det eskalerande omvärldsläget med spända säkerhetspolitiska förhållanden och krig i Europa och världen, har Sverige bland annat gått med i Nato och fokuserar ytterligare på civila beredskapsfrågor. Den ökade medvetenheten om det säkerhetspolitiska läget i civilsamhället och den förhöjda terrorhotnivån ställer krav på att känsliga verksamheter ser över sin säkerhet och vidtar åtgärder för att skydda sina värden (Säkerhetspolisen [SÄPO] 2024). Detta har lett till en markant ökning av att se över bland annat larm-, lås- och IT-system, men även den fysiska utformningen kring säkerhetskänsliga verksamheter där säkerhetsbranschen växer kraftigt (SÄPO 2024; *P1 Ekot* 2025). I förlängningen finns idag ett ökat behov av kompetens i säkerhets- och verksamhetsskydd (SÄPO 2024). I detta arbete benämns personer som besitter kompetens inom att utforma säkerhets- och verksamhetsskyddsåtgärder som säkerhetsexperter vilket hädanefter förkortas till ”SÄK”.

Efter ett terrorattentat eller medvetet angrepp mot samhället reagerar ofta förvaltare och fastighetsägare hastigt genom att sätta upp tillfälliga säkerhetsskyddsåtgärder (Larcher et al. 2022). I det offentliga rummet resulterar det ofta i olika tillfälliga inkörningsskydd såsom större reflexklädda betongblock, pollare och koner. Ett exempel på hur säkerhetsåtgärder hastigt uppfördes är hur Köpenhamn placerade ut betongblock runtom i staden som reaktion på Drottninggatanattacken i Stockholm 2017. Det kommunala samhällsbyggnadskontoret som inte deltagit i processen beskrev ”*the arrival of the concrete blocks as almost an assault or violation of the city*” eftersom de förde med sig associationer om ”*war, risk, and outright hostility*” (Ilum 2020:166). Vid ett ihållande försämrat säkerhetspolitiskt läge behöver tillfälliga åtgärder likt dessa omvandlas till permanenta säkerhetskyddsåtgärder och börjar därmed bli en vanligare kravställning i flertalet utformningsprojekt (SÄPO 2024). Det i sin tur leder till att ’säkra platser’ blir alltmer förekommande inom landskapsarkitektur.

Utformning av levnadsmiljöer leder till reaktioner hos betraktare och påverkar hur människor lever sina liv (Hopper & Droge 2005; Coaffee et al. 2009; Ilum 2023; Boverket 2024a). I detta arbete utgår jag från att det ligger ett ansvar i att formge platser i ett demokratiskt och öppet samhälle, och alla ingrepp i offentliga miljöer spelar roll. Detta gör att man med utformningen kan påverka betraktarens intryck av platsen och i förlängningen förtroende för designern, förvaltaren och samhället. Offentliga utemiljöer utformas i regel av landskapsarkitekter i samspel med flera andra yrkesgrupper. Landskapsarkitekter kommer hädanefter förkortas till ”LA”.

Som reaktion på hur förhastade beslut om säkerhetsåtgärder har lett till ’förstörda’ platser har EU respektive Sverige gett ut egna vägledningsdokument för att uppmuntra till *inbyggd säkerhet* (eng. security by design) (Larcher et al. 2022; Säterhed et al. 2024). Konceptet inbyggd säkerhet bygger på att behovet av säkerhetsåtgärder bedöms och vägs mot andra intressen och integreras som en del i en multifunktionell design i platsers planerings och designprocesser (Larcher et al. 2022; Säterhed et al. 2024). Konceptet bygger på principerna att arbeta med samarbete, proportionalitet, multifunktionalitet och gestaltning för att ”skapa en nivå av säkerhet där människor både är och känner sig trygga” (Säterhed et al. 2024:21). För LA innebär det ett ökat ansvar att tillsammans med SÄK integrera fysiska skyddslösningar och riskreducerande åtgärder i den gestaltade miljön (Cornell 2025). Konceptet förespråkar att man applicerar redan etablerade landskapsarkitektoniska

verktyg, till exempel att arbeta med stadsmöbler, topografi, växtlighet och vatten för att möta det nya behovet av säkerhet (Hopper & Droge 2005; Ilum 2020; Larcher et al. 2022; Noest 2024; Säterhed et al. 2024; Cornell 2025). Inbyggd säkerhet syftar i grunden till att intressen kring både säkerhet och arkitektur representeras och tas med i utformningen för att undvika "säkerhetslösningar som innebär krångel, störningar eller otrygghet" (Säterhed et al. 2024:21).

En av grundprinciperna för arbetet med inbyggd säkerhet är "samarbete mellan framför allt säkerhetsspecialister, myndigheter samt byggnads- och stadsbyggnadsexperter" (Säterhed et al. 2024:23). Säterhed et al (2024) exemplifierar SÄK och LA som några av dessa viktiga aktörer som förser projekt med expertkunskap från respektive fält vid samarbete för inbyggd säkerhet. Vägledningen täcker även in samarbete mellan fler yrkesroller, där exempelvis "myndigheter" syftar till en officiell beställarroll som inte nödvändigtvis behöver vara SÄK eller LA. Samarbete är komplext och att samordna flera aktörer för att nå konsensus i beslutsfattande inom samhällsbyggnad kräver medvetenhet om yttre och inre faktorer som påverkar processen (Ansell & Gash 2008). Ansell och Gash (2008) presenterar därmed modellen *collaborative governance* som kan appliceras för att förstå samarbetet inom samhällsutvecklingsprojekt. I och med sin breda applicering kan modellen även användas för att beskriva samarbetet mellan LA och SÄK vid utformning av skyddsvärda platser där både landskapsarkitektoniska- och säkerhetsintressen hanteras.

I nuläget tyder däremot mycket på att branscherna SÄK och LA oftast inte samarbetar eller har svårt att samarbeta (Ilum 2020, 2022; Sundberg 2023). I Köpenhamns hastigt införda säkerhetsåtgärder blev kommunen (LA) inte inkluderade i det initiala införandet av betongblock och i vidare arbete med säkerhetsåtgärderna uttrycktes representanter från kommunen att "*you don't negotiate with [SÄK]*" (Ilum 2020:171). Från intervjuer med SÄK som jag genomförde i mitt kandidatarbete (2023) framgick att SÄK ibland är omedvetna om LA och de har ofta svårt att samarbeta när de väl möts. Kandidatarbetet undersökte potentialer och utmaningar att använda landskapsarkitektur för att ge fysisk säkerhet. Det lyftes många potentialer att integrera landskapsarkitektur och säkerhet (som i detta arbete benämns som inbyggd säkerhet), men att gruppernas okunskap om varandras ämnen försvårar genomförande. Sammantaget tyder mitt kandidatarbete (2023) och Ilums(2020, 2022) artiklar på att kommunikationen mellan branscherna är begränsad och att det saknas erfarenhet av att hantera de intressekonflikter som uppstår mellan yrkesgrupperna i säkerhetsprojekt. Det bristande samarbetet mellan yrkesgrupperna uppfattas i sin tur begränsa möjligheterna att arbeta mot målet av inbyggd säkerhet och ger konsekvenser för våra gemensamma miljöer.

1.1. Syfte och Frågeställning

Arbetet utgår från ställningstagandet att inbyggd säkerhet är det ultimata målet för utformning av skyddsåtgärder för skyddsvärda objekt i anslutning till offentliga utrymmen. Med bakgrund i att samarbetet mellan landskapsarkitekter (LA) och säkerhetsexperter (SÄK) uppfattas ansträngt och bristande har detta arbete som syfte att förstå förutsättningarna för samarbeten mellan yrkesgrupperna vid utformning av dessa skyddsvärda platser.

Detta arbete söker därmed svar på följande fråga:
Hur ser förutsättningarna för samarbete ut mellan SÄK och LA beskrivet utifrån variablerna i *collaborative governance*?

Detta för att i förlängningen förstå hur förutsättningarna för samarbete påverkar yrkesgruppernas fortsätta arbete med inbyggd säkerhet och dess påverkan på utformningar av skyddsvärda platser.

1.2. Avgränsningar

Arbetet undersöker hur LA respektive SÄK arbetar med en fiktiv plats (se kap 3 Metodologi för vidare diskussion) och det finns flera anledningar till detta. Eftersom detta arbete ska kunna publiceras offentligt kan det inte hantera verkliga platser, alltså inget verkligt skyddsobjekt, då offentlig spridning av information om skyddsobjekt generellt ska begränsas och i vissa fall kan vara straffbart, så att det inte kan användas för illa uppsåt. Trots det har jag eftersträvar platsutformade skyddslösningar för att möjliggöra att ta del av de praktiska erfarenheter som annars inte kan delas när verkliga projekt råder under sekretess. Jag valde att utforma ett fiktivt skyddsobjekt där att skyddsvärdet är centrerat kring fysiska byggnader istället för mjuka måltavlor såsom offentliga miljöer (torg, gator och parker) eftersom angreppssätt mot mjuka måltavlor uppfattas vara komplexa där hotet och skyddsvärdet kan bestå av oklara punkter och flertalet möjliga anfallsvinklar samt att hotbilden framförallt syftar till att hantera fordon och uppgiften ville även breddas till andra skyddskrav(Coaffee et al. 2022). Att centrera utformningen kring en byggnad gjordes också för att göra uppgiften lättare att hantera för SÄK, eftersom de inte är utbildade i gestaltning och är mer vana att hantera byggnader. Denna vana är tolkad utifrån egen erfarenhet samt att den framträdande svenska litteraturen på ämnet har ett explicit eller implicit fokus på byggnader (Fortifikationsverket 2016; Säterhed et al. 2024). Genom uppgiften att ge ett utformningsförslag för ett skyddsobjekt tvingades deltagarna till att göra faktiska ställningstaganden och ha diskussioner som var mer platsspecifika. Om deltagarna enbart hade intervjuats hade diskussionerna istället fått en mer generell karaktär. Detta fiktiva skyddsobjekt kan alltså inte lyfta alla de intressekonflikter som kan uppstå i ett verkligt projekt, och bör därmed ses som ett studieexempel och inte en heltäckande lösningsguide.

Detta arbete undersöker framför allt säkerhetsåtgärder som är tänkta att skydda mot målinriktade angripare som aktivt försöker skada skyddsvärden (ex. terror). I litteratur om säkerhet är det vanligt att hantera säkerhetsåtgärder riktade åt mer vardagliga men oönskade beteenden såsom nedskräpning, skateboarding eller hemlöshet. Eftersom sådana projekt är uppfattas som ovanligare i svenska sammanhang och att det sällan är enskilda aktörer som förespråkar dessa åtgärder så fick detta inte utrymme i arbetet.

Eftersom detta arbete läggs fram i landskapsarkitektur kommer det inte representera hela kontexten från säkerhetsbranschen. Eftersom jag saknar utbildning inom säkerhet och att begreppet är brett och framförallt praktiskt förankrat har inga vetenskapliga artiklar som särskilt representerar perspektivet av fysisk säkerhet förekommit. Litteraturen i detta arbete är från samhällsbyggnadsforskning som ofta ställer sig kritiskt till dagens sätt att införa säkerhet. Litteratur om brottsprevention ligger närmast vetenskapliga skrifter om fysisk säkerhet i detta arbete, men dessa kan tolkas vara i linje med samhällsbyggnadsforskningen.

2. Teoretisk bakgrund

I detta kapitel förklaras den samhällsbyggnadsforskning om säkerhet och det teoretiska ramverk som arbetet bygger på. I akademiska sammanhang behandlas inte säkerhet som ett sammanhållet forskningsområde, vilket har gett svårigheter i att hitta akademiska skrifter om fysisk säkerhet. Sökningar på säkerhetsfrågor i kombination med arkitektur försvåras av att resultaten oftast hanterar IT-säkerhet. Detta eftersom IT-miljöer till synes lånar begrepp från fysisk arkitektur. De referenser som anknyter till samhällsbyggnad och säkerhet är ofta över 10 år gamla och centrerade kring amerikanska sammanhang. Trots att exempel och analyser av fysiska miljöer i dessa skrifter är daterade beskriver artiklarna ofta företeelser eller mänskliga beteenden och reaktioner som är mer beständiga. Dessa aspekter är fortfarande relevanta i dagens kontext och beskrivs i nedanstående avsnitt. Mina förkunskaper av ämnet är format av mitt kandidatarbete (2023) och referenser jag funnit till det arbetet har även använts i detta. Detta arbete grundas även i praktiskt förankrade vägledningsdokument och olika aktörers beskrivna erfarenheter eftersom mötet mellan LA och SÄK ännu tolkas vara relativt outforskat.

I detta arbete har särskilt två aktuella författare inom stadsbyggnad och landskapsarkitektur fått stort utrymme eftersom de hanterar frågor om upplevelsevärden och arkitekturens roll i relation till säkerhet: Jon Coaffee professor i urban geografi vid Warwick Universitet och Stine Ilum antropolog och Ph.D vid Köpenhamns Universitet. Coaffee har utgivit flertalet artiklar kring samspelet mellan fysiska miljöer och socio-politiska frågor med särskilt fokus på resiliens och säkerhetsfrågor (Warwick Universitet 2024). Ilum har under sin PhD undersökt hur säkerhetsåtgärder har behandlats i Köpenhamns stadsutveckling och hur befolkningen reagerar på åtgärderna och dessa artiklar har fått stor innebörd för detta arbete. Båda författare har även författat delar i samlingsverket Security by Design (Larcher et al. 2022). Utöver deras akademiska arbeten har även populärvetenskapliga böcker från Edwin Heathcote (2022) och Theo Deutinger (2023) använts i arbetet eftersom de kartlägger och beskriver säkerhetselement. Marit Noest, landskapsarkitekt på nederländska kontoret Karres en Brands, publicerade en artikel på den digitala plattformen Landezine (2024) om hur landskapsarkitektur kan användas för att hantera säkerhet. Genom hennes rekommendation fann jag Deutingers bok och Ilums artiklar. Mycket av litteraturen till detta arbete kommer från rekommendationer eller referenser i dessa skrifter och samlingsverken Inbyggd säkerhet (Säterhed et al. 2024) och Security by Design (Larcher et al. 2022). Sammantaget finns alltså en del litteratur som fokuserar på hur säkerhetsåtgärders byggda form påverkar upplevelsevärden och samhället. Däremot tycks det saknas litteratur om aktörerna som bygger upp säkra platser och hur de blir en del i utformningen, vilket blir fokus med detta arbete.

2.1. Fysisk utformning påverkar upplevelsen

Utformningen av våra vistelsemiljöer spelar roll för hur vi upplever platser och detta får i sin tur påverkan på vår livskvalitet. Boverket (2024:11) argumenterar i publikationen *Den byggda formens betydelse - Kunskap från forskning* att "Utformningen av [våra gemensamma livsrum] är av avgörande betydelse för människors välbefinnande och hälsa och handlar om grundläggande demokratiska rättigheter". Inom landskapsarkitektur finns

flertalet stora författare som har fått stort inflytande för stadsbyggnad som har människans upplevelse i fokus, där perspektiv från exempelvis Jane Jacobs (1992) och Jan Gehl (2010) sätter människans sinnen och upplevelser i centrum, vilka återkommer frekvent under landskapsarkitektutbildningen. Eftersom människan är en fysisk varelse bör städer utformas efter "*the human dimension*" och hur staden faktiskt upplevs (Gehl 2010:6).

I grunden handlar estetik om den mänskliga sinnliga upplevelsen av till exempel platser, objekt, sammanhang (Lehtinen 2019). Innebörden av estetik blir därmed bredare än enbart formspråk och kan även innefatta dofter, fysiska sensationer, ljud utöver det primärt visuella elementet många förknippar med termen (Ilum 2023). Detta gör att innebörden av estetik, oavsett vad man läser in I termen, blir "*especially important when considering built environments, since it is in this context that human beings are actively engaging not only in planning and building but, most importantly, in using and inhabiting the environments*."(Lehtinen 2019:113).

Den byggda utformningens skapar ett tidslager från den tid den skapats under, där bakomliggande ideal förmedlas genom de beslut som byggt upp utformningen, vilket är hur vi får byggnads- och trädgårdsepoker (Blennow 2002). Av detta faktum att den byggda formen återspeglar tidigare samhällsideal kan man ur ett stadsbyggnadsperspektiv tolka en stads eller parkers historiska lager och de motivationerna bakom (Blennow 2002). Detta gör att även alla ingrepp som utförs, eller inte utförs, även idag återspeglar de ideal och värderingar som är framträdande i samhället (Blennow 2002; Heathcote 2022). Även stadsmöbler blir en representation för rådande tekniska förutsättningar och politiska beslut, och på grund av sin mer adaptiva natur kan stadsmöblerna ge en hastigare återspegling av skiften i politik tillskillnad från byggnader, gatustrukturer eller större offentliga rum (Heathcote 2022). Dessa stadsmöbler "*arguably shapes our experience of the city almost as much as the most expensive building*"(Heathcote 2022:12). Möbler som saknar funktionell användning, till exempel för att de är trasiga eller har tagits ur bruk på grund av nya tekniktrender (exempelvis telefonkiosker), blir direkt oönskade, ses som fula och tas bort utan någon sentimentalitet trots att de i sig kan utgöra ett historiskt lager (Heathcote 2022). Eftersom att de offentliga utrymmena utformas av personer i maktpositioner blir de ingrepp som utförs på platser ett återspeglande av den makten och en representation för styrningens värderingar (Hopper & Droge 2005; Coaffee et al. 2009; Deutinger 2023). Givna estetiska formspråk blir en koppling mellan det byggda och det politiska och kan ge associationer som frammanar känslor och upplevelser (Ilum 2023). Den byggda miljön blir alltså en förlängning och ett tidslager över av rådande politik.

LA:s yrkesroll är att utforma platser, och en viktig del i den rollen blir därmed att beakta upplevelsen. Sveriges Arkitekter definierar LA:s yrkesroll som att "Kompetensen är bred och ett levande intresse för människans behov och villkor, liksom en ekologisk grundsyn, löper som en röd tråd genom yrket."(Sveriges Arkitekter n.d.). Rollen beskrivs hantera projekt "med stor komplexitet, både i den detaljerade och i den mer övergripande skeden" (Sveriges Arkitekter n.d.). Thompsson (2002) beskriver att landskapsarkitektur strävar efter trivalent design, där god gestaltning ger ekologiska-, estetiska- och sociala värden. Alla dessa aspekter blir en naturlig del i att beakta människans upplevelse av platser. LA nyttjar visuella kommunikationsmedel för att förmedla idéer och i fall av platser ge en föraning om vilken upplevelse som ska ges av platsen (Fletcher 2021). Den visuella kommunikationen blir alltså del i att kommunicera hur platsen är tänkt att upplevas och för att åstadkomma det är LA skickliga på att framställa skisser eller annat visuellt material (Reid 2012;

Fletcher 2021). Sammantaget nyttjar LA sina kompetenser för att arbeta mot platser som fyller deras ideal av goda städer (Ilum 2022).

Sammanfattat har den fysiskt byggda formen möjligheter att ge upplevelser, vilket i grunden handlar om estetik, och genom det kan platser förmedla budskap av rådande politiska trender och LA blir den yrkesroll som genom sina kompetenser har som uppdrag att hantera platsers komplexitet och vilka upplevelser de ger.

2.2. Säkerhet är inte nytt

Under i alla tider har skydd mot olika hot varit del av hur vi bygger upp våra bostäder och samhällen. Skydd kan egentligen ses som en grundläggande funktion i arkitektur då ett vanligt hus är ett skydd mot omgivande miljö, till exempel så enkelt som ett väderskydd (Hopper & Droge 2005). Torun Hammar[1], arkitekt med särskild kompetens inom kulturmiljö, presenterar att vad man har haft som ambition att skydda har varierat över tid. Hammar beskriver att man tidigt skyddade den individuella gruppen, kyrkan, handeln, nationen tills under modern tid då har det handlat om att skydda koncept såsom folkrätten, marknaden eller demokratin. Genom alla tider har säkerhet, oavsett om det handlar om naturkatastrofer eller fientliga personer, handlat om att hålla det oönskade på ett avstånd så att möjliga skador minimeras och försvars- eller räddningsinsatser ges tid att reagera, vilket i stort är sig likt även idag (Hopper & Droge 2005). Därigenom har avstånd mellan skyddsvärde och hot alltid varit avgörande, och samma princip gäller även idag (SÄPO 2023a).

Dagens säkerhetsbehov har framförallt förändrats i och med den tekniska utvecklingen, där dagens angreppsstekniker är mer komplexa och därefter måste även skyddet vara det (Hopper & Droge 2005). Vanligt förekommande säkerhetskrav är att begränsa fordon. Eftersom man både ur ett säkerhets- och landskapsarkitekoniskt perspektiv ofta vill begränsa fordon finns det skyddsåtgärder som är enkelt förenade med rådande stadsbyggnadsideal. Det vanligt att sårbara platser omvandlas till gångfartsområden där fordon begränsas i utkanterna av zonerna (Larcher et al. 2022). Även hastighetssänkande åtgärder kan utgöra en del i utformning av säkra gatumiljöer. Dessa aspekter av att bygga bort fordons utrymme i staden är inte lika främmande för landskapsarkitekter och det förekommer i många projekt utöver säkerhetsskyddsklassade projekt. Fordons tekniska utveckling gör däremot att förutsättningarna ständigt förändras. Till exempel utvecklingen av elbilar ger fordon som kan accelerera snabbare och har en högre massa, som således kan göra större skada. Eftersom teknikutvecklingen går så fort får arbetet med säkerhet och skydd ständigt nya förutsättningar "*The defender and the terrorist are constantly engaged in the effort to be one step ahead and gain a tactical advantage*" (Hopper & Droge 2005:3). Detta motiverar att arbetet med skydd är levande och att säkerhetslösningar är adaptiva efter framtida behov och för att inte fastna i enbart det rådande säkerhetsläget (Hopper & Droge 2005; Larcher et al. 2022; SÄPO 2023a; Säterhed et al. 2024).

Införande av säkerhetsåtgärder görs ofta som en reaktion på händelser i omgivningen. Dagens stegrande diskurs kring säkerhet inom västvärlden tog fart efter 9/11 attentatet i New York 2001, där hela USA snabbt och kraftigt reagerade med att införa många

[1] Torun Hammar, arkitekt SAR/MSA. Föreläsning fortifikation och arkitektur. Fortifikationsverkets arkitekturgala, 14 april 2024.

säkerhetsåtgärder runtom i landet, däribland fordonshinder kring skyddsvärda platser (Németh 2010). Även i Europeiska och Nordiska sammanhang införs säkerhetsåtgärder ofta som reaktioner på händelser i omvärlden (Ilum 2020; Larcher et al. 2022; Säterhed et al. 2024). Där till exempel flertalet terrorattentat runtom i större europeiska städer under 2015-2017 gjorde att tillfälliga hinder dök upp i andra europeiska städer, även i länder som inte själva drabbats (Ilum 2020, 2022; Larcher et al. 2022). Till exempel i Köpenhamn där hastigt införda skyddsåtgärder orsakade kraftiga reaktioner (Ilum 2020).

Om attentat leder till förhastade och ogenomtänkta åtgärder riskerar dessa att vara oproportionerliga till det faktiska hotet (Larcher et al. 2022). Rädslan som uppstår efter ett attentat kan i sig användas som ett maktverktyg eftersom det efter plötsliga händelser finns motivation och folkstöd för att hastigt applicera skyddsåtgärder (Ilum 2023). Ilum (2023) observerade att skrämseltaktiker användes av privata säkerhetsföretag för att sälja produkter och gynna sitt perspektiv vid utformning av Köpenhamns antiterrorism åtgärder, vilket visar på hur rädsla kan bli ett verktyg för att utöva makt. Beslut som grundas i stark rädsla för konsekvenserna av ett attentat blir sällan väl integrerade med platserna de appliceras på, och det är inte heller alltid de har en fullgod skyddsfunktion (Larcher et al. 2022; Ilum 2023).

Detta sätt att reaktivt införa säkerhetsåtgärder är inte förenligt med ett hållbart stadsbyggande vilket är varför perspektivet av inbyggd säkerhet har växt fram och förespråkar kunskapsförankrade beslut för att uppnå skyddsåtgärder anpassade till platsens förutsättningar (Larcher et al. 2022; Säterhed et al. 2024). Många av de skyddsåtgärder som infördes runt betydande byggnader i USA efter 9/11 gav starka reaktioner hos (bland annat) LA eftersom åtgärderna infördes utan avvägningar kring vilken påverkan de fick för upplevelsen (Hopper & Droge 2005; Németh 2010). Införande av säkerhetsåtgärder ska därmed grundas i väl utförda analyser som möjliggör att bedöma en proportionerlig nivå av säkerhet i balans mellan nytta, risk och kostnad (Larcher et al. 2022; SÄPO 2023b; Säterhed et al. 2024).

Larcher et al (2022) belyser att det är viktigt att säkerhetsaspekter vävs in tidigt i projekt och samhällsplaneringsprocesser och fortsätter inkorporeras i varje del av projektfasen för att möjliggöra för inbyggd säkerhet. Särskilt grundliga analyser är viktiga eftersom "*the most common causes of project failure are all rooted in insufficient threat and risk analyses*" (Larcher et al. 2022:98). Uittenbogaard (2020) presenterar att säkerhets- och brottspreventionsaspekter kan vävas in i alla samhällsbyggnadsskeden och föreslår metoder för hur aspekterna kan hanteras vid översiktsplanering hela vägen till förvaltningsskeden. Även om Uittenbogaard (2020) fokuserar på allmän brottsprevention kan dessa metoder inspirera tillvägagångssätt även i terror eller säkerhetsskyddsfrågor. Detta går även ihop med att även om säkerhetsaspekter kan ge projekt högre komplexitet finns inget behov för specifika projektledningsmodeller för säkerhetsprojekt (Larcher et al. 2022). Säkerhet förespråkas därmed hanteras i projekt likt andra projektkrav, om än med ytterligare fokus på goda analyser. I grunden är bedömningen av vad som är en proportionerlig och rimlig åtgärd subjektiv som därmed kan behöva innefatta politik för att bli en rättvis och demokratisk (Säterhed et al. 2024). Att rädsla får stort inflytande över bedömningen kan bli en del i ett demokratiskt beslut, men det finns också risker med att rädsla används för att påverka opinionen. Detta ställer ytterligare krav på att säkerhetsprocesser och beslut hanteras kunskapsförankrat.

I fallet av säkerhetsskydd, att hotet riskerar rikets säkerhet och hanteras enligt säkerhetsskyddslag (2018:585), ska säkerhetsskyddsanalyser genomföras. Säkerhetsskyddsanalysen ska utreda; vad som ska skyddas (skyddsvärdet), mot vad det ska skyddas mot (dimensionerad antagonistisk förmåga) och hur det ska skyddas (skyddsåtgärder) (SÄPO 2023c). För detta behövs avvägningar kring riskerna och dess konsekvenser, vad nyttan blir av att skydda och slutligen vad får dessa åtgärder kosta samt vad som är rimligt och proportionerligt (Larcher et al. 2022; SÄPO 2023c; Säterhed et al. 2024). Säkerhetsskyddsanalyser ska ligga till grund för alla beslut om säkerhetsskyddsåtgärder för att säkerställa att skyddet hanterar risken tillförlitligt (SÄPO 2023b). Det finns flertalet modeller att luta sig mot vid stöd i att bedöma proportionalitet som kan baseras på bland annat sannolikhetsberäkningar eller olika kostnadsberäkningar (Larcher et al. 2022).

I praktiken finns många olika typer av projekt där säkerhet och landskapsarkitektur båda behandlas. Vissa platser motiverar inte samarbeten mellan yrkesgrupperna, exempelvis säkerhetsfunktionsbyggnader såsom bunkrar eller försvarsförråd kontra vanliga allmänna platser såsom skol- och bostadsgårdar. Pelle Wicknertz[2], konsulterande SÄK, presenterar att yrkesgrupperna möts på platser där båda har intressen. Detta kan vara platser som är både betydande för rikets funktion som är eller ligger intill utrymmen där upplevelsevärden prioriteras. Wicknertz exemplifierar ett större torg som en plats som kan behöva beakta säkerhet ihop med de vanliga frågorna vid utformning av offentliga utrymmen. Där ansvarar kommunen för att beakta säkerhetsfrågan antingen genom egna kompetenser eller med stöd från exempelvis polis eller konsulterande SÄK. Särskilda juridiska förutsättningar råder om platsen är ett skyddsobjekt, är eller ligger intill säkerhetskänslig verksamhet. I fallet av säkerhetskänslig verksamhet, till exempel myndighetskontor, totalförsvarsverksamhet infrastruktur- eller ledningscentraler, har verksamhetsutövaren ansvar att säkerheten anpassas efter säkerhetsskyddsanalyser. Wicknertz förklarar att även om dessa platser får stärkta befogenheter råder de fortfarande inom samhällsplanering- och bygglovsprocesser och skall ta hänsyn till omgivande intressen. I projekt som råder under sekretess behöver dessa processer anpassas så att allmänhet eller obehöriga aktörer inte får insyn i processen, där till exempel säkerhetsskyddad upphandling kan råda. Wicknertz poängterar i enighet med Larcher et al (2022) och Säterhed et al (2024) att det inte går att gruppera alla projekt som hanterar säkerhet i en kategori och förespråkar att man behandlar den i likhet med andra sakfrågor och krav i alla projektskeden. Som utvecklingen ser ut nu kommer säkerhetsfrågan fortsätta att vara aktuell och genomsyra projekt även i framtiden, men detta är tillsynes inte lika nytt och främmande som man först kan tro.

2.3. Säkerhetens påverkan på upplevelsen

Att bedöma säkerhetens påverkan på upplevelsen är komplext. Väl avvägda säkerhetsskyddsåtgärder ska utformas ”så att de inte medför någon skada eller annan olägenhet för andra allmänna eller enskilda intressen” Lag (2021:952) (Säkerhetsskyddslag (2018:585) 2kap 1§). Den juridiska avvägning behöver göras med hänsyn till alla lagar och

[2] Pelle Wicknertz, konsulterande säkerhetsexpert och biträdande handledare i detta arbete. Telefonsamtal, 23 sep 2025.

regelverk som kan behöva granskas, exempelvis med hänsyn till kulturvärden, miljölagar, strandskydd och annat. Utöver detta anser jag att avvägningen också bör innefatta en subjektiv bedömning av säkerhetens påverkan på upplevelsevärden eftersom det har stor betydelse för mänskligt liv. Däremot har jag inte funnit etablerade modeller eller teorier som vägleder i denna avvägning. Boken *Security: A New Framework for Analysis* syftar till att ge ett ramverk för analys av säkerhetsrelationer över flera sektorer som också innefattar sociala och ekonomiska sektorer och inte bara det militära som tidigare dominerat, utan denna är tänkt att tillämpas för internationella relationer och svårapplicerad på skalan av enskilda skyddsåtgärder (Buzan et al. 1998). Németh (2010) presenterar en analysmetod som undersöker säkerhetsåtgärders påverkan på rätten till staden enligt Lefebvres (1968) teori. Detta är den enda av mig kända analysmetoden som explicit har undersökt skyddsåtgärders påverkan på människors subjektiva upplevelser. Inte heller dokumenten kring inbyggd säkerhet har konkreta verktyg kring den subjektiva bedömningen (Larcher et al. 2022; Säterhed et al. 2024). Detta gör att det sammantaget är svårt att hitta konkreta metoder och verktyg som kan stödja vid bedömningar av hur säkerhetsåtgärderna påverkar upplevelsevärden.

Trots bristen på konkreta verktyg för just att bedöma säkerhets påverkan på upplevelse poängteras tydligt vikten av att säkerhetsåtgärder ska anpassas till sammanhanget och hur de uppfattas (Hopper & Droge 2005; Larcher et al. 2022; Säterhed et al. 2024). Eftersom den byggda miljöns estetik har möjlighet att förmedla bakomliggande samhällsideologier bör man beakta de associationer säkerhetsåtgärders estetik medför vid gestaltning (Coaffee et al. 2009). Att undersöka detta kräver inte specifika metoder att analysera just säkerhet, utan yrkesgrupper såsom LA som har kompetens i att tolka och förstå platser kan applicera sina metoder för att förstå säkerhetsåtgärdernas påverkan på upplevelse (Säterhed et al. 2024).

Ett tydligt exempel på hur det upplevda och platsers estetik och gestaltning hör ihop med säkerhet kan ges genom perspektivet av situationell brottsprevention och verktyg om crime prevention through environmental design (CPTED). Situationell brottsprevention bygger på att sannolikheten till ett brott påverkas av interaktionen mellan individen och miljön i en given situation vilket ger förutsättningar för att anpassningar i miljön kan agera brottsförebyggande (Thodelius 2022). CPTED konceptet består i sig av fem designprinciper som kan anpassas för att få en brottsförebyggande effekt (Boverket 2025). Flertalet av dessa aspekter går hand i hand med grundläggande litteratur om landskapsarkitektur, där till exempel 'övervakning' innefattar att stärka naturlig övervakning av människor på platsen såsom Jacobs (1992) förespråkar med "*eyes on the street*", och intryck handlar om att framför allt god skötsel ska ge intryck av en omhändertagen plats likt Nassauer (1995) förespråkar. Att använda estetiska signaler framgår också i brottspreventionsteorin "*broken windows*" som visar på tydligt samband mellan att ett intryck av förfall leder till mer brottsförekomst, och genom att 'förbättra' det estetiska intrycket blir brottsförekomsten lägre (Thodelius 2022). Det finns därmed flera likheter med hur man arbetar med brottsprevention och landskapsarkitektoniska teorier, eftersom CPTED handlar om 'environmental design', trots att perspektivet ofta behandlas som ett kriminologiskt perspektiv.

Rådande perspektiv från samhällsplanerare och arkitekter är däremot kritiska till hur säkerhetsåtgärder utformas idag. Stark kritik riktas mot att de nya och allt mer förekommande inslagen av säkerhetsåtgärder som stadsmöblering tycks skydda mot den vanliga stadsinvånaren (Heathcote 2022; Deutinger 2023). Författarna lyfter att i våra städer

finns produkter som är ämnade åt att styra bort oönskade beteenden, såsom att åka skateboard, klättra, sova, urinera, klottra osv (Heathcote 2022; Deutinger 2023). Stadsmöbleringen har potential att användas till att ge plats för utsatta grupper i stadsrummet, men blir ofta en "*built manifestation of systems of control*" i bred bemärkelse (Heathcote 2022:15). Säkerhetsåtgärder såsom stängsel, grindar, pollare, kameror, fordonshinder osv blir en del av denna stadsmöblering som formar vår upplevelse av staden utan att vi lägger särskilt stort märke vid dem, eftersom de är så vanliga att de blir förbisedda (Heathcote 2022). Dessa åtgärder blir symboler för makt och det rådande samhällsklimatet, där åtgärderna införs av rädsla på bekostnad av stadens upplevelsevärden (Coaffee et al. 2009; Ilum 2020; Heathcote 2022; Deutinger 2023). Genom att ta bort möjligheter för upplevelse, till exempel att ta bort bänkar eller bygga olika hinder för så att en plats blir ogästvänlig, så begränsas också allmänhetens möjlighet att nyttja staden och genom det undermineras de offentliga utrymmenas funktion som demokratisk plats (Deutinger 2023). Utöver att vara en maktsymbol kritiseras säkerhetsåtgärder även för att vara icke-funktionella och rent utav fula (Coaffee et al. 2009; Ilum 2020; Heathcote 2022). I detta arbete undersöks framför allt säkerhetsåtgärder som skyddar mot målinriktade angripare som aktivt försöker skada skyddsvärden (ex. terror) och inte detta passiva sätt att styra bort oönskade grupper. Däremot faller vissa säkerhetsåtgärder i gränszonen mellan denna typ av åtgärder mot 'tillåtna men oönskade beteenden' och faktiskt brottsförebyggande, till exempel i form av kameraövervakning eller borttagande av möbler.

Coaffee et al.(2009) presenterar att gradera säkerhetsåtgärder över ett spektrum av synlighet. Den hårdaste säkerheten förknippas med militära åtgärder eller visuellt dominerande åtgärder i stil med fort(Coaffee et al. 2009). Medan osynlig säkerhet har aktivt gömts genom designåtgärder såsom att ha skenfasader eller markytor som kollapsar från vikten av fordon(Coaffee et al. 2009). Det är däremot inte så enkelt att säga att osynlig säkerhet lämpar sig i alla givna scenarion eller vice versa eftersom det beror på vilken tolkning betraktaren gör av åtgärden och både synlig och osynlig säkerhet kan ha sina respektive för- och nackdelar (Coaffee et al. 2009). Upplevelsen är alltid individuell baserad på personens tidigare erfarenheter och därmed går människors reaktioner på en given estetik inte att veta i förväg (Larcher et al. 2022; Thodelius 2022; Ilum 2023). Ilum (2023) hävdar att personer sällan upplever en konstant rädsla och oro för terror, utan att rädslan snarare uppenbarar sig som 'flashes of fear' triggat av specifika estetiska uttryck som påminner om situationer personen har hört om (exempelvis via media). Det behövde inte vara säkerhetsåtgärderna i sig som triggade rädslan för terror men de kunde påverka upplevelsen genom att antingen stärka oro eller betrygga personen, både som synliga och osynliga åtgärder (Ilum 2023). Detta stämmer även överens med att rädsla för brott överhuvudtaget kan vara platsbundet, där känslor av otrygghet kan koncentreras till specifika platser, men också specifika tidpunkter (Ceccato 2024). Därmed kan skyddsåtgärders estetik vara olika lämpliga i olika sammanhang och kräver, återigen, en bedömning i vad som passar bäst på platsen.

Ett känt projekt där man hanterat säkerhet och arkitektur är vid utformning av regeringskvarteren i Oslo efter terrorattentaten 2011. I detta projekt tog politiken stark ställning att öppenhet skulle bli vägledande för projektet och arkitekterna arbetade med att sammanfoga symboler för demokrati och öppenhet med att också skydda platsen (*P1 Brott och Plats* 2025). För att värna dessa värden deltog flera arkitektkontor i utformningsprocessen (*P1 Brott och Plats* 2025). Arkitekten Jenny ME Mäki beskriver i intervju för P1 Brott och plats (2025) att "stadsbyggnad handlar om att vi planerar för det

goda livet i staden, men samtidigt fick vi börja planera och tänka kring hot mot staden". I de nya regeringskvarteren tog man alltså beslutet att upplevelsevärdena inte skulle påverkas negativt av säkerhetens estetik. I projektet arbetade man därmed med lösningar av inbyggd säkerhet, där trappor, bänkar, planteringar och andra designlösningar höll fordon ute men samtidigt släppte in fotgängare (*P1 Brott och Plats* 2025). Hur dessa Oslos nya regeringskvarter faktiskt upplevs återstår att se, men både säkerhet och upplevelsevärden har beaktats under hela processen.

Sammantaget belyser detta komplexiteten i att utforma skyddsåtgärder som ger en lämplig påverkan på upplevelsen i det givna sammanhanget och det är därför konceptet inbyggd säkerhet är en rimlig målbild. Inbyggd säkerhet ämnar att skapa skyddsåtgärder som är anpassade till platsen och lämpade i sitt sammanhang (Larcher et al. 2022; Säterhed et al. 2024). Därmed krävs kompetens som kan representera olika intressen genom samarbete under hela planeringsskedet, utformnings- och genomförandeprocessen så att åtgärder kan bli proportionella och multifunktionella, genom en god gestaltning.

2.4. Collaborative Governance

Collaborative governance är ett verktyg för att undersöka samarbeten vid styrning och definieras av Ansell och Gash (2008:2) som:

> *A governing arrangement where one or more public agencies directly engage non-state stakeholders in a collective decision-making process that is formal, consensus-oriented, and deliberative and that aims to make or implement public policy or manage public programs or assets.*

Styrningsmodellen bygger på en meta-analys av flertalet fallstudier som hanterade *collaborative governance* och syftade till att ge en definitionsmodell. Modellen är vanlig inom samhällsbyggnad där flertalet intressen ska vägas mot varandra för att nå ett rättvist och representativt beslut. För att bygga goda samarbeten presenterar Ansell och Gash (2008) flertalet variabler som påverkar förutsättningarna för samarbete, se schematisk illustration över modellen i figur 1. Dessa variabler kan användas för att tolka och samarbeten. Denna förståelse kan sedan användas för att stärka samarbetet mot inkluderande processer som eftersträvar konsensus. Eftersom modellen appliceras på beslutsprocesser mellan aktörer som beslutar om allmänhetens resurser, till exempel säkra platser som är eller angränsar till offentliga utrymmen, lämpar sig förklaringsmodellen för att förstå samarbetet mellan SÄK och LA.

Modellen beskriver hur *grundförutsättningar* (*starting conditions*) såsom aktörernas *makt- och resursdynamiker* (*power-resource-knowledge asymmetries*), deras tidigare *historik av konflikt eller samarbete* (*prehistory of cooperation or conflict*) och deras *initiala motivation* (incentives for and constraints on participation) påverkar hur aktörerna tar sig an samarbetet i tidiga skeden. *Makt- och resursdynamiker* översattes utan ordet 'kunskap' eftersom Ansell och Gash (2008) inte särskiljer dessa aspekter i beskrivning av variabeln som enbart tituleras "*power/resource imbalances*". Därför har jag i detta arbete hanterat kunskap som en del av makt- och resursdynamiken eftersom kunskap presenteras av Ansell och Gash (2008) som en resurs tätt sammankopplad med makt. Variabeln *historik av konflikt eller samarbete* syftar till den initiala tillitsnivån mellan aktörerna. Eftersom litteratur och mina tidigare erfarenheter tyder på att samarbetet är konfliktdrabbat benämns variabeln i arbetet enbart som *historik av konflikt*. Det var inte relevant för

arbetet att diskutera det som en *historik av samarbete* även om modellen möjliggör det. Aktörernas *initiala motivation* är gruppernas inställning till *samarbetsprocessen*. Den *initiala motivationen* att samarbeta kan stärkas trots en *historik av konflikt* ifall aktörerna är i *beroendeställning* till varandra för att nå slutmålet, alltså om de är i behov av varandras kompetenser för att uppnå resultatet. Den *initiala motivationen* skiljer sig från aktörernas senare ihållande *ansvar och engagemang* att fullfölja projektet. Dessa *grundförutsättningar* blir avgörande för aktörernas förutsättningar att påbörja en *samarbetsprocess* och kan antingen främja eller hindra denna.

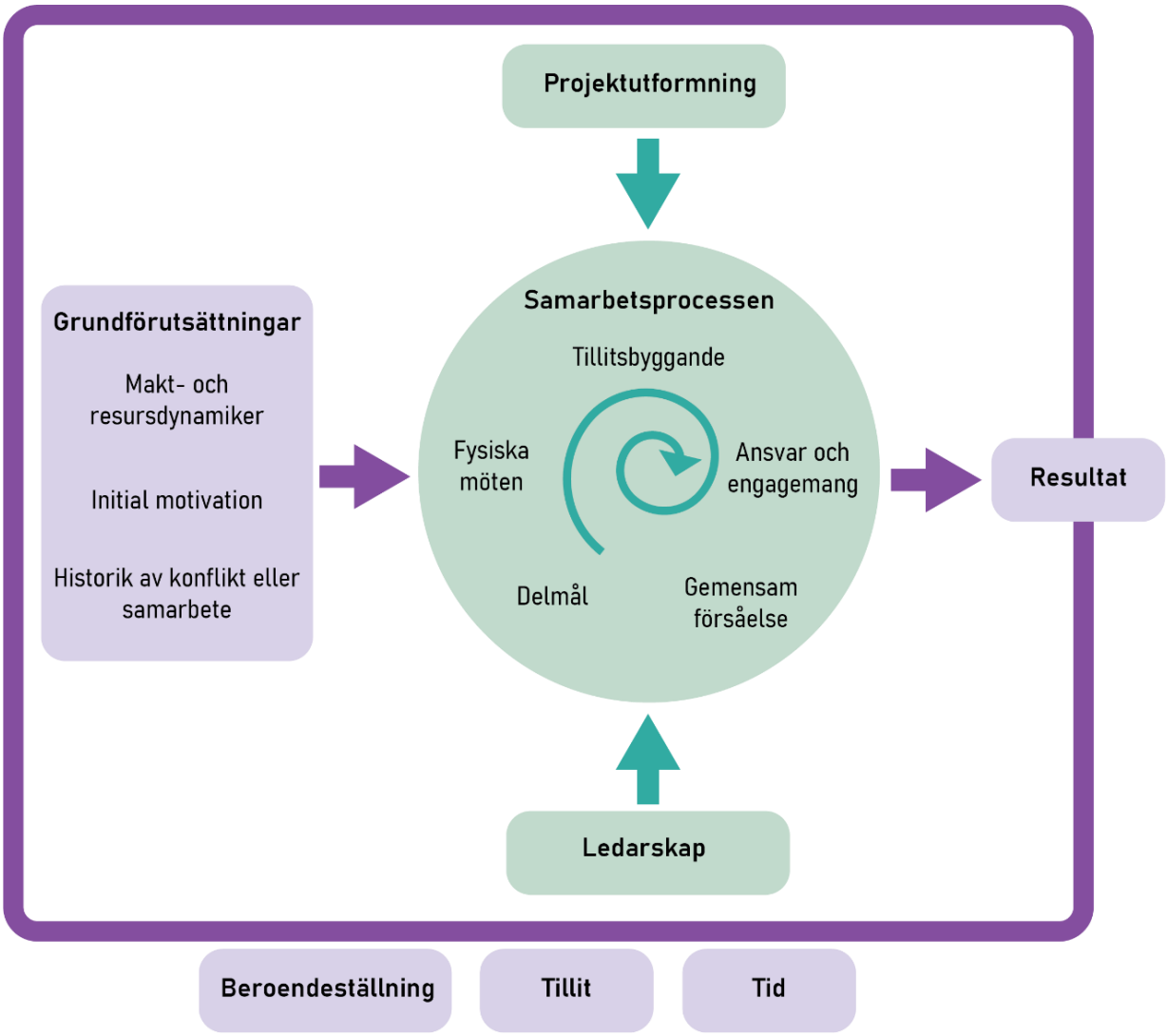

Figur 1 Schematisk modell över Collaborative Governance. Modellen visar hur övergripande faktorer såsom beroendeställning, tillit och tid påverkar alla variabler. Grundförutsättningar, projektutformning och ledarskap påverkar samarbetsprocessen. Samarbetsprocessens variabler kan göras utan inbördes ordning och är vad som ger upphov till resultatet. Resultatet syftar i detta arbete till en utformning av en plats. Modellen är översatt och illustrerad utifrån Ansell och Gash (2008:8) figur 1.

Utöver *grundförutsättningarna* finns flertalet variabler som påverkar *samarbetsprocessen*. Utomstående faktorer såsom *projektutformning* (*institutional design*) och *ledarskap* (*facilitative leadership*) påverkar också förutsättningarna för samarbete. Dessa faktorer kan tolkas som yttre faktorer oberoende av aktörernas tidigare erfarenheter och förutsättningar. *Beroendeställning*, *tillit (trust)*, och *tid (time)* påverkar samtliga variabler. Dessa tre inkluderas inte i Ansell och Gashs (2008) illustration över modellen men eftersom dessa beskrivs som faktorer som påverkar samtliga variabler har jag valt att illustrera dem som en övergripande ram runt variablerna i figur 1. Eftersom Ansell och Gash (2008) lyfter *tid* som en viktig aspekt för att bygga *tillit* blir dessa variabler tätt kopplade.

Alla dessa variabler påverkar sedan själva *samarbetsprocessen* (*collaborative process*) som är iterativ och kan föras utan inbördes ordning och är där själva samarbetet och beslutsfattandet sker. Variablerna är:

- *Fysiska möten (face-to-face dialouge)*:

  Fysiska möten ger förutsättningar för att motverka stereotyper och är viktigt för att bygga förståelse och tillit mellan aktörer. Ansell och Gash(2008:16) hävdar att "*face-to-face dialogue is a necessary but not sufficient condition for collaboration*". Eftersom modellen är presenterad 2008 tar inte variabeln inte hänsyn till digitala möten eller videosamtal. Jag misstänker att digitala möten kan vara ett logistiskt nödvändigt sätt som är mer kommunikativt är skrivna diskussioner, men de kan inte ersätta möten som görs fysiskt i person. Därmed översattes termen till fysiska möten.

- *Tillitsbyggande (trust-building):*

  Tillitsbyggande delar av *samarbetsprocessen* kan se olika ut och blir tätt kopplade med *tillit* som övergripande variabel. Att genomföra goda *tillitsbyggande* åtgärder är en *tid*skrävande aspekt och ges förutsättningar av *projektutformningen* och *ledarskapet*.

- *Ansvar och engagemang (commitment to process):*

  Denna variabel utgör aktörernas motivation att fullfölja ett projekt, och för detta är en känsla delat *ansvar och engagemang* viktigt. Detta byggs upp av en tilltro till att *ledarskapet* och *projektutformningen* är rättvis och en *tillit* till andra aktörer som stärker upplevelsen att egna bidrag till processen blir respekterade. Variabeln syftar till att motivera aktörerna att ta *ansvar* och *engagera sig* för att uppnå ett gott slutresultat.

- *Gemensam förståelse (shared understanding):*

  Variabeln innebär aktörernas gemensamma målbild eller förståelse för problemet och vad för resultat som förväntas av samarbetet. Ansell och Gash (2008) presenterar många synonymer för detta, men är inte helt explicit i vad det faktiskt innebär. Jag tolkar variabeln som att grupperna behöver eftersträva en gemensam förståelse för vad som kan uppnås genom samarbetet och hur deras kompetenser bidrar till det gemensamma målet.

- *Delmål (intermediate outcomes):*

  Variabeln syftar till att ha delmål eller resultat i processen som kan bygga *"momentum that can lead to successful collaboration"* (Ansell & Gash 2008:19). Ett *delmål* som presenteras av Ansell och Gash (2008) är *joint fact finding*. Alltså kan även resultat

- såsom delade definitioner eller en *gemensam förståelse* kring delar av ett projekt också uppmuntra till vidare samarbeten.

Genom dessa variabler i *samarbetsprocessen*, som påverkas av de yttre variablerna, så formas resultatet av samarbetet. Erfarenheter i samarbetsprocessen kan även påverka de andra yttre variablerna. Exempelvis negativa erfarenheter i *samarbetsprocessen* är vad som bygger en *historik av konflikt* och försämrar *tilliten*. Detta visar på att modellen inte är så linjär som presenteras, men för att visualisera processerna krävs en generalisering.

Collaborative governance är inte lämpligt i alla beslutsfattandeprocesser eftersom det är en tidskrävande process som har svårt att fördela ansvaret mellan olika aktörer. Detta belyser Ansell och Gash (2008) och presenterar att *collaborative governance* är framförallt applicerbar i komplexa sammanhang där många kompetenser och perspektiv behöver komma till tals för att göra beslutsfattande på demokratiskt vis. Det finns också risker med att missgynnade aktörer inte får samma inflytande i processen om ledarskapet inte aktivt arbetar för att jämna ut *makt- och resursdynamiker*. I sammanhanget av att utforma säkra platser i anslutning till offentliga utrymmen så tolkar jag, utifrån hur Säterhed et al (2024) och Larcher et al (2022) lyfter vikten av samarbete, att *collaborative governance* är ett lämpligt tillvägagångssätt. I projekt som råder under sekretess kan däremot samarbete vara svårare att åstadkomma. I dessa situationer har jag respekt för att processen måste innefatta begränsad mängd aktörer. Detta lägger större ansvar på de individer som deltar i projekten att representera större grupper, vilket kan vara en nödvändig svårighet i dessa situationer.

Viktoria Sundberg 2025
Samarbete, för säkerhets skull.

3. Metod och material

I detta kapitel beskrivs arbetsmetoden för att undersöka SÄK:s och LA:s förutsättningar för samarbete. Arbetets empiri kommer från fyra workshoppar (WS), där två grupper SÄK respektive två grupper LA fick ta sig an en utformning av ett fiktivt skyddsobjekt och reflektera kring förberedda intervjufrågor. WS-materialet resulterade i handritade utformningsförslag, ljudinspelningar och anteckningar som sedan renritades, transkriberades, tematiserades och analyserades med *collaborativve governance*. En schematisk illustration av arbetets metod visas i figur 2.

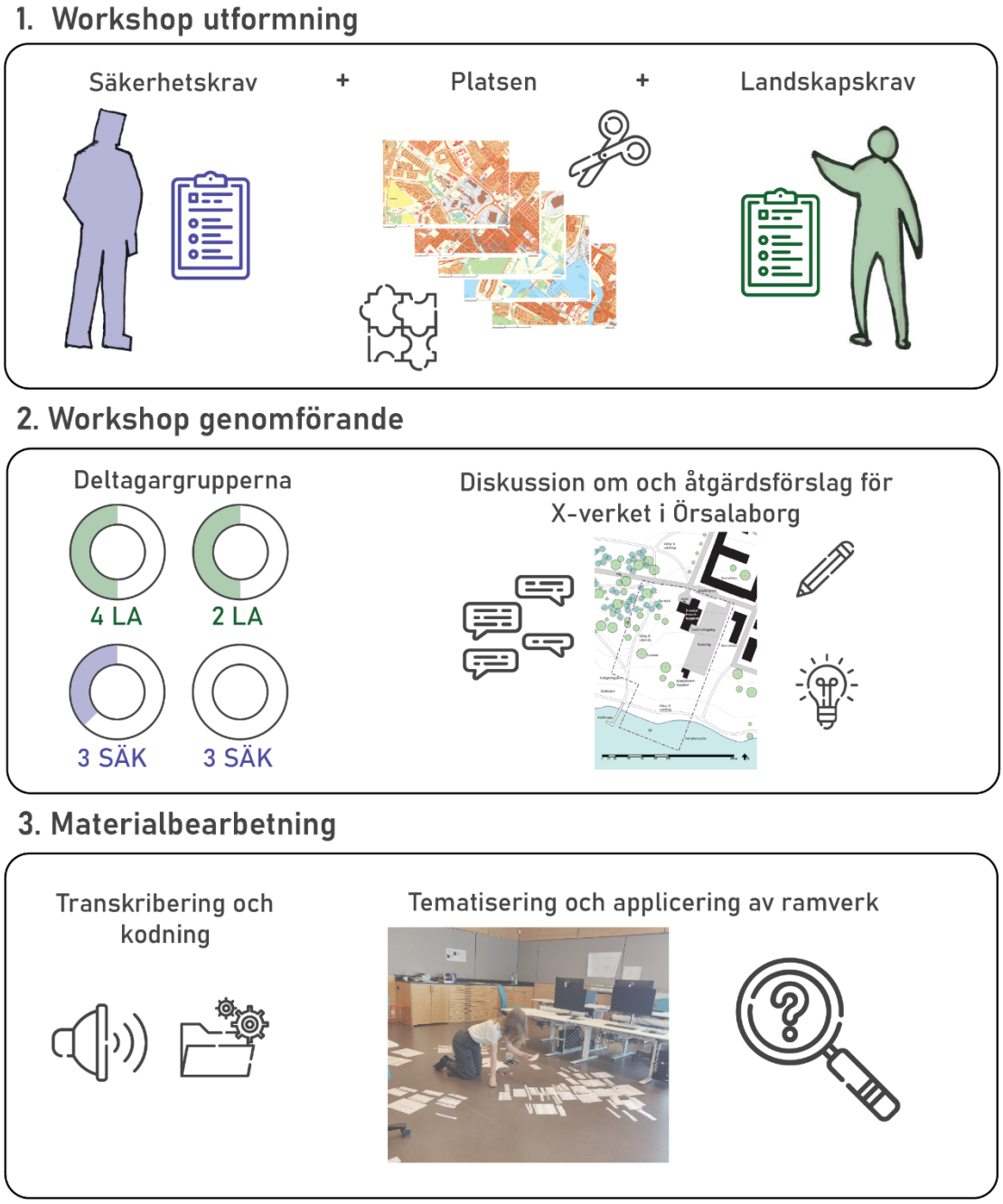

Figur 2 Metodprocess för arbetet. Arbetets emperi har tagits fram i tre faser. Först skapandes WS uppgiften, intervjufrågor och kartunderlaget. Därefter genomfördes de faktiskta WS:arna med fyra separata grupper. Slutligen bearbetades materialets resulterande planer och inspelning till det slutliga analysresultatet.

3.1. Metod för datainsamling – Workshop

För att undersöka SÄK och LA:s relation till säkra projekt utfördes WS bestående av gruppintervjumoment kompletterade med en utformningsuppgift. För att förstå samarbetet mellan yrkesgrupperna krävdes en metod som skulle uppmärksamma praktiska erfarenheter. Enbart litteraturstudier skulle inte uppnå detta eftersom det saknas studier om just samarbetet mellan dessa aktörer. Eftersom 'fokusgruppintervjuer' ofta används för att förstå och samla åsikter och idéer kring ett specifikt ämne beslutades det att låta deltagare utföra uppgiften i grupp (Krueger & Casey 2000). Jag ville att detta arbete skulle leda till mer konkreta och specifika ställningstaganden och åtgärdsförslag än vad som uppstod under intervjuerna till mitt kandidatarbete där samtalen var av generell karaktär (Sundberg 2023). WS bedömdes därmed som en relevant forskningsmetod eftersom den kunde ge praktiska inslag men samtidigt tillföra insikter kring yrkesgruppernas samarbeten: "*While observations provide first-hand evidence of what people do and interviews offer access to inner thoughts and the reasons for actions, workshops combine a little of both without being either*" (Ørngreen & Levinsen 2017:78). En fördel med WS är att deltagarnas erfarenheter synliggörs utan att man behöver ta del av deras faktiska arbetsuppgifter (Ørngreen & Levinsen 2017). Denna aspekt gjorde metoden lämplig eftersom vissa deltagare besitter sekretessbelagd information. En annan fördel med WS är att deltagarna genom visuellt stödmaterial tillåts hantera ämnen de är främmande eller saknar terminologi, vilket gör den till en lämplig metod för att undersöka nya och framväxande diskurser (Ørngreen & Levinsen 2017). Sammantaget öppnar WS upp för interaktioner mellan människor och tar fram spontana reaktioner och intuitiva idéer (Brinkmann & Kvale 2015; Ørngreen & Levinsen 2017). WS i grupp blir därmed en rimlig metod för att ta del av de perspektiv, utgångspunkter och arbetssätt som i förlängningen påverkar yrkesgruppernas samarbete i säkerhetsprojekt.

Inför WS-tillfällena förbereddes material för att hantera de svårigheter som följer med att utföra och moderera en WS. Både gruppintervjuer och WS lägger stort ansvar på moderatorn att balansera det sociala ansvaret för deltagarnas komfort, vägleda deltagarna genom uppgiften samt fokusera på forskningsresultatet (Brinkmann & Kvale 2015; Ørngreen & Levinsen 2017). Trots dessa svårigheter bedömer jag att metodernas fördelar av idégenerering och möjligheter att samla flera perspektiv på komplexa och framväxande ämnen var av stor nytta. För att hantera svårigheterna förbereddes material och frågor noga. Jag förhöll mig även anpassningsbart till frågor och upplägg under tillfällena. Ansvaret i rollen som moderator, att uppmuntra till ett socialt bekvämt klimat och att samla in relevant forskningsdata med insikt om att min närvaro påverkar forskningsresultatet, betänktes noga med stöd av litteratur (Trost 2010; Ørngreen & Levinsen 2017).

Totalt utfördes fyra WS där två olika grupper av SÄK respektive LA deltog vid separata WS-tillfällen för att möjliggöra att jämföra grupperna och undvika obekväma sammandrabbningar mellan yrkeskårerna. Eftersom litteratur och mina tidigare erfarenheter tyder på att mötet mellan yrkesgrupperna är främmande och kan innebära konfliktladdade samarbeten lät jag inte grupperna träffas (Ilum 2020, 2022; Sundberg 2023). På så sätt värnades deltagarnas bekvämlighet, vilket poängteras som viktigt i litteratur (Krueger & Casey 2000; Trost 2010). Att inte blanda yrkesgrupperna gynnade även logistiken eftersom SÄK och LA sällan arbetar på samma arbetsplats och det hade varit svårt att arrangera ett möte som fick ihop yrkesgrupperna på samma plats. Enbart två tillfällen med vardera yrkesgrupp genomfördes trots att Kreuger och Casey (2000) förespråkar att man gör fler för att nå en punkt där nya intervjuer inte längre bidrar med nytt innehåll. Eftersom

tiden var begränsade fanns inte möjlighet att planera, utföra och bearbeta fler än fyra tillfällen, en vanlig kompromiss enligt Krueger och Casey (2000).

WS-tillfället delades in i tre faser, ett introduktionsmoment med orienterande frågor, ett huvudsakligt utformningsmoment samt ett avslutande reflektionsmoment. WS-underlaget för utformningsmomentet bestod av flertalet planer över ett fiktivt skyddsobjekt som centrerades kring en skyddsvärd byggnad och dess tomtyta (se avsnitt 1.3 för motivationer). En fullständig WS-guide finns i bilaga 1.

3.1.1. Workshop underlag och uppgift

Det fiktiva skyddsobjektet och dess omgivning eftersträvades ha en balans mellan att vara en komplex plats som motiverade ställningstaganden mellan olika värden, samt vara schematisk nog för att deltagarna skulle hinna bemöta den på begränsad tid och ges samma ursprungsinformation. Jag eftersträvade därmed en balans mellan en plats där landskapsarkitektoniska kvaliteter prioriteras i hög utsträckning samtidigt som platsen skulle motivera högre säkerhetskrav. Därmed resulterade WS-materialet i en samhällsviktig byggnad som också har kontakt med offentligheten genom både sin placering och funktion eftersom det uppskattades vara ett sannolikt utformningsprojekt där professionerna hade behövt samarbeta i ett verkligt fall. Jag beslutade att inte använda en befintlig plats (icke skyddsobjekt) och som gavs en ny funktion (göra den till ett skyddsobjekt) eftersom jag hade svårt att hitta platser som var tätortsnära men samtidigt hade utrymme mellan byggnader som skulle motivera designintegrerade skyddsåtgärder (se avsnitt 1.2). Jag ville också styra materialet deltagarna tillhandahölls i högre utsträckning och inte orsaka förvirring kring om det var en verklig plats. WS-materialet hanterar därmed ett fiktivt samordnande myndighetskontor i utkanten av en fiktiv mindre stad. För framtagning av förlitade jag mig på färdigheter förvärvade under landskapsarkitektutbildningen.

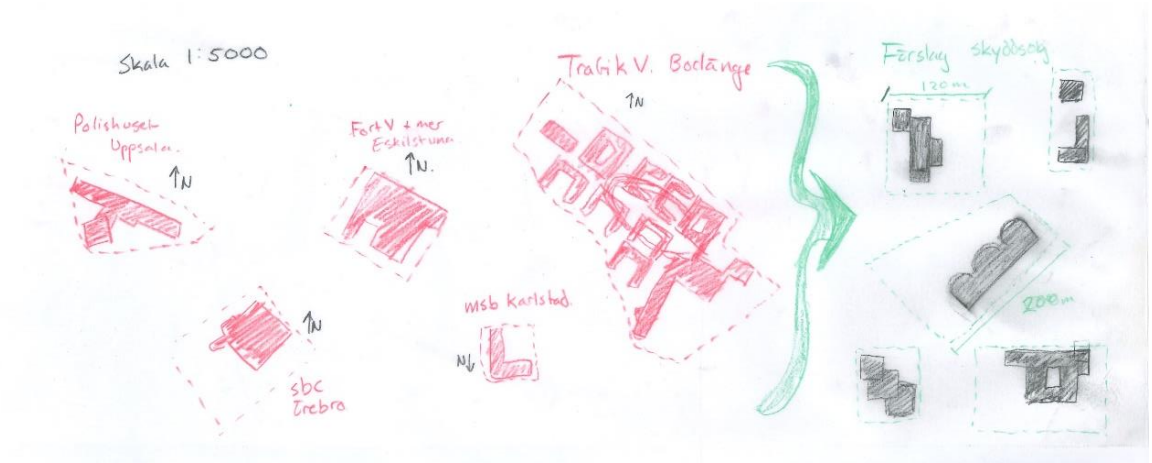

Figur 3 Skyddsobjekt som inspirerade det fiktiva objektet. Urvalet av referensskyddsobjekt utgjordes av offentligt kända myndighetskontor eller andra samhällsviktiga verksamheter och genom en visuell uppskattning av byggnaders form och storlek föreslog jag flertalet liknande byggnadsavtryck.

WS-underlaget inspirerades av befintliga skyddsobjekt med liknande funktion till den tänkta verksamheten. Processen inleddes med att söka upp befintliga kända samhällsviktiga verksamheter som har en funktion att bemöta allmänheten. Urvalet begränsades till större mellansvenska tätorter för att ge ett varierat landskap med inslag av åkermark, skog,

vattendrag, topografisk variation samt variation av markanvändning såsom bostäder, centrum- industri- eller kontorsverksamhet, rekreationsområden och parkmark. Fem skyddsobjekt valdes ut som referensplatser: Polishuset i Uppsala, Fortifikationsverket i Eskilstuna, Sambandscentralen i Örebro, MSB i Karlstad samt Trafikverket i Borlänge. Verksamheternas byggnadsform, placering av publika entréer samt deras uppskattade fastighetsgränser inspirerade sedan storlek och byggnadsutformning på det teoretiska skyddsobjektet (se figur 3).

Kartmaterial från de fem platserna i skala 1:5 000 skrevs ut och klipptes isär för att pusslas ihop till en handfull nya fiktiva 'kollage-städer' där de schablonmässiga skyddsobjekten placerades på en plats i utkanten av stadens kärna med närhet till olika marktyper (se figur 4). I placeringen eftersträvades en komplex situation av möjliga intressekonflikter mellan landskapsarkitektur och säkerhetskrav, till exempel närhet till rekreationsområden, nära anslutning till befintlig bebyggelsestruktur, raksträcka mot entrén eller närhet till järnväg eller motorled. Ett av förslagen valdes för vidareutveckling eftersom den upplevdes som en komplex och intressant plats som vid första anblick saknade 'självklara' skyddsåtgärder. Kartmaterialet över den valda staden renritades och modellerades schematiskt i ett 3D program. Kartor och perspektiv gavs skalstock, norrpil och enkla annoteringar för läsbarhet innan de plottades ut i A2 format likt i figur 5. Se bilaga 2 för det slutgiltiga materialet som tillhandahölls under WS.

Figur 4 Kollage process för att utforma staden. Flertalet påhittade städer pusslades ihop för att bygga upp den fiktiva staden skyddsobjektet placerades i, momentet utfördes enklast med fysiskt material då digitala programvaror tog längre tid att flytta runt i och gjorde att man för lätt kunde zooma in och fastna i detaljer.

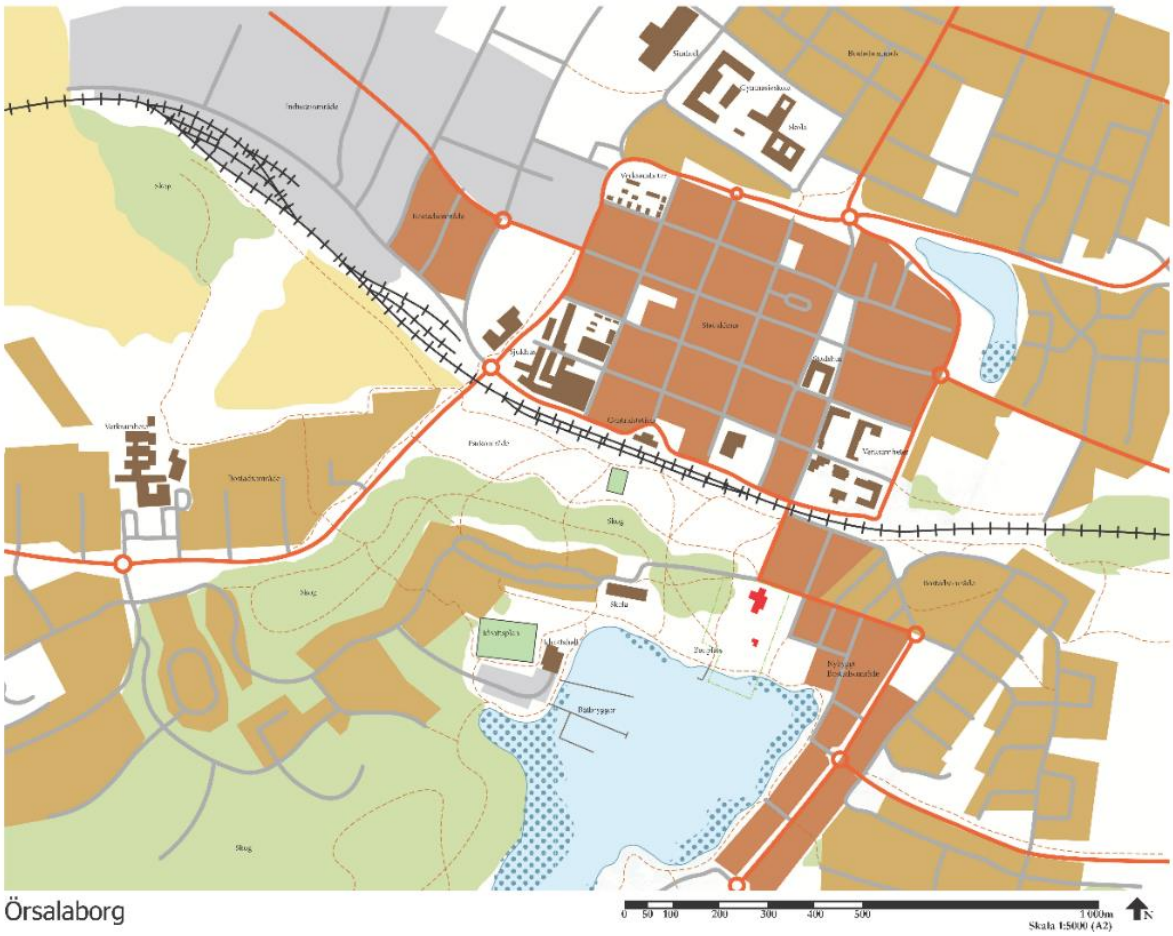

Figur 5 Örsalaborg karta. Den slutgiltiga staden "Örsalaborg" har enbart fåtal bebyggelse- och gatustrukturer som kan kännas igen från verkliga platser om man aktivt jämför. X-verket är beläget nära en sjö, rekreations- och bostadsområden och byggnaden markerades ut i rött ihop med fastighetsgräns i grönt. Skalenligt material finns i bilaga 2.

Fastighetsområdet kring skyddsobjektet gavs en ojämn fastighetsgräns som sträckte sig till vatten och en populär badplats, in i skyddsvärd skog och förbi offentliga gångvägar för att ge möjlighet för ställningstaganden i mötet med skyddsobjektet och omgivningen, se figur 6. Verksamheten döptes till "X-verket". En mindre funktionsbyggnad lades till utöver den huvudsakliga kontorsbyggnaden för att motivera förhöjda säkerhetskrav kring olika områden. Funktionsbyggnadens faktiska funktion angavs inte explicit, men inspirerades av el- och datacentraler, samordningsplatser med radioutrustning, pumpstationer för vattenförsörjning eller andra typer av kritisk infrastruktur.

En platsbeskrivande berättelse författades och lästes upp som introduktion till utformningsmomentet för att ge deltagarna upplevelsen av att WS:en hanterar en 'levande' stad. Platsbeskrivningen skrevs i skönlitterär ton för att ge inlevelse och väcka intresse. I platsbeskrivningen presenterades X-verket som ett myndighetskontor som har interaktion med allmänheten och behandlar säkerhetsskyddsklassificerad information samt att dess komplementbyggnad ska hållas operativ vid kris. Platsbeskrivningen motiverade en omgestaltning genom det förändrade omvärldsläget. Platsbeskrivningen beskrev också anknytningar som människor har till platsen och olika aktörer i omgestaltningsprojektet. Se bilaga 1 för den fullständiga platsbeskrivningen.

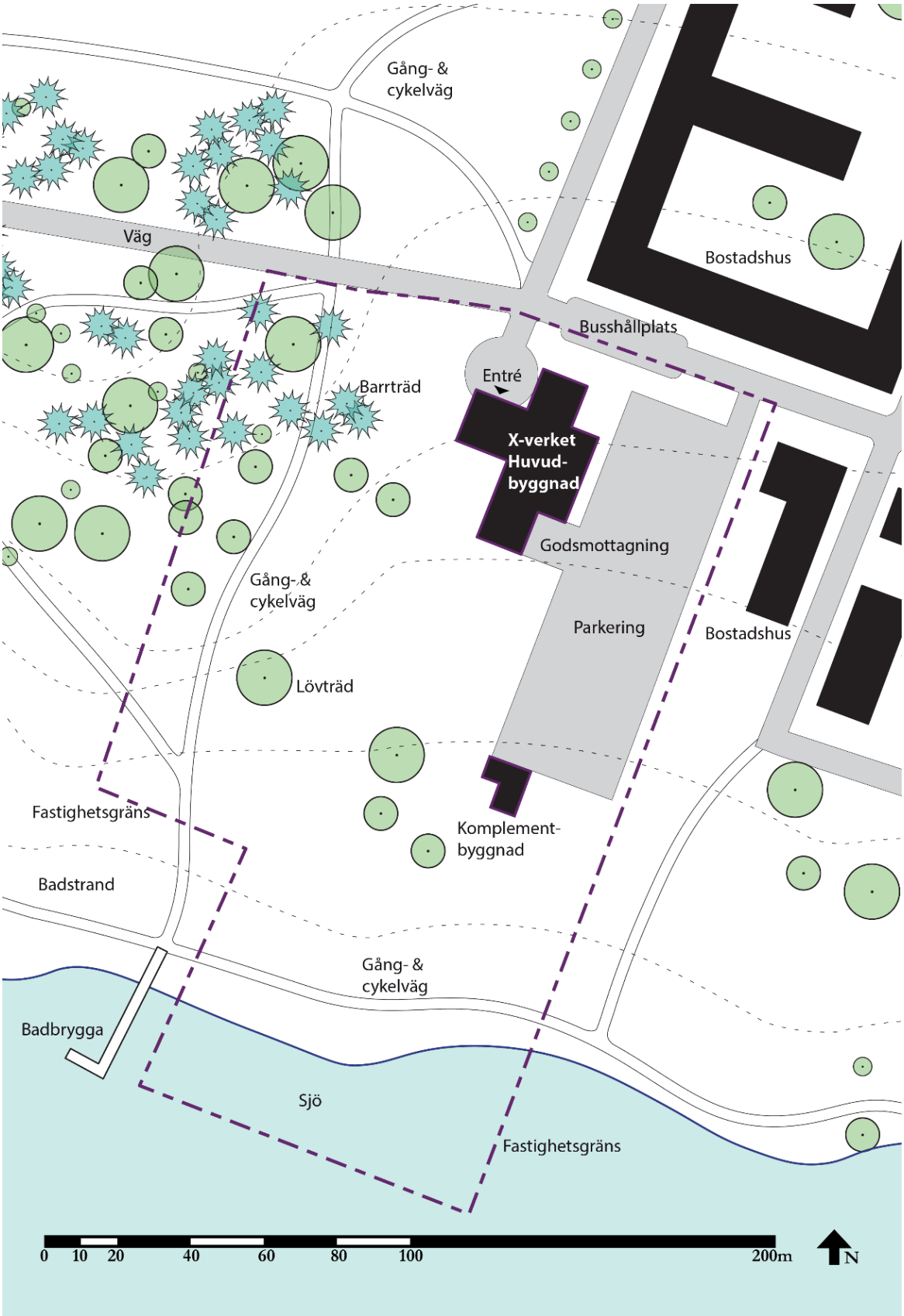

Figur 6 X-verket plan. Detta är en renritad version av utformningsobjektet som WS materialet kretsade kring. Bakgrundsplan över skyddsobjektet X-verket och dess tillhörande fastighetsområde renritades även i gråskala för att möjliggöra att kommunicera WS deltagarnas förslag i färg så att förändringar skulle bli tydligt illustrerade. Detta var inte planen som deltagarna tog del av vid själva WS:en.

Uppgiften för vad deltagarna skulle 'lösa' genom sin utformning utgjordes av kravställningar för säkerhet respektive landskapsarkitektur. Kraven utformades för att täcka in en bredd av vanliga krav från båda kategorier. Kraven var uppdelade i definitiva krav samt 'ambitiösa önskemål' från en fiktiv beställare för att efterlikna hur man i verkligheten ofta har högre ambitioner än vad som behöver uppnås. Dessa ytterligare mål var tänkta att motivera deltagarna till att ta ställning och prioritera mellan olika intressen för att komma åt vad de i sin yrkesroll värdesätter. Kravställningarna var inte ämnade att vara heltäckande eller utgöra exakta formuleringar som representerar respektive yrkeskår.

Säkerhetskravens togs fram ihop med min handledare med mångårig erfarenhet av att ta fram underlag och specifikationer för säkerhetskrav. I formuleringarna eftersträvades enkla formuleringar som liknar kravställningar som används i branschen. Därmed var ambitionen att hålla formuleringarna medvetet diffusa för att kräva att deltagarna själva tolkade in vad som krävs samt fånga upp deras förståelse för branschens terminologi. Se exakta kravställningar i informationsruta nedan samt i bilaga 1.

Säkerhetskrav:

- Byggnadens huvudentré ska skyddas mot inkörning från medelstora fordon i hög hastighet.
- Komplementbyggnaden ska skyddas från okontrollerade riskkällor inom 50 meter.
- Insyn till den skyddsvärda komplementbyggnaden ska begränsas.

Säkerhetsskyddschefen och säkerhetsavdelningen vill gärna att säkerhetsåtgärderna överdimensioneras om möjligt och skulle till exempel gärna se att omgestaltningen också:

- Begränsar åtkomst till huvudbyggnaden.
- Hindrar parkering av obehöriga fordon precis intill huvudentrén.
- Ger förutsättningar för vaktpatrullering runt komplementbyggnad och huvudbyggnad.

De landskapsarkitektoniska kraven formulerades baserat på litteratur och kursinnehåll från landskapsarkitektutbildningen samt min upplevelse av aktuella och vanligt förekommande kravställningar. De landskapsarkitektoniska kraven eftersträvade att både ta hänsyn till mjuka värden såsom sociala mötesplatser, estetik och intryck samt även mer tekniska och juridiskt bindande krav såsom dagvattenhantering eller skydd av rödlistade arter. Även dessa krav utformades så att de var öppna och tolkningsbara för att motsvara säkerhetskraven. I uppgiften eftersträvades att säkerhet och landskapsarkitektur skulle få likvärdig innebörd för att motivera ställningstaganden hos deltagarna. Se kravställningar i informationsruta nedan samt i bilaga 1.

Landskapsarkitektoniska krav:

- Huvudentrén ska ge ett välkomnande intryck av X-verket.
- Huvudentrén ska ha plats för minst en angöringsplats för fordon inom 25 meters gångavstånd och ska utformas och placeras så att det är möjligt för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att använda angöringsplatsen.
- Dagvatten från parkeringen ska fördröjas och renas i en dagvattendamm med en permanent vattenyta på ungefär 400m^2 (20x20m) innan det når sjön.

Kommunen och verksamheten ser gärna att omgestaltningen är ambitiös och skulle ställa sig positivt till om gestaltningen också:

- Stärker habitat för rödlistade arter och inte utgör en negativ påverkan på de höga naturvärdena i det västra skogspartiet.
- Möjliggör trevliga vistelseytor för personal.
- Blir ett positivt bidrag till stadsbilden.

Som del av WS hölls intervjumoment som möjliggjorde att ta del av reflektioner kring säkra projekt utöver det som hanteras under utformningsmomentet. Inledningsvis ställdes frågor kring deltagarnas tidigare erfarenheter av säkerhet respektive landskapsarkitektur för att introducera ämnet, likt förespråkat av litteratur (Trost 2010; Brinkmann & Kvale 2015). För utformningsmomentet förekom enbart spontana förtydligande. Det avslutande intervjumomentet var uppdelat i frågeområden om process, ställningstagande, föreslagna åtgärdsförslag och allmänna diskussionsfrågor, se bilaga 1. Detta avslutande intervjumoment upptog merparten av WS tillfället. Intervjufrågor utformades som öppna frågor med inspiration från Trost (2010) och utfördes på semi-strukturerat för att öppna upp för följdfrågor och anpassningar. Deltagarna fick stort utrymme att själva styra samtalen och oftast höll de sig på relevanta diskussionsämnen. Ordningen på frågorna anpassades till gruppens samtal. Det var få tillfällen då jag aktivt behövde styra om diskussionen med följdfrågor. Detta sätt att hantera frågor och följdfrågor stämmer överens med hur Trost (2010) förespråkar att leda intervjuer.

Att jag vid utformning av intervjuguiden beaktade framtida behov att samla reflektioner och diskussioner gav möjlighet att skifta arbetets fokus. Vid utformning av intervjufrågor fokuserade arbetet på att samla och sammanställa åtgärdsförslag. Materialets styrka uppfattades däremot ligga i diskussionerna från det avslutande frågemomentet, och de samarbetsförutsättningar som diskuterades uppfattades påverka utformningar i större utsträckning än vad jag först trott. Därmed skiftade arbetet åt att undersöka deras förutsättningar för samarbeten, och det avslutande intervjumomentet fick stor innebörd vid materialbearbetning.

Samtliga intervjufrågor presenteras i bilaga 1. Några exempel på diskussionsfrågor är frågor som kretsade kring termen ”perimeter”, certifierade produkter, vägledningsdokument samt frågor inspirerade av litteratur. Alla grupper frågades om de tidigare hade tagit del av vägledningsdokumenten MSB:s Inbyggd säkerhet (Säterhed et al. 2024) och EU:s Security by Design (Larcher et al. 2022). Till de senare två WS hade jag läst mer litteratur och ville fördjupa diskussionerna. Därmed fick de senare två grupperna, en SÄK och en LA, frågor inspirerade från Ilum (2020). Frågorna inleddes med en kort

redogörelse av ämnen som diskuteras i artikeln för att sedan fråga om varför de tror att man reagerar så starkt på betongblock, eller om en liknande utveckling skulle kunna ske i Sverige, se bilaga 1 för exakta formuleringar.

3.1.2. Workshop deltagarna

Till WS:arna söktes grupper av SÄK och LA med ambitionen av 3-5 personer per tillfälle. Gruppantalet 3-5 personer eftersträvades för att ge en variation av perspektiv på ämnet men inte göra det svårt att komma till tals likt hur Brinkmann och Kvale (2015) förespråkar. På grund av logistiska skäl blev däremot en av LA grupperna enbart två deltagare (se avsnitt 4.8). Av logistiska skäl söktes grupper som kände varandra sen tidigare eftersom det blev lättare att planera och det sparade tid från presentationer, så blev även fallet. För SÄK söktes deltagare som hade erfarenhet av att applicera och hantera fysiskt skydd eller på olika sätt hantera fysiska säkerhetsåtgärder. Jag sökte SÄK representanter som i huvudsak representerade säkerhetsfrågan som sin expertis, därmed exkluderades till exempel projektledare som ansvarade för säkra byggnadsprojekt eftersom de också i hög grad även behöver hantera andra frågor. Jag sökte SÄK som inte hade utbildning inom landskapsarkitektur eller angränsande ämnen såsom arkitektur eller samhällsbyggnad. Kriterier för LA deltagare var att de skulle vara praktiserande 'landskapsarkitekter'. Jag hade ingen preferens på om de var i beställar- eller konsulterande roll för vare sig SÄK eller LA.

SÄK respektive LA kontaktades på olika vägar. Deltagare från säkerhetsbransch kontaktades genom kontakter jag knutit under min praktik. Detta innebär att några av deltagarna hade hört om mig och perspektivet att förena säkerhet och landskapsarkitektur innan WS-tillfället. Jag har inte aktivt arbetat med några av deltagarna. Att de hade hört om ämnet landskapsarkitektur och säkerhet tycktes vara en motivation till att de var intresserade av att delta. Eftersom det är svårt att via öppen väg söka kontakt med personer i betydande säkerhetsroller och att jag befarade att svarstiderna skulle vara långa, bedömde jag att det enklaste sättet att få deltagare skulle vara genom personliga kontakter. Trots det skickades även mail till officiella e-postadresser för relevanta myndigheter och SÄK konsultföretag, vilka inte gav några svar. LA kontaktades genom via officiella e-postadresser till flertalet stora konsultkontor och till specifika personer som rekommenderades av bekantskaper jag knutit under utbildningen (s.k. nyckelpersoner (Trost 2010)). Två personer från separata kontor uppvisade intresse, merparten av mailen besvarades aldrig. Dessa LA motiverades till deltagande av att de i sina projekt har stött på säkerhetsaspekter och har intresse att lära sig mer om det. Det innebär att de LA som deltog i WS:arna hade viss kännedom om säkerhet sen tidigare. De kontaktpersoner som uttryckte intresse bokade mötestillfällen och bjöd in kollegor.

I WS deltog sex SÄK fördelat på två WS tillfällen med tre personer i vid varje tillfälle. En av deltagarna var kvinna. SÄK deltagarna fyllde mina sökningskriterier eftersom deras huvudsakliga arbetsuppgifter kretsade kring att skydda skyddsvärden. De hade erfarenhet att arbeta både strategiskt med frågor som berör utformning av säkra utemiljöer och praktiskt kring produktval och utformning av fysisk säkerhet. I båda grupper fanns personer med mångårig erfarenhet av säkerhetsfrågor. SÄK hade erfarenhet av att ta fram risk- och sårbarhetsanalyser samt vana att hantera andra offentliga intressekonflikter som vid 'vanlig' utformning och samhällsbyggnad. Fåtal deltagare hade arbetat ihop med LA. Några av deltagarna hade innan detta möte tagit del av ett inspirationsmaterial jag tagit

fram under praktiken som var ämnat att medvetandegöra vad LA arbetar med och hur det kan appliceras inom säkerhet, vilket i några fall utgjorde deras enda uppfattning av vad LA är och gör.

I arbetet genomfördes två WS med LA, totalt sex personer fördelat på en grupp om fyra och en om två. Samtliga deltagare var konsulterande LA och i båda grupper fanns lika många män som kvinnor. Båda grupper av LA hade mångårig erfarenhet där grunden låg i de klassiska landskapsarkitekturfrågorna, såsom utformning av parker, torg, gator och olika stadsutvecklingsprojekt. På så vis fylldes arbetets sökkriterier trots att en av deltagarna var landskapsingenjör. Inom ramen för detta arbete bedömdes denna landskapsingenjör ha likvärdig erfarenhet som LA och grupperas därefter. LA deltagarna hade viss erfarenhet av att hantera säkerhetsfrågor i trafikmiljö och täta urbana sammanhang, framför allt med fokus på fordonshinder och terrorfrågan. Fåtal individer hade också erfarenhet av att säkerhetsanpassa myndighetslokaler, sjukhusmiljöer eller andra platser av vikt för totalförsvaret. Därmed hade minst en LA i varje grupp direkt erfarenhet av att samarbeta ihop med SÄK.

3.1.3. Genomförande

De fyra WS-tillfällena tog mellan ca 1,5-2 h vardera och utfördes på plats i ett mötesrum på deltagarnas arbetsplats under mars och april 2025. Utöver det förberedda materialet av planer, platsbeskrivning, kravställningar och intervjuguide som beskrev WS uppgiften medtogs skisspapper, skalstock, papper i A3 och A4 och många olika pennor. Innan WS påbörjades fick samtliga deltagare möjlighet att läsa igenom och underteckna en samtyckesblankett där de samtyckte till deltagande, ljudinspelning och informerades om personuppgiftsbehandling (se bilaga 3). Därefter påbörjades en ljudinspelning med hjälp av en diktafon. Under WS:en antecknade jag vad som diskuterades och lade särskilt fokus vid att anteckna vad och i vilken ordning saker ritades på planerna för att komplettera ljudinspelningen. WS:arna följde intervjuguiden och påbörjades med ca 15-20 minuter introduktionsfrågor, gick vidare till utformningsmomentet som tog ca 30 minuter för LA och ca 45 minuter för SÄK, innan avslutande diskussioner tog vid. WS:en avbröts när jag bedömde att diskussionerna naturligt ebbade ut eller att någon deltagare behövde avrunda. Samtligt producerat material i form av skisser eller anteckningar samlades in för databearbetning ihop med inspelningarna.

3.2. Bearbetning av materialet

Sammantaget bestod databearbetningen av att deltagarnas ritningar renritades och omvandlades till jämförbara planer och inspelningar transkriberades med stöd av anteckningar för att sedan bearbetat genom en tematisk analys. Skisserna från WS:arna renritades och digitaliserades så att de skulle bli jämförbara där säkerhetsåtgärder illustrerades med lila färger och landskapsarkitektoniska förändringar redovisades med gröna färger (se figurerna 10-13). Databearbetning utfördes genom en tematisk analys av reflexiv och induktiv karaktär, alltså att jag tog hänsyn till hur mitt eget deltagande vid WS:arna påverkade resultatet samt att jag utgått från att låta materialet forma arbetets riktning istället för en hypotes eller teori (Braun & Clarke 2022; Rienecker & Stray Jørgensen 2025). Jag uppsökte inte en metod specifikt lämpad för att hantera WS resultat

eftersom att litteratur kring att analysera WS resultat är "*practically absent*" (Ørngreen & Levinsen 2017:76).

Databearbetningen kan delas in i flera delar. Initialt bearbetades handskrivna anteckningar och diktafoninspelningar i ett textdokument som sparades lokalt på en usb-sticka där utvalda citat och händelser transkriberades och gavs en kommentar och tidsstämpel. Delar som transkriberades ordagrant var baserade på frågan "hur förhåller SÄK och LA sig till säkra projekt?" som jag återkom till medan jag lyssnade igenom materialet. Denna breda fråga möjliggjorde att söka efter tillfällen där de själva eller jag uppmärksammade intressekonflikter och vilka ställningstaganden de gjorde samt reaktioner. Jag var noga med att skriva ner vad som explicit sades och vad som var mina tolkningar, samt ha en transparens i vad jag tror att det innebär och varför. Jag hade särskild uppmärksamhet för facktermer, för att möjliggöra att jämföra hur språkbruket skiljde sig mellan LA och SÄK. I den slutliga texten har citat delvis formulerats om för att anpassas från tal till skrift. Tillvägagångssätt för anonymitet och hantering av informationssäkerhet beskrivs i nedanstående avsnitt 3.2.1.

I nästkommande skede gick jag igenom dokumentet och lade kodord vid varje textutdrag för vad jag ansåg att det handlade om eller hanterade likt beskrivet av Braun och Clarke (2022). Vid denna genomgång hade arbetets syfte skiftat och till att fokusera på skillnader mellan yrkesgruppernas roller och perspektiv. Dokumentet med citat och kodord skrevs ut, klipptes isär samt lades i grupper om respektive kodord som grupperades och flyttades runt till en storskalig tankekarta för att uppmärksamma samband, se figur 7. Dessa grupper av kodord utformade preliminära teman som författades till ett första utkast där jämförelse mellan rollerna och redogörelse av deras respektive ansvarsområden stod i fokus. Detta följer hur Braun och Clarke (2022) beskriver tematiseringsprocessen. Första utkastet författades extensivt där de flesta citat välvdes ihop med löptext. Utkastet hade däremot en alltför redogörande karaktär och jag upplevde inte förmedlade 'en poäng' likt vad Braun och Clarke (2022) poängterar som målet med tematiseringen, vilket ledde in till materialbearbetningens tredje skede.

I materialbearbetningens slutgiltiga skede skrevs det extensiva utkastet ut på nytt och klipptes isär för att bilda nya grupperingar utifrån ledorden samarbete – perspektiv och kompetens för att fördjupa arbetets poänger och slutsatser (se figur 8). Ur denna återtematisering söktes övergripande teman som beskrev en gemensam nämnare och förmedlade en slutgiltig 'poäng' likt Braun och Clarke (2022) förespråkar. Särskilt fokus lades på att förstå perspektiv och samarbeten. I detta skede framkom att mycket av materialet kretsade kring betydelsen av upplevelsevärden och estetik, vilket fördjupades och tolkades med hjälp av litteratur kring utformningens betydelse. Teman i form av textutdrag och teoretiska diskussioner placerades i en ny struktur för att förmedla övergripande samband, se figur 9. Resonemang och poänger kompletterades med litteratur och det teoretiska perspektivet kom in som ett slutgiltigt filter för att förklara de samband som induktivt återfunnits i materialet.

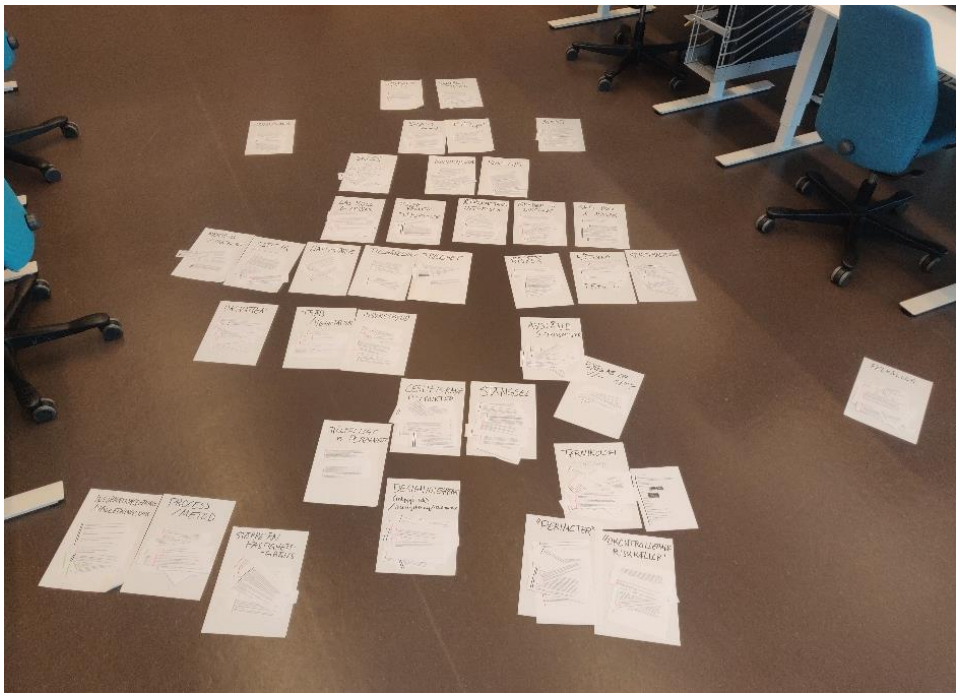

Figur 7, Processfoto kodord. Vid utskrift av trenskriberingsdokumentet lades urklipp av samtligt material i specifika högar kopplade till deras kodord, citat som hade flera kodord visade på när ämnena hade en närhet till varandra vilket gjorde att de placerades intill varandra.

Figur 8 Processfoto återtematisering. Vid återbearbetning av första utkastet placerades textutdrag i nya sammanhang kring ledorden kompetens -perspektiv och samarbete, vilket fångade upp många upprepningar som utkastet tidigare hade.

Figur 9 Processfoto uppsatsstruktur. Den slutgiltiga strukturen lades som ett långt pussel som slingrade sig genom rummet, vilket var ett otroligt tacksamt visuellt stöd för att bibehålla en helhetsbild som lätt går förlorad i ett digitalt dokument. När strukturen var satt utefter arbetets egen empiri applicerades collaborative governance som ett sätt att förklara de samband som uppvisats och enbart mindre strukturändringar genomfördes.

Projektet vägleddes initialt av konceptet inbyggd säkerhet och ställningstagandet att integrerade lösningar är det optimala sättet att hantera säkerhet och landskapsarkitektur. Konceptet inbyggd säkerhet lämpade sig däremot inte som ett fullständigt teoretiskt ramverk eftersom den inte kunde beskriva hur samarbetet mellan yrkesgrupperna ser ut idag. Konceptet utgjorde en målbild för samarbetet utan att beskriva den problematiken kring varför inbyggd säkerhet inte 'uppnås'. Även litteratur kring säkerhet och samhällsbyggnad saknade material kring samarbetet mellan yrkesgrupperna. Litteraturen uppsöktes genom sökord på ämnena i databaser, genom relevanta artiklars referenslistor samt rekommendationer från bekanta. Dessa skrifter blev en viktig teoretisk bakgrund som satte arbetets empiri i ett sammanhang även om de inte utgjorde ett fullständigt teoretiskt ramverk. Under arbetets tidiga skeden hade arbetet därmed ingen vägledande teori som på ett heltäckande sätt kunde användas för att beskriva problematiken. För att hålla riktning på arbetet trots ett vagt formulerat teoretiskt ramverket har arbetet vägletts av syftet

under WS utformning, utförande och materialbearbetning, vilket förespråkas av Braun och Clarke (2022).

I slutet av arbetet fann och applicerade jag *collaborative governance* (Ansell & Gash 2008) som ett teoretiskt perspektiv som kunde förklara och fördjupa uppmärksammade teman kring yrkesgruppernas samarbete (se figur 9). *Collaborative governance* lämpade sig väl för att förstå de samband och teman som redan funnits i materialet. Detta eftersom ramverket är anpassat för just beslutsprocesser med flera aktörer som hanterar offentliga tillgångar, såsom platsers utformning. De grundliga resonemang som förs av Ansell och Gash (2008) om hur olika variabler påverkar varandra och möjligheterna för beslutsfattande möjliggjorde att analysera empirin. Vid analys gick jag strukturerat igenom de observerade teman av WS deltagarnas diskussioner och beteenden för att passa in dem i Ansell och Gashs (2008) variabler för sammarbete (se avsnitt 2.4). Ramverket användes sedan för att strukturera och presentera analysresultatet. Genom detta gallrades även materialet från delar som inte berörde samarbetet. Detta arbete har en tydlig betoning på WS materialet som utgör kärnan och *collaborative governance* blev ett sätt att i efterhand tolka och fördjupa materialet.

3.2.1. Anonymitet, personuppgiftsbehandling och informationssäkerhet

Vid materialbearbetning vidtog jag flertalet åtgärder för att bibehålla anonymiteten hos WS deltagarna. Kontaktpersoner för varje deltagargrupp kontaktades via min studentmail som hanteras i SLUs IT-system och deras säkerhetsrutiner. Personer utöver kontaktpersoner nämndes inte i någon större utsträckning vid mailkontakt. Anteckningar från WS med namn och identifierbar information lämnades inte längre perioder utan uppsikt och förvarades inlåst. Ljudinspelningen hanterades enbart på diktafonen och passerade aldrig några andra IT-miljöer. Transkriberingar sparades på en USB-sticka och enstaka citat klipptes ut till molnbaserade dokument eller till E-post först när de bedömdes vara anonyma. Det fullständiga transkriptionsdokumentet passerade inte andra IT-miljöer annat än vid utskrift när namn och specifika projekt hade tagits bort, vilket bedömdes som nödvändigt för att bearbeta materialet. Jag har beaktat informationssäkerheten och deltagarnas anonymitet efter största möjliga förmåga av framförallt forskningsetiska skäl men även utifrån vetskapen att vissa deltagare besitter information som inte ska spridas öppet. Detta arbete har inte hanterat sekretessbelagd information och jag förlitar mig på att deltagarna enbart har delat med sig av öppna uppgifter.

Vid redovisning av citat där flertalet personer diskuterar med varandra har siffror angetts för att visa på när personer byter av varandra i samtal. Dessa siffror blev randomiserade redan vid transkribering där varje nytt transkriberingsstycke inleddes med person nummer 1, oberoende av vem det var som sade det 'första' uttalandet. Därmed är det inte samma person som är person 1, 2, 3 eller 4 i transkriberad rådata vilket möjliggjorde att personerna fortsatte vara anonyma när citat lades in i det slutgiltiga arbetet.

4. Analys och Resultat

Nedan presenteras och analyseras LA och SÄK:s diskussioner och åtgärdsförslag från WS:arna utifrån variabler i *collaborative governance* för att beskriva förutsättningarna för samarbete mellan SÄK och LA. Först presenteras *grundförutsättningarna* och den övergripande variabeln *beroendeställning*. För att sedan gruppera övriga variabler som påverkar *samarbetsprocessen*: *tillit*, *tid*, *projektutformning* och *ledarskap*. Därefter presenteras förutsättningar för själva *samarbetsprocessen*, där särskilt *gemensam förståelse* och *delmål* beskrivs ingående eftersom de i detta fall analyserades som särskilt betydande variabler.

Samarbete är grundläggande för inbyggd säkerhet eftersom de följande principerna proportionalitet, multifunktionalitet och gestaltning bygger på beslutsfattanden mellan olika aktörer. Utifrån *collaborative governance* är gott samarbete den avgörande faktorn för konsensusdrivet beslutsfattande mellan olika aktörer (Ansell & Gash 2008). Därigenom blir samarbete en förutsättning för att på ett rättvist sätt bedöma och applicera inbyggd säkerhet där olika perspektiv kan representeras vid utformning, likt Hopper och Droge (2005:17) förespråkar:

> *"The key to taking full advantage of the security design opportunities that new building construction offers is the collaboration of all the related professionals at the beginning of the design process and each step along the way."*

4.1. Historik av konflikt

Under WS-tillfällena påvisades att SÄK och LA har en *historik av konflikt*, om de överhuvudtaget får möjligheterna att samarbeta. En SÄK presenterade att "man brukar säga att arkitektur och säkerhet brukar inte alltid gå ihop så bra. Arkitekten han vill ha mycket fönster och glas, säkerhetsmannen han vill bara ha en betongbyggnad i princip. Sen ska man försöka gifta ihop de här…". Att de är svåra att förena exemplifierades i skillnaden mellan att förespråka olika material, men uppfattades antyda till en större skillnad mellan grupperna. En LA upplevde samarbetet med SÄK som konfliktladdat och att det blir svårt att kommunicera när SÄK inte förstår alla aspekter som LA försöker bidra med, "då kan det ibland upplevas som en konflikt, men [säkerhet] är en parameter av alla parametrar."

Denna konflikt tycks inte bara återfinnas hos dessa WS deltagare utan uppdagades också i 'Danish Counterterrorism Network' där redan första mötet "*foreshadowed a general conflict we would return to at each subsequent meeting*" (Ilum 2022:8). Konflikten i samverkansprojektet tycktes härstamma från aktörernas olika perspektiv på säkerhet (Ilum 2022). Detta antyddes också antyddes i detta arbetes WS och detta kan tolka som ett hinder i *samarbetsprocessen* kring *gemensam förståelse*, detta diskuteras ytterligare i avsnitt 4.7.

WS deltagarna föreslår att konflikter intensifieras i projekt som berör täta stadsmiljöer där korta avstånd försvårar förutsättningarna för både skydd och gestaltning. SÄK berättade att i täta urbana miljöer "när man ligger nära en väg som man inte kan göra så mycket åt, […] då hamnar man på kamp med varandra". För att ge goda förutsättningar för skydd förespråkar SÄK att placera känsliga verksamheter längre ut i periferin av städer för att undvika trånga utrymmen med många intressekonflikter, men detta kan göra det svårt för verksamheten att locka anställda. SÄK säger att man vill vara "centralt men inte för

centralt, då blir det alltid en avvägningsfråga". I dessa urbana stadsrum upplevde även LA att samarbeten blir intensivare eftersom det fysiskt begränsade utrymmet blir mindre och ska tillgodose många intressen. En LA sa till exempel att "infrastrukturen i mark påverkar väldigt mycket vad man *kan* göra, 'kan man grundlägga murar och göra växtbäddar och så?'". I dessa täta urbana stadsrum blir pollare ofta lösningen för att ge åtminstone någon meters skyddsavstånd mellan fordon och fasad, men detta anser LA "att man har väldigt olika syn på, […] för vi tycker att det är hemskt att vi strösslar med [fordonshinder] överallt, det ser fruktansvärt ut". På så sätt kan täta stadsrum intensifiera konflikten mellan yrkesgrupperna.

LA och SÄK uppfattades se varandra som väldigt olika. LA uttryckte att en av de största skillnaderna mellan yrkesgrupperna är att "det är mjuka värden [landskapsarkitekter jobbar med], och [säkerhetsexperterna] jobbar med tydliga konkreta skarpa värden". LA uttrycker att deras roll är att till stor del behandla platsers fulla komplexitet, till skillnad från SÄK som har möjlighet att fokusera på enbart sakfrågan säkerhet. " […] när man har med en sådan här 'säkerhetsperson' så är deras uppgift att bara titta på de här säkerhetsaspekterna. Det får man respektera, men det blir ofta 'clashar', vi [LA] försöker tänka på allt". LA hade även en bild av att SÄK:s förmodade kravsättande och risksökande tankesätt skulle bli begränsande för LA:s möjligheter till en kreativ gestaltning, och förklarade att "man blir inte så kreativ av mycket krav, och [säkerhetsexperterna] är bra på att förklara kraven, […] jag känner att vi nästan själva gick in i en sådan [roll]". Även SÄK lyfte hur annorlunda deras roll och arbetssätt är från LA. En SÄK lyfte att skillnaden mellan hur hen arbetar jämfört med hur LA arbetar är "att jag jobbar med andra material" och exemplifierar att nyttja vägräcken eller vajrar eller göra andra lösningar anpassade efter platsens förutsättningar utifrån de material och objekt som redan används "Det kanske inte är certifierat och godkänt enligt någon påkörningsstandard, men Trafikverket och andra använder det här som en skademinimerande åtgärd för bilister, [man] jobbar på litet annat sätt med de förutsättningarna [man] har". Alltså förespråkar SÄK att använda material och objekt som redan förekommer i samhället för att fylla en ny funktion (dvs inbyggd säkerhet). Som det framställs tycker inte SÄK att LA arbetar på samma sätt med inbyggd säkerhet. SÄK antyder att LA är de som förespråkar certifierade produkter eller standardlösningar, vilket presenteras som motsatsen till inbyggd säkerhet. Detta stämmer däremot inte överens med hur LA själva har beskrivit sina metoder och intentioner under WS:arna. Både SÄK:s syn på LA och vice versa tolkas vara baserat på begränsade erfarenheter av samarbeten med den andra gruppen. Därmed tolkas denna uppfattning vara delvis baserat i stereotyper och förutfattade meningar. Vissa motsättande uttalanden tyder också på att vissa av dessa stereotyper kanske inte stämmer. Stereotyper och förutfattade meningar om andra aktörer i projekt lyfts av Ansell och Gash (2008) som ett tydligt tecken på en *historik av konflikt* vilket styrker tolkningen ytterligare.

Utifrån *collaborative governance* kan en *historik av konflikt* och att se varandra som antagonister ("vi mot dem") leda till försämrad *tillit*, misstänksamhet och förstärkande av stereotyper (Ansell & Gash 2008). Tecken på detta kan tolkas i hur parterna diskuterar varandra. Konflikten verkar även intensifieras projekt med många intressekonflikter och korta avstånd, exempelvis i täta stadsmiljöer. Sammantaget tyder detta på att SÄK och LA vid samarbete har *en historik av konflikt* och att se varandra som motparter vilket ger försämrade ingångar till *samarbetsprocessen*.

4.2. Makt- och resursdynamiker

Samarbetsförutsättningar mellan SÄK och LA tolkas råda under *makt- och resursdynamiker* som gynnar SÄK. Enligt *collaborative governance* innebär detta försämrade *grundförutsättningar* för gott samarbete. Eftersom många säkerhetsprojekt initieras av säkerhetsskäl får SÄK en avgörande roll för nivån av säkerhet i projekt. Vilket kan ses i hur en LA beskrev att SÄK:s avgörande uttalande direkt kan förändra förutsättningarna att värna om värdena de förespråkar:

"Man vet egentligen inte vad säkerhetspersonen säger, de kanske säger: 'nä vi kan inte ha så här mycket växtlighet man kan gömma sig och smyga runt, det ska vara öppet, avspärrat och belyst'. Men det är tråkigt för vi har tänkt på personalen och deras utemiljö."

Makt- och resursdynamiken har med största sannolikhet förstärkts av att SÄK-deltagarna i detta arbete utgjorts av individer i beställarroll och LA i konsulterande roll. Som beställare får SÄK större utrymme att påverka *projektutformningen*, såsom vilka aktörer som ska vara delaktiga i projektet, vilka ekonomiska förutsättningar projektet har eller vilka tidshorisonter projektet arbetar mot. Genom sitt inflytande över *projektutformningen* kan SÄK även begränsa eller stärka LA:s möjligheter att bidra i det gemensamma beslutsfattandet. Att inkludera LA i projekten är den första förutsättningen för samarbeten för inbyggd säkerhet. *Projektutformning* analyseras vidare i avsnitt 4.5, men det är tydligt att *makt- och resursdynamiker* och *projektutformning* är tätt bundna eftersom SÄK är i beställarroll.

Det är även möjligt att SÄK:s avgörande roll i projekt gör att deras perspektiv gynnas även när SÄK tas in som konsulterande roll. Ilum (2022) beskriver att privata säkerhetsaktörer fick stort inflytande över Köpenhamns hantering och förhållningssätt kring antiterror. Eftersom WS-materialet inte representerar den privata säkerhetsbranschen kan det inte användas för att förstå hur *makt- och resursdynamiken* hade förändrats om SÄK varit privata aktörer.

En ytterligare aspekt som kan förstärka SÄK:s makt vid samarbeten är nyttjandet av moraliska argument som nyttjar motpartens rädsla som ett sätt att omkullkasta diskussioner om mjuka värden i projekt (Ilum 2020, 2022). En LA berättade om en händelse då SÄK argumenterat för hårda säkerhetsåtgärder med uttrycket "det är väl viktigare att vi lever", varpå LA hamnade i en position att försvara sig med: "det är klart att man inte vill att någon ska dö, men det går ändå att göra … vackrare." En annan LA förde ett liknande resonemang och lyfte svårigheten i att möta sådana argument: "Det är också väldigt svårt att sätta fingret på, och såklart önskar jag att ingen någonsin skulle behöva dö i en terrorattack, men jag vet inte hur långt är man beredd att gå för att skydda sig". Argumentationen om liv och död kan genast måla upp säkerhet som viktigast av allt (Ilum 2020). Ilum (2022:12) observerade att Köpenhamns privata säkerhetsaktörer använde "*the power of fear to establish their relevance*". Tendenser till detta kan uttolkas både från SÄK:s explicita beskrivningar under WS:arna och från hur LA hade erfarenhet av att sådana argument användes 'mot' dem. LA "tycker det är okej att runt slottet eller regeringsbyggnader, där kommer det alltid vara ett höjt hot, där kanske man får göra en pollare i en känslig [historisk miljö]". Men LA anser att eftersom alla platser inte behöver prioritera säkerhet högst behövs diskussion för att uppnå proportionerliga åtgärder. Det blir svårt för parterna att göra en gemensam insiktsfull bedömning av nivån av säkerhet när laddade moralargument eller skrämseltaktiker kan användas för att genast måla upp säkerheten som viktigast av allt och hämma samarbete mot konsensus.

LA uppfattades frustrerade över att det slutgiltiga beslutet kring platsers utformning ligger i händerna på SÄK och att säkerhet 'plötsligt' prioriteras så högt. LA lyfter att en fördel med tillfälliga skyddsåtgärder är att "de kan man ta bort" när 'faran är över', men risken är att de tillfälliga lösningarna står kvar och då föredrar LA att "man arbetar in [säkerheten] på något sätt med murar och att det fortfarande ser vackert och fint ut, då är det inga problem, då fyller de flera funktioner". Det är alltså inte säkerhetskraven i sig LA motsätter sig, utan det är snarare hur kraven uppfylls på ett förhastat sätt som är problemet. LA hade även uppfattningen att makten var koncentrerade till fåtal individer som inte alltid tycktes göra kunskapsförankrade beslut. De frustrerades över att fåtal personer får inflytande över stora områden: "[De] har *en* säkerhetsexpert som är med överallt, och han tittar på allt som man gör, och då blir det ofta, pollare eller […] block." Även den andra gruppen upplevde att beslutet var individbundet och inte kunskapsförankrat då: "det känns otroligt tråkigt: 'nu har vi stängslat in hela den här myndigheten bara för att någon chef tycker det'. Sen kanske han ändå slutar". En orättvis *makt- och resursdynamik* kan enligt *collaborative governance* orsaka misstro och uppgivenhet hos den missgynnade gruppen (Ansell & Gash 2008). Detta kan förklara den frustration som uppvisas hos LA inför SÄK:s makt.

Jag tolkar SÄK som medvetna om sin avgörande roll vid beslut om säkerhet och olika individer tycktes olika benägna att nyttja detta till sina intressens fördel. I fallet med säkerhetsskydd finns juridiska belägg för att låta säkerheten gå först. Därmed anser SÄK att det är 'barmhärtigt' av dem att värna om andra perspektiv vid avvägningen: "ska man hårdra det, antingen gör man det hårt: här är tomtgräns där har vi stängsel – eller så är man snäll mot kommunen och säger att vi håller 50 meter mot [komplementbyggnaden]". Vissa förespråkade att: "jag tycker man ska hålla avståndet om man kan det, sen får kommunen tycka lite vad de vill", med en antydan om att kommunen inte har makt att säga ifrån när det faktiskt kommer till säkerhetsskydd. Andra SÄK deltagare såg förhandlingar som mer öppna: "jag hade nog haft en diskussion med kommunen innan jag gjorde saker och börja fundera: 'okej, vi behöver säkerhet, vi behöver det här' – vad kan vi släppa på och vad kan kommunen ge oss tillbaka. Att vi gör på det här sättet och inte kör den hårda vägen". Detta visar på att olika SÄK förhåller sig annorlunda i mötet med andra aktörer och nyttjar sin makt på olika sätt. SÄK uttryckte även att alla aktörer inte 'vågar' ta diskussionen om säkerhetsskydd, det vill säga andra roller hämmas från att delta i *samarbetsprocessen*. Det vill säga på grund av ojämna *makt- och resursdynamiker* försämras yrkesgruppernas förutsättningar för samarbete.

4.2.1. Kunskap är makt

LA:s bristande kunskap kring säkerhet sätter dem också i ett underläge gällande *makt- och resursdynamiker*: "*Another common problem is that some stakeholders may not have the skill and expertise to engage in discussions about highly technical problems.*" (Ansell & Gash 2008:9). Detta hämmar möjligheterna att driva processen mot konsensus på ett rättvist sätt (Ansell & Gash 2008). LA var ovana att hantera säkerhetsfrågor. Det poängterades att LA:s erfarenhet av säkerhet är delvis beroende av personliga erfarenheter: "när man jobbar med de här frågorna, då kan det vara vad personerna sitter på för erfarenheter, som kan dra […] lite storys kopplat till det, om man har tur". I intervjuer med SÄK för mitt kandidatarbete beskrev de att LA inte förstår komplexiteten av hotbilden, vilket försvårade diskussioner (Sundberg 2023). SÄK lyfter att "det bästa är väl om man har en landskapsarkitekt […] som har kunskap om [säkerheten] […], man behöver inte ha detaljkunskapen men att man har en känsla för att det spelar roll". SÄK lägger inte ansvaret

att vara insatt i säkerhetsfrågor på LA men menar att det skulle vara önskvärt om LA åtminstone "kan prata med en säkerhetsmänniska". Alltså förespråkar SÄK en ökad kunskap om, eller prioritering av, säkerhet hos LA för att förenkla *samarbetsprocessen*.

Trots att SÄK och LA inte träffades under WS:arna tolkades specifik branschterminologi som motparten verkar vara främmande för, vilket skulle kunna bli ett hinder vid faktiska samarbeten. Även SÄK uppfattades vara ofamiljära med termer inom landskapsarkitektur. Även om förståelse för terminologi inte är tydligt förankrad i en variabel inom *collaborative governance*, så var det tydligt att okunskapen kring vissa ord lätt kan leda till missförstånd och den kan därmed betraktas som ett tecken på ojämn *makt- och resursdynamik*.

Ansvaret att jämna ut denna *makt- och resursdynamikerna* ligger delvis på SÄK som behöver delge och förklara relevant information för LA. Inom säkerhetsterminologin så blir förståelse för termer ibland en förutsättning för att LA ska kunna göra sitt jobb och då "är det upp till den myndighet som ska granska det, den säkerhetspersonen är den som ska komma med input". Därmed förespråkar LA ett öppet samtalsklimat där missförstånd kring termer kan redas ut snabbt och smidigt av SÄK. Vid ett faktiskt samarbete hade antagligen båda parter behövt vara öppna för att fråga om specifika termer. Detta kan däremot försvåras om informationen är sekretessbelagd (Sundberg 2023). När jag frågade om sekretess begränsade SÄK att dela med sig av erfarenheter höll de genast med och såg det som vedertaget. LA förväntar sig också att SÄK förklarar 'säkerhet' för dem, "för man kan inte ge ett sådant här papper och sen tro att vi konsulter löser det utan närmare dialog". Under WS:arna uppfattade jag en vilja hos SÄK att lära ut och dela med sig av sina erfarenheter, men jag fick intrycket av att de lade mer ansvar på lyssnaren att aktivt fråga (och acceptera att vissa frågor inte kan besvaras). Jag uppfattade inte att SÄK undanhöll information för att stärka sin maktposition. Eftersom SÄK har besitter kunskapen LA saknar förstärks även gruppernas *beroendeställning*, detta beskrivs ytterligare i avsnitt 4.4.

Några exempel på vedertagna termer som tycktes leda till förvirring hos motparten var "fordonshinder" från LA:s håll och "dagvatten", "rödlistade arter" och "naturvärden" från SÄK:s håll. Hos båda parter uppstod en förvirring kring kravställningens formulering "okontrollerade riskkällor", vilket diskuteras i avsnitt 5.2.1. LA uttryckte också att det kan finnas tolkningsmöjligheter i vissa benämningar som ger upphov till förvirring. Till exempel lyftes "hög arkitektonisk kvalitet" av LA: "[X-verket] har sagt att de har höga arkitektoniska ambitioner. Hög för oss kanske är någonting annat än för dem." Vilket visar på svårigheter gradvisa formuleringar såsom "precis intill" eller "insynsskydd" som är en bedömningsfråga. Särskild förvirring tycktes råda kring termen "perimeter". Bland LA hade de flesta uttryckligen aldrig hört ordet, men SÄK började använda det naturligt utan att jag hade influerat till det. Sen när SÄK själva försökte reda ut vad termen innebar fanns inte en lika tydlig koncensus som det först hade uppfattats, tolkat utifrån att båda grupper behövde diskutera definitionen av ordet i flera minuter. Detta påvisar att det finns många termer som kan ge upphov till förvirring och således försvåra *samarbetsprocessen* om det inte vidtas åtgärder för att jämna ut denna *makt- och resursdynamik*.

Man kan även se 'att skissa' som ett kommunikationsverktyg i likhet med kunskap kring terminologi. I det avseendet ligger *makt- och resursdynamiken* i LA:s fördel, där de har kompetens i detta kommunikationsverktyg som SÄK var obekväma med. LA:s vana och etablerade skissprocesser var antagligen ett av skälen till att LA arbetade sig igenom utformningsmomentet snabbare än SÄK. Alla SÄK-deltagare ville undvika att rita, skissa och skriva på WS-materialet. I båda grupper förekom många ursäktande om att linjer inte

blev raka eller att deras handstil var svårläslig. Eventuellt ses skissandet som en prestation och går ihop med den synen att, som en SÄK deltagare skämtade, man "sätter sin yrkesheder på spel". Dessa tendenser återfanns inte alls hos LA. Vid de tillfällen då SÄK gruppen hade en person som skissade medan andra diskuterade, eller när jag använde skisser för att förstå deras förslag, tycktes även SÄK arbeta snabbare. Detta belyser potentialen i hur även en snabb schematisk skiss enkelt kan bidra till att förstå utformning, och detta måste inte vara bundet till enbart LA. Därmed finns potentialen att nyttja skissandet som ett verktyg att jämna ut *makt- och resursdynamiker* vid en faktisk *samarbetsprocess*.

I och med svårigheten att lära från andras erfarenhet i säkerhetsprojekt uppmärksammades under WS:arna en stor potential i att generella övergripande vägledningsdokument, såsom MSB:s Inbyggd säkerhet (Säterhed et al. 2024) och EU:s Security by Design (Larcher et al. 2022) kan jämna ut *makt- och resursdynamiker*. När jag visade dessa dokument för grupperna var alla positiva till att de fanns men ingen hade hört om texterna tidigare. Därmed frågade sig SÄK "vad den är värd" om den inte når ut eller talar i generella termer att den blir svårapplicerad. Trots skrifternas generella karaktär var LA positiva och belyste potentialen att genom denna kunskap balansera *makt- och resursdynamiken* mellan rollerna. En LA berättade om ett tidigare projekt: "då var [en viss person] den stora experten på säkerhet, men hade vi läst igenom [MSB:s skrift Inbyggd säkerhet] och sagt 'men det här kan också fungera', så hade det nog varit till vår fördel". LA uttryckte däremot ett förtroende till att de kommer lära sig handskas med säkerhetsfrågor med tiden. "Det är så här eftersom det är nytt […] först blir det väldigt mycket sen kommer man komma över det där. Så är det med allt som är nytt". Först måste LA "få kraven på [sig]" för att bygga upp säkerhetskunskapen. Med stöd från SÄK och vägledande dokument kan LA:s kunskap om säkerhet stärkas och därigenom ge jämnare *makt- och resursdynamiken* vid samarbeten.

4.2.2. Rådande samhällsutveckling påverkar maktdynamiken

Som tidigare etablerat är samhällets säkerhetspolitiska läge under förändring, där säkerhetsfrågor får allt högre prioritet, och detta påpekades under WS i sin tur påverka *makt- och resursdynamiken* i projekt. SÄK sade att "det kanske är enklare nu, tyvärr, med den ökade hotbilden. Att man får gensvar för säkerhetsfrågor" och att "hoten har blivit tydliga så det kanske finns en större förståelse även från andra delar av offentlig verksamhet". Även LA påpekade att "det slår mig nu […], påtala om omvärld, det kommer bli mycket mer av den här varan känns det som". Sammantaget kan detta förändra förutsättningarna för samarbeten i projekt.

Denna prioritering av säkerhet kan även ge resurser för att involvera LA mer i samarbetet. LA observerade att samhällsutvecklingen leder till att "vi får den uppgiften mer och mer, och att det inte bara är en säkerhetsperson som får det" och det börjar bli relevant för landskapsarkitektur att representeras även i säkra projekt. Även i den andra gruppen lyftes en erfarenhet där "de flesta vi mötte i projektet [frågade] 'vad är [landskapsarkitektur]?' […] Men någon hade tyckt att det behövdes, uppenbarligen." Även exempel av SÄK visar hur de tidigare etablerade säkerhetstraditionerna är under förändring: förr satt ofta betydande chefer i 'hörnrummet' ur ett symboliskt perspektiv, men "nu tror jag man får gehör för andra placeringar" eftersom man inte vill riskera att skyddsvärda roller är nåbara utifrån.

Detta tyder på att före detta vedertagna sätt att hantera säkerhet nu ifrågasätts och anpassas. Även en LA lyfte att ”jag har suttit i så många projekt då man har fimpat skyddsrum hit och dit. Varenda skola som man har rivit har man tagit bort skyddsrum”. Detta uppmärksammar både SÄK och LA vara under förändring. Alltså påverkar rådande samhällsutveckling särskilt *makt- och resursdynamiker* vid samarbete.

4.3. Initial motivation

Deltagarna i båda yrkesgrupper tolkas ha en *initial motivation* att samarbeta trots en *historik av konflikt* och ojämna *makt- och resursdynamiker*. Vissa SÄK uttryckte att de gärna hade samarbetat med LA eftersom ”då får man någon som kan rita upp hur parkområdet kan se ut”. SÄK kan även se praktiska situationer där samarbetet blir en förutsättning för goda skyddslösningar. Till exempel skulle samarbete ge förutsättningar att förverkliga deras förslag av en upphöjd rondell som inkörningsskydd (se figur 11) vilket skulle vara positivt ”för det gynnar kommunen, det gynnar säkerheten, alla blir nöjda”. Även i mitt kandidatarbete (2023) framgick att det finns en önskan hos SÄK att ta hänsyn till landskapsarkitektoniska värden. LA såg samarbete i utformningsprojekt som en självklarhet: ”man är väldigt sällan ensam i sådana här projekt, det är många som hjälper till” och fortsatte med att beskriva vilka många andra yrkesgrupper som hade varit anslutna om denna WS hade ett verkligt projekt. Sammantaget tyder detta på att SÄK är öppna för samarbete och LA ser samarbete som en självklarhet i alla utformningsprojekt. Denna tolkade initiala motivation från LA blir särskilt viktig eftersom Ansell och Gash (2008) lyfter att de som är missgynnade av *makt- och resursdynamiker* kan vara särskilt svårmotiverade till samarbete. Även om denna *initiala motivation* till samarbetsprocessen inte tolkas vara särskilt stark så är ingen av parterna direkt emot att samarbeta – vilket är positivt.

Den starkaste *initiala motivationen* kommer från en övertygelse hos båda parter att inbyggd säkerhet är det effektivaste sättet att implementera skyddsåtgärder. LA förespråkade tydligt att ”arbeta med andra sätt. […] det behöver inte vara en pollare eller betongblock” som uppnår säkerhetsfunktionen. LA vill gärna få säkerhetskraven från början eftersom ”det är tråkigt att börja med en utformning man gör nu, och sen i efterhand behöva sätta ut [pollare]” när man kan göra något mer integrerat från början. Som redan nämnt förespråkade även SÄK att arbeta med platsens förutsättningar och material. Detta ger ett tydligt gemensamt mål för resultatet av samarbetet (inbyggd säkerhet), vilket Ansell och Gash (2008) påpekar kan motivera att gå in i projektet. Viljan att samarbeta kan också stärkas om yrkesgrupperna ser samarbete som nödvändigt för att uppnå detta mål, alltså om det finns en given beroendeställning (Ansell & Gash 2008). Sammanfattat finns en *initial motivation* till samarbete, framför allt i form av det gemensamma målet inbyggd säkerhet, som möjligen kan väga upp för de andra försämrade *grundförutsättningarna*.

4.4. Beroendeställning: Båda behövs!

Flertalet exempel från WS visar på att yrkesgrupperna har en *beroendeställning* eftersom de tydligt lämnar över ansvar eller kompletterar varandra i vissa frågor. SÄK överlämnade flertalet gånger arkitektoniska och estetiska ställningstaganden när de kände sig klara med funktionen, eller när det inte fanns några säkerhetsmässiga krav som styrde. Vid de tillfällena gav de tydliga uttalanden som ”där kan landskapsarkitekten få briljera sen” och

”här är det ingen biltrafik, här kan man landskapsarkitektoniskt göra kullerbyttor” för att markera när SÄK:s arbete var klart. Även LA överlämnade uppgifter som inte var deras ansvar, till exempel att avgöra inpasseringskontroller till parkeringen. Eftersom det finns moment som yrkesgrupperna har svårt att genomföra på egen hand tyder det på att de kompletterar varandra vid utformning och är i *beroendeställning* till varandras kompetenser vid samarbeten för att uppnå inbyggd säkerhet. *Beroendeställning* gentemot varandra kan i sig vara en stark motivator för att eftersträva bättre samarbete trots en *historik av konflikt* (Ansell & Gash 2008). Detta kan bli en viktig pusselbit för att motivera LA och SÄK att samarbeta överhuvudtaget: båda yrkesgrupper behövs.

Genom mina tidigare erfarenheter har det blivit tydligt att insikten om hur de olika yrkesgrupperna kan komplettera varandra ännu inte är helt tydlig, särskilt från SÄK:s perspektiv, då det ibland råder ovisshet om den andra yrkesgruppens existens (Sundberg 2023). En *beroendeställning* mellan yrkesgrupperna kan ibland vara något som framgår tydligare när samarbete har påbörjats och fortlöpt och aktörerna får en bättre bild av hur de kompletterar varandra (Ansell & Gash 2008). Genom WS förslagen påvisas däremot att yrkesgrupperna har olika utgångspunkt i hur de tolkar och prioriterar kravlistorna och med vilka verktyg de sedan löser problemet. Detta trots att LA och SÄK fick samma WS-uppgift. Detta kapitel ämnar därför att presentera yrkesgruppernas olika utgångspunkter och de kompetenser som de nyttjar vid utformning av säkra platser. Detta för att belysa gruppernas *beroendeställning*, alltså hur de kompletterar och gynnas av varandras kompetenser.

4.4.1. Landskapsarkitekternas utgångspunkt

Genom WS:arna har det blivit tydligt att landskapsarkitektur är en bred disciplin som i sig innefattar och hanterar mängder av sakfrågor, vilket stämmer överens med hur rollen beskrivs av Thompson (2002) och Sveriges Arkitekter (n.d.). Genom sina utformningsförslag av X-verkets utemiljöer vävde LA in många aspekter som inte fanns med i uppgiftens kravställningslista, till exempel hållbara materialval, att ge förutsättningar för pendling med gång och cykel, att reducera bilens utrymme i staden, fler träd, grönare parkeringsytor, vistelseytor i solläge och med insynsskydd för besökarnas bekvämlighet, att välja växtarter utifrån de rödlistade arternas behov och terrängmodellering för att gynna naturvärden (se figur 10 & 11). Det fanns alltså en vana av att se och väva in många sakfrågor. Sammantaget kan man tolka att LA arbetar med sociala, estetiska och ekologiska värden, precis som litteratur kring LA:s roll påvisar (Thompson 2002). Särskilt sociala värden fick stort utrymme under WS:arna. En LA själv exemplifierade att deras roll är att tänka på ”allt”, vilket innefattar ”hur rör man sig här, hur sitter man, var är man, hur upplever man platsen, men det är inte [säkerhetsexperterns] jobb, hans jobb är att säkra den här platsen”. Detta sätt att exemplifiera människans platsbruk som vägledande för LA visar på den särskilda vikten som LA lägger vid sociala värden i samband med utformningar som hanterar säkerhet.

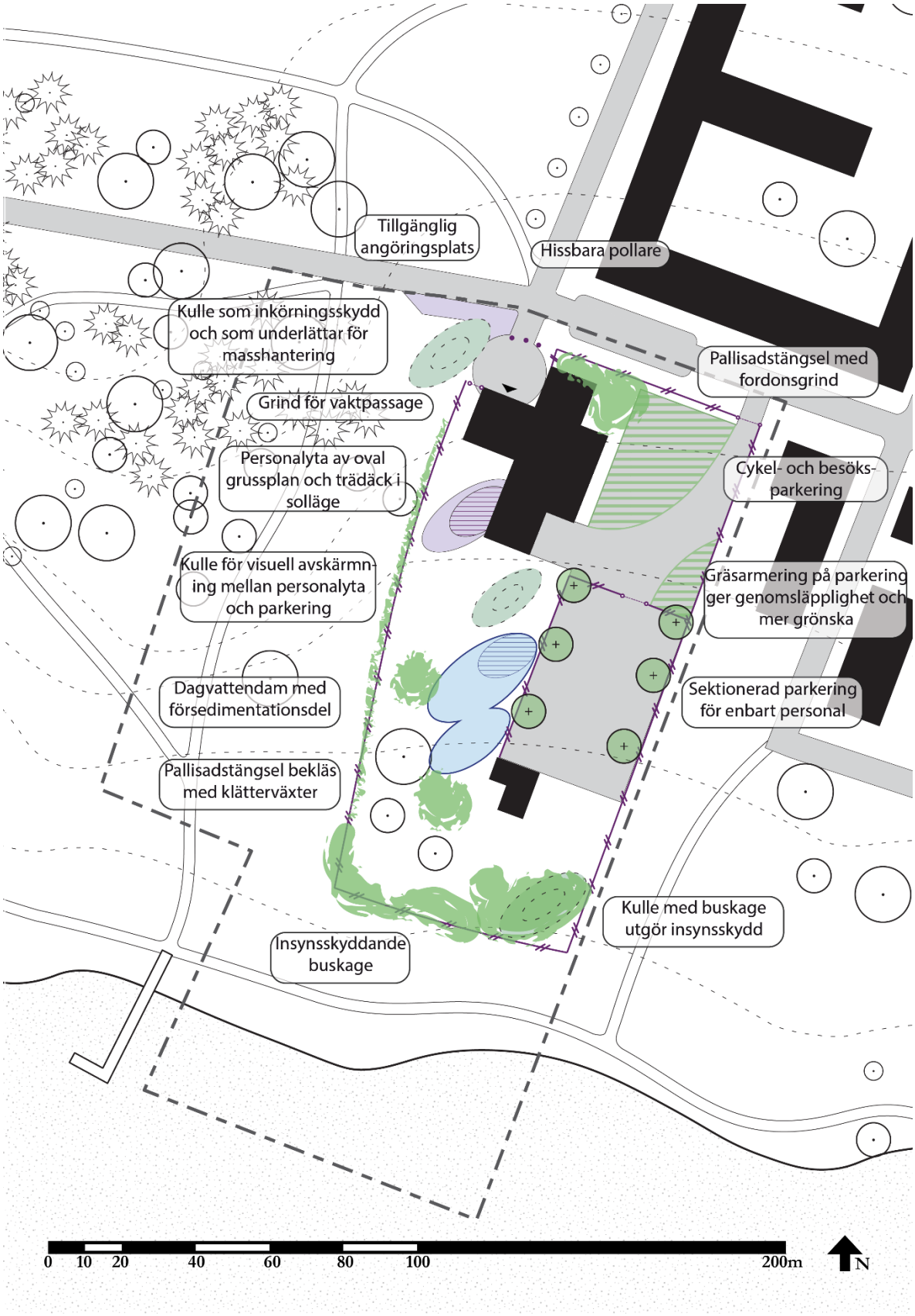

Figur 10 Workshopresultat landskapsarkitekter 1

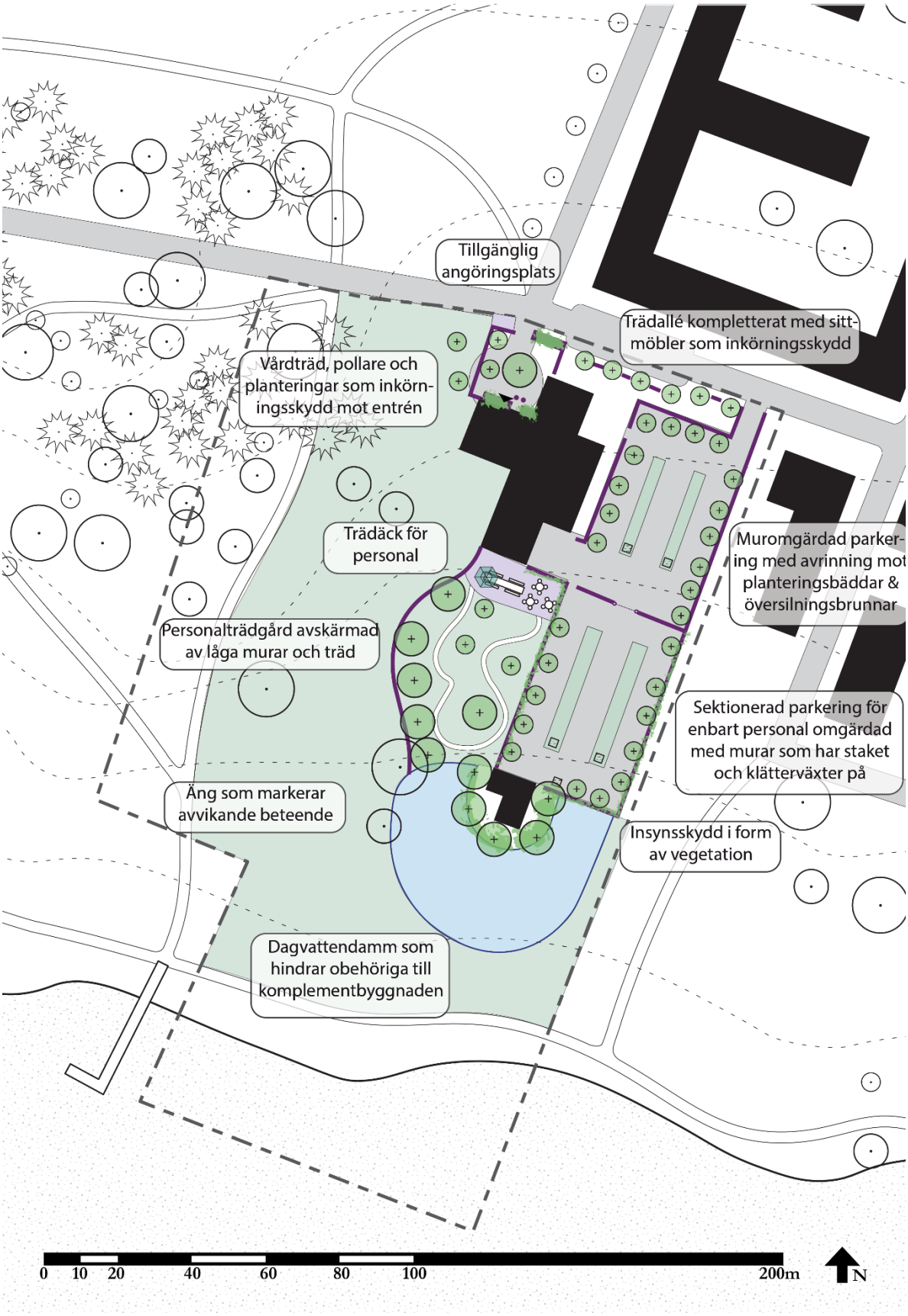

Figur 11 Workshopresultat landskapsarkitekter 2

LA:s särskilda kompetens ligger i att uppfylla funktionskrav genom design. Till exempel föreslogs, inspirerat av verkliga projekt, att skapa som ”nästan ett konstverk men att det

[är] som en stor gradängtrappa, […] det kan vara trevligt vid en entréplats, men det är också en stor fysisk barriär, som absolut tål både påkörning och kanske också explosion". De ändrade sig därefter till en höjdsatt naturlig kulle eftersom de misstänkte att det skulle kunna gynna omhändertagandet av fyllnadsmassor från utgrävningen av dagvattendammen. Detta visar att de kunde ge flera förslag på hur design kunde fylla kravet av inkörningsskydd och resulterade i det förslaget som också gynnade den potentiella masshanteringen. LA föreslog också att använda murar som kan användas som sittmöbler eftersom "det finns murar överallt som man inte ens tänker på". LA förespråkade alltså multifunktionella lösningar (likt inbyggd säkerhet förespråkar). LA:s vana av att nyttja design gjorde också att ena gruppen explicit valde ut ett formmässigt koncept som de ordnade platsen efter. Även den andra gruppen reflekterade över att deras formspråk baserat på murar växte fram under processens gång och att det var det som formmässigt "kändes som att det var det som behövdes här". För att förmedla sina designförslag var LA bekväma och skickliga i att snabbt skissa och kommunicera sina idéer visuellt. Detta samstämmer med litteratur som poängterar vikten av att arkitekter kan förmedla design idéer visuellt (Reid 2012; Fletcher 2021). Sammantaget är LA alltså vana att föreslå designintegrerade lösningar som är multifunktionella och de har arbetsmetoder såsom 'koncept' och skisser för att fullfölja detta.

LA:s främsta verktyg för att uppnå funktioner och upplevelsekvalitéer uppfattades vara att nyttja vegetation, i synnerhet träd. En LA lyfte att: "det är vår största uppgift tänker jag, att få in träd". En av LA grupperna ritade tidigt i utformningsmomentet "in en distans till alla värdefulla träd, så vi inte går in i rotsystemen och rör upp" med utgångspunkten att samtliga träd var värdefulla, oavsett växtart eller ålder. Vilket går ihop med hur ekologiska värden presenteras som en av de tre stora värdena LA eftersträvar vid utformning (Thompson 2002). LA "tycker vi ska ha träd, överallt, så mycket vi bara kan" eftersom trädens värde ligger tätt förknippat med dess egenskaper som kan hjälpa till i omställningen mot hållbara städer. Särskilt på parkeringsytan ville båda grupperna få in mer vegetation, till exempel i form av gräsarmering, planteringsbäddar och träd med krontäckning som kan motverka urbana värmeö-effekter från stora hårdlagda ytor. Därmed blir vegetation något LA värnar om både för naturens egenvärdes skull och för hur den ger behagligare platser.

LA föreslog även att använda träd och vegetation för att uppnå säkerhetsfunktioner, som inkörningsskydd och som insynsskydd. Till exempel föreslogs klätterväxter på exempelvis stängslet för att begränsa insyn och dämpa intrycket av hårda säkerhetslösningar. Med LA:s växtkompetens kunde de själva också dra slutsatsen att man ska undvika vedartade växter ska för att klätterväxterna inte ska bidra till att det blir lättare att klättra över stängslet – en anpassning som kräver kunskap i klätterväxters växtsätt. Att använda växter för insynsskydd lyfts även i litteratur från säkerhetssidan (Fortifikationsförvaltningen 1985). Det har också påvisats en potential i att använda växter för att reducera tryckvågor och utkast från explosioner (Gebbeken et al. 2018; Larcher et al. 2022). Att ha en 'nature-based-approach' till även säkerhetsutmaningar kan därmed bli en naturlig del i LA:s arbetssätt. Ilum (2022) lyfter att ett Köpenhamnsbaserat arkitektkontor använder en 'nature-based-approach' för att fylla platsers funktionskrav, även säkerhet. Vegetation kan därmed tolkas vara ett av LA:s främsta verktyg för att uppnå kravställningar bland annat säkerhetskrav.

Sammantaget har LA en bred och anpassningsbar disciplin vars designkompetens, fokus på sociala värden och växtkunskaper särskilt framträdde som tillgångar för att hantera säkerhetskrav under WS:arna. Detta utgör LA:s kompetenser kan komplettera SÄK och

sätter yrkesgrupperna i *beroendeställning* till varandra för att samarbeta mot inbyggd säkerhet.

4.4.2. Säkerhetsexperternas utgångspunkt

SÄK är en varierad yrkeskår där individerna har olika bakgrund och där de gemensamt ansvarar för sakfrågan säkerhet med hjälp av en bredd av specialkompetenser. Eftersom yrkesgruppen är så bred anser Hopper och Droge (2005:35) att "*neither a security manager title nor a background in law enforcement or the military is a guarantee that a particular individual is qualified to analyze threats*". Hopper och Droge (2005) förespråkar att erfarenhet i både hotanalys och implementering av åtgärder är gynnsamt i arbetet med inbyggd säkerhet. Det antyddes att SÄK-deltagarna hade kompetens att förstå och bedöma hot men det fick inte praktiskt utlopp i denna WS eftersom det redan var satt genom uppgiftens kravställning. Trots detta uppmärksammades några generella tendenser i SÄK:s tillvägagångssätt under WS:arna. Se figur 12 och 13 för SÄK:s utformningsförslag. Sammantaget hade SÄK en bred erfarenhet av att införa och hantera säkerhetsåtgärder.

För att genomföra sitt uppdrag behöver SÄK ständigt söka efter risker och det präglar deras utgångspunkt när de tar sig an utformningar. Det förekom flera gånger under WS:arna att de genast sökte efter möjliga nya risker när de diskuterade olika åtgärdsförslag. Till exempel när en deltagare föreslog pollare direkt framför entrén möttes hen av "nej nej nej nej, du får genomslag av fordon, genom pollarna, så risken att fordon hamnar i" byggnads-entrén blir för hög, eller när de föreslår en busshållplatsutformning som kan blockera vägen kommer de fram till att "om det skulle hända någonting då är det inte bra" eftersom utryckningsfordon inte kan ta sig till platsen då. SÄK hade alltså en vana av att 'risksöka' och utvärderade ständigt om den givna åtgärden skulle förändra förutsättningarna och kunna missbrukas av en angripare.

SÄK tolkades arbeta utefter etablerade 'säkerhetstraditioner' och vedertagna tillvägagångssätt vid applicering av fysisk säkerhet. Vid diskussion kring termen 'perimeter' lyftes att "oftast när man säger perimeterskydd då tänker folk en stängselgata eller någonting […] och det är det som alla bygger, det är så det alltid ser ut, nästan alltid i varje fall". Detta påvisades även i deras tillvägagångssätt där applicering av stängsel var en stark norm (se avsnitt 4.7.3). De poängterade tydliga standarder kring tillträdeskontrollsystem och rutiner: "om man bedriver säkerhetskänslig verksamhet måste man ha tillträdeskontroll".

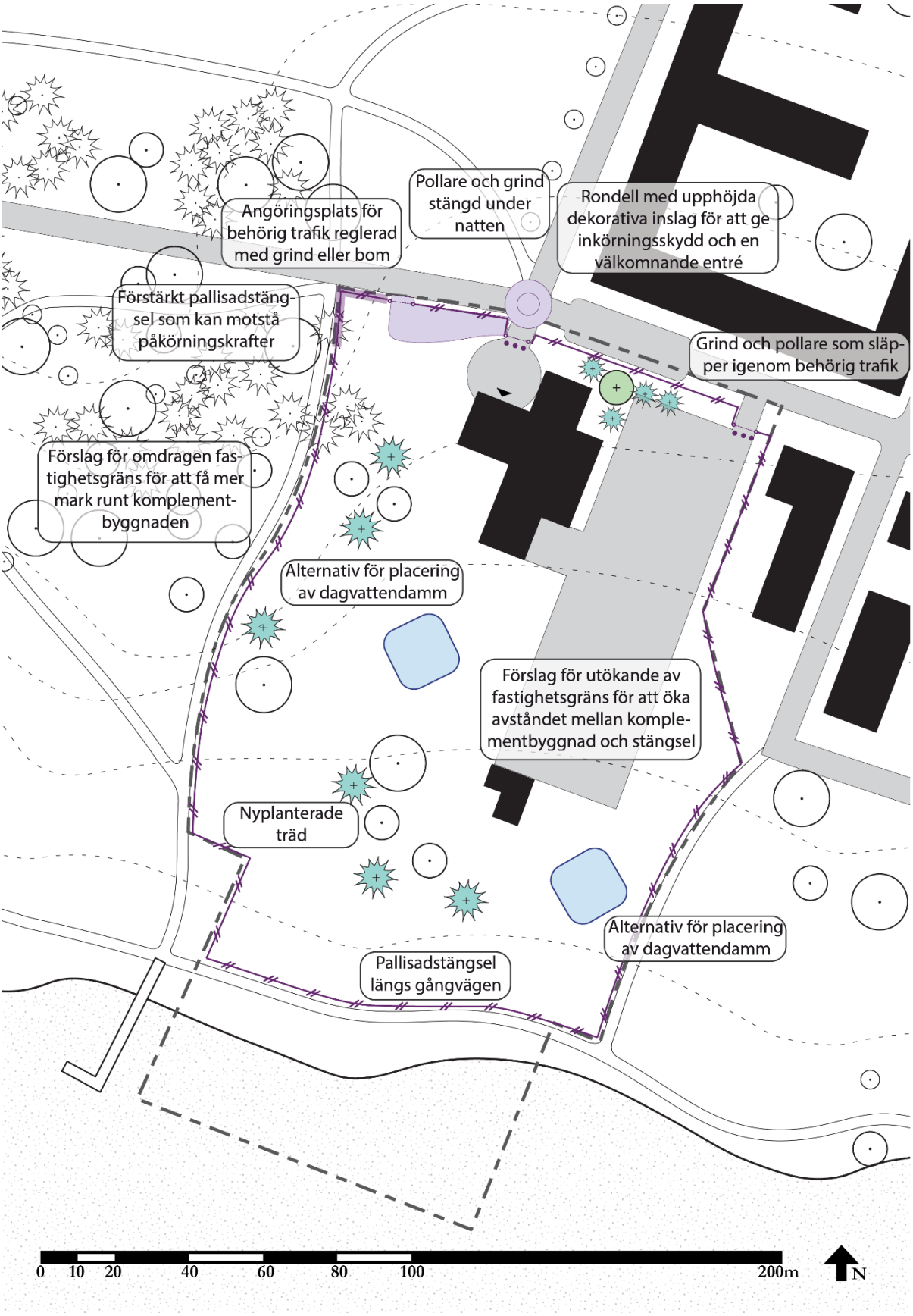

Figur 12 Workshopresultat säkerhetsgrupp 1.

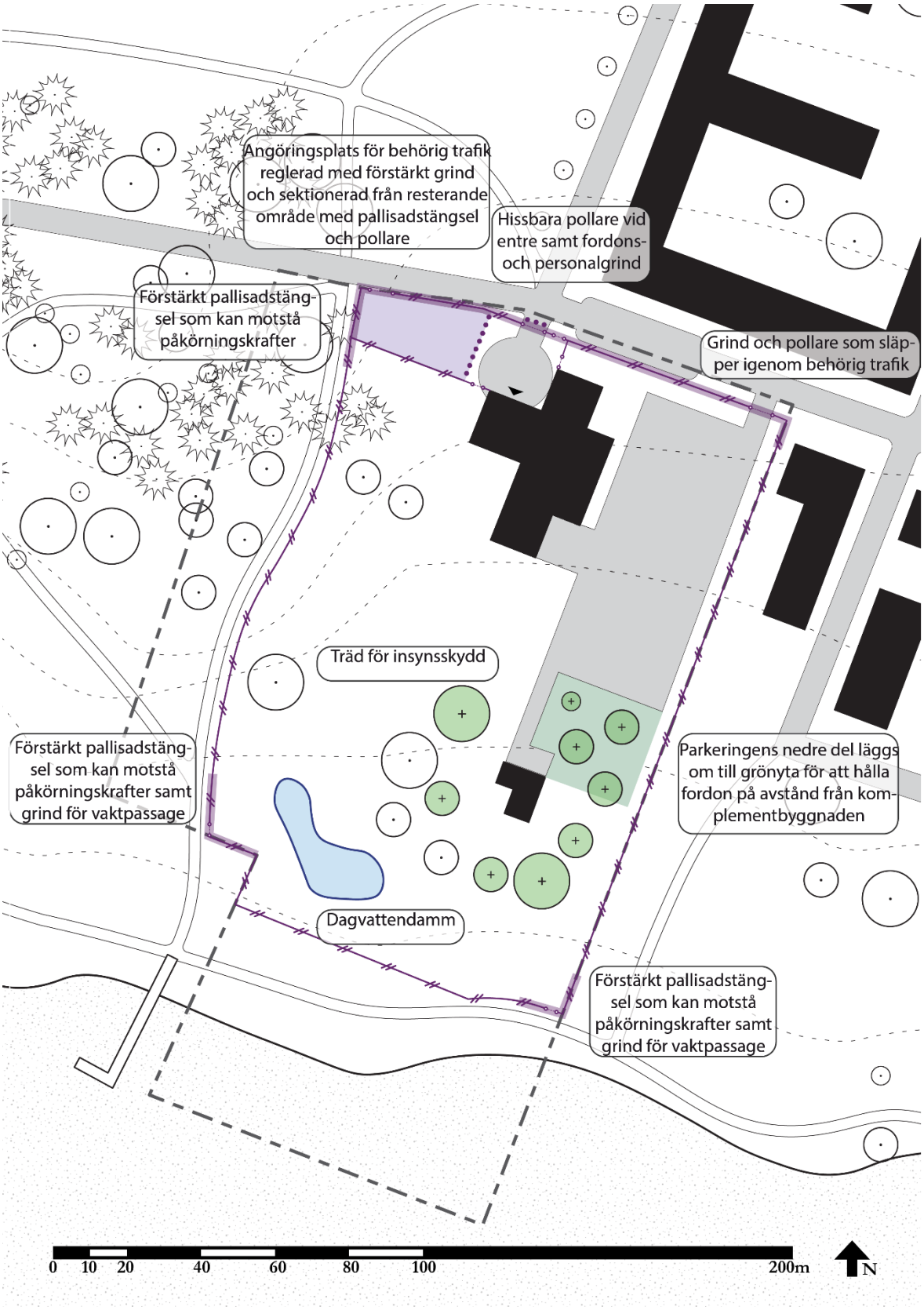

Figur 13 Workshopresultat säkerhetsgrupp 2.

Vid flera tillfällen uppvisade båda grupperna en vana av att väga in fler aspekter än enbart den byggda miljön. Exempelvis tänka på platsens olika skepnader dagtid kontra nattetid. Det föreslogs att "man skulle kunna ha ett öppet område dagtid", men stänga grindar på natten. Eftersom det är statistiskt belagt att olika dagar eller tider på dygnet har olika brottsförekomst är det motiverat att införa olika åtgärder eller rutiner vid olika tidpunkter likt SÄK föreslår (Ceccato 2024). Denna bredd av åtgärder stämmer också överens med SÄPO:s (2023a) beskrivning av fysisk säkerhet som inkorporerar mycket mer än enbart det byggda i utemiljön. Den innefattar upptäckande åtgärder såsom övervakningssystem, försvårande åtgärder där olika tillträdeskontroller och byggnadens inre utformning är av betydelse och hanterande åtgärder som uttryckning av vakt. Följaktligen kan man uttolka både från SÄK:s egna förslag och SÄPO:s (2023a) vägledning om fysisk säkerhet att det finns många vedertagna tillvägagångssätt och krav att beakta. Detta kan ha gett tydliga stereotyper på hur skyddsobjekt oftast ser ut. Dessa stereotyper kan också legat till grund för LA:s spekulerade att: "det känns som att [säkerhetsexperterna] har stängslat in hela området. Med någon liten spärr här [vid parkeringen]", en gissning som kom från nyfikenhet om den motsatta gruppens WS utformning.

Trots starka normer och traditioner förespråkade SÄK att nyttja mer okonventionella metoder såsom att förstärka befintliga eller naturliga element genom tekniska lösningar (inbyggd säkerhet). Även om naturliga element inte blir tillräckliga för att stoppa fordon var SÄK öppna för att hitta tekniska förstärkningar som höjer skyddsförmågorna. Om man till exempel har svårt att gräva ner fundament till inkörningsskydd eller stenblock föreslogs att fästa dem på plattor eller kedja ihop flera så att den samlade skyddsförmågan stärks. Detta sätt att använda naturliga element förespråkades också för att det i vissa sammanhang ger starkare skydd än standardiserade lösningar. På så vis tolkades SÄK öppna till att gå bortom de vedertagna traditionerna.

Sammanfattat uppfattades SÄK ha ett risksökande perspektiv och deras åtgärdsförslag lutar sig på vedertagna standarder och tillvägagångssätt. Dessa kompetenser att hantera säkerhet är viktiga för att säkerhetsåtgärderna som implementeras ska kunna uppnå en god nivå som kan svara mot det hot det är tänkt. SÄK:s kompetens att implementera skyddsåtgärder ur ett heltäckande funktionellt perspektiv gör rollen till en självklarhet i att hantera inbyggd säkerhet, men eftersom de saknar kompetens inom design behövs även LA vid utformningar som är i anslutning till offentliga utrymmen.

Genom att uppmärksamma hur yrkesgrupperna kan komplettera varandra för att uppnå inbyggd säkerhet, alltså hur de är i *beroendeställning* till varandra för att uppnå goda resultat, finns potential att stärka den *initiala motivationen* och flera andra variabler för gott samarbete. Detta eftersom "*interdependence fosters a desire to participate and a commitment to meaningful collaboration, and it is possible to build trust in situations of high interdependence*" (Ansell & Gash 2008:21).

4.5. Variabler bortom aktörerna

I detta avsnitt presenteras variabler i *collaborative governance* som ligger delvis bortom aktörernas kontroll. Utöver *beroendeställning* som diskuterats i förgående avsnitt lyfter Ansell och Gash (2008) att *tid* och *tillit* är faktorer som har stor påverkan på alla variabler inom *collaborative governance*. Även *projektutformning* och *ledarskap* är viktiga förutsättningar som påverkar samarbetsprocessen utan att vara direkt del av den (Ansell &

Gash 2008). På grund av att dessa faktorer ligger delvis bortom yrkesgruppernas kontroll diskuterades dem inte explicit i lika stor utsträckning som andra variabler under WS:arna. Det har däremot på implicita vis påvisats att dessa variabler påverkar förutsättningarna för samarbeten mellan yrkesgrupperna.

4.5.1. Tid och Tillit

Tillit och *tid* är tätt sammankopplade eftersom "*the time necessary for increasing trust is likely to add significant time to the process*" (Ansell & Gash 2008:21). Tecken på *en historik av konflikt* kan tolkas som en låg "*initial trust level*" mellan aktörerna (Ansell & Gash 2008:8). *Tillit* kan vara svårt att bygga vid en *historik av konflikt* och kräver att projekt specifikt avsätter *tid* för att lära känna och bygga *tillit* mellan varandra (Ansell & Gash 2008). Därmed presenterar *tillitsbyggande* som en variabel i *samarbetsprocessen*, även om detta enligt Ansell och Gash (2008) kan vara svårt att genomföra. Därmed presenteras inte några enkla lösningsförslag i *collaborative governance*, men pekar på att *tid* och ett gott *ledarskap* blir viktiga förutsättningar för *tillitsbyggande*. Jag har inte heller tolkat några 'enkla lösningar' på hur tillit kan byggas utifrån WS:arna. Vad jag däremot misstänker är att om man aktivt arbetar för att främja andra delar av *samarbetsprocessen* så kan det på sikt också bygga *tillit*. Detta också stämmer överens med hur Ansell och Gash (2008) presenterar variabeln.

Att *tid* presenteras som särskilt viktigt för att bygga *tillit* mellan yrkesgrupper belyser också problematiken att om SÄK och LA enbart arbetar i förhastade projekt riskerar dem att istället försämra samarbetet. WS-deltagarna påtalar att politikens prioritering av säkerhet går snabbare än processer för att utforma det fysiska rummet. Detta tolkas vara en bidragande faktor i ansträngda samarbeten och ogenomarbetade skyddslösningar. Det fysiska rummets utformning regleras av administrativa och logistiska processer som begränsar hastigheten som åtgärder kan införas. SÄK uttryckte frustration kring att dessa lagar och regler inte är anpassade till dagens hotbild och att man därmed inte hinner införa säkerhetsåtgärder för att ge tillräckligt skydd. Drottninggatan exemplifierades som ett fall där det även efter attentatet 2017 tog väldigt lång *tid* att införa tillräckliga säkerhetsåtgärder. Därmed har SÄK en tydlig bild av att visst beslutsfattande behöver gå snabbare. LA menar däremot att förhastade projekt kan resultera i undermåliga resultat. LA presenterade Drottninggatan som ett exempel på när det "som typiskt ofta i kommuner att man upptäcker en fråga, det får, alltså någon form av politiskt stöd och det avsätts jättemycket pengar på kort [tid] att genomföra diverse saker". Enligt LA resulterade Drottninggatanattentatet i ett snabbt politiskt beslutsfattande som ledde till ogenomarbetade utformningar och som resulterade i undermåliga produkter. Därmed tolkas varken LA eller SÄK vara nöjda med skyddet på Drottninggatan. SÄK uttryckte att "man inte alltid tänker efter, det går för fort och då tar man standardlösning '1A'. […] Man tittar inte på hur man skulle kunna göra om det är bråttom. Men har man tid då kan man tänka igenom på ett annat sätt." På så sätt blir *tid* en viktig förutsättning för både goda samarbeten och i slutändan goda gestaltningar eftersom "att utveckla något specifikt tar tid, […] det tar flera år innan man är säker på [produkten]. Då kanske man använder någon standardprodukt när man har bråttom istället".

Sammantaget tolkas aktörernas ingående *tillit* till varandra vara låg eftersom det finns en *historik av konflikt* och för att stärka denna krävs *tid* och insatser för att stärka *samarbetsprocessen*. Eftersom införandet av säkerhet ofta är reaktivt och många fall

uppfattas brådskande kan däremot inte alltid *tid* för *tillitsbyggande* ges, vilket försämrar förutsättningarna för samarbete.

4.5.2. Projektutformning och Ledarskap

Projektutformning och *ledarskap* kan jämföras med hur LA och SÄK förhöll sig till WS:ens krav och ramar, som i detta arbete representerade fiktiva projektramar och direktiv från ledarroller.

Som tidigare nämnt är *projektutformning* tätt bundet med *makt- och resursdynamiker*, där SÄK:s beställarroll ger de inflytande över projektets ramar. Särskilt budgetering av 'vad säkerhet får kosta' är en avgörande del av *projektutformningen*. SÄK uttryckte att "allting går men frågan är på vad det skulle hamna på för kostnad". Även LA uttryckte att: "det är ekonomin som styr mycket" och eftersom "man har så små medel att det blir inte mycket mer än pollare heller, tyvärr". Utöver att påverka det slutgiltiga resultatets material och kostnader så styr budgeten också hur mycket *tid* som budgeteras för olika aktörer i projekt. Som tidigare nämnt blir *tid* en avgörande del i att dels bygga *tillit*, dels alla delar av *collaborative governance*. *Tiden* som ges i ett projekt styrs genom *projektutformningen* som SÄK i rollen som beställare kan få inflytande över.

Även vilka aktörer som deltar i projektet är en avgörande del av *projektutformningen*: "*Access to the collaborative process itself is perhaps the most fundemental design issue*" (Ansell & Gash 2008:13). Under WS gavs tecken på att LA blir inkluderade i *samarbetsprocessen* allt oftare nu när säkerhet blir mer förekommande i samhället. LA var positivt överraskade över projekt de hade varit del av:

> *"Det är ändå ett tecken på att de frågade [efter en LA], de hade lika gärna kunnat komma på att göra det själva. Men då var det tydligen i dialog med stadsarkitekten som tyckte det var jätteviktigt att man skulle koppla in [oss], annars hade de bara satt upp ett stängsel."*

Därmed kan ett intresse hos SÄK att värna om andra frågor genast stärka förutsättningar för goda samarbeten. Detta exemplifierades i en positiv erfarenhet LA hade:

> *"Det var en person i den här säkerhetsgruppen som var lite intresserad av andra frågor än säkerhet, och [...] han gav oss utrymme att föreslå roliga idéer. [...] Jag känner att det verkligen beror på vilka personer man jobbar med, hur man driver de frågorna."*

Detta påvisar att SÄK:s inflytande över *projektutformningen* kan direkt stärka LA:s möjligheter att delta i *samarbetsprocessen* i jämnare *makt- och resursdynamiker*.

Tydliga kravställningar lyftes som viktiga förutsättningar för ett lyckat projekt av både SÄK och LA. Även Ansell och Gashs (2008:14) beskriver att "*clear ground rules and process transpearency are important design features*". SÄK belyser vikten av att uppgiften "är tydlig", och uppmärksammar att de själva ibland gick bortom uppgiften och att kraven blev viktiga för att hålla fokus. Tydliga krav poängterades också av LA som en förutsättning för att ha dialog och göra ställningstaganden:

> *"Om man har ett tydligt krav kan man ifrågasätta det också, 'kan det göras på det här sättet istället', eller vad är egentligen syftet med staketet, är det att man inte ska komma nära eller är det att man inte ska kunna placera en bomb precis intill?"*

Därmed blir *projektutformningen* en viktig förutsättning som kan öppna upp för att diskutera till konsensusförankrade beslut. Enligt *collaborative governance* blir också rättvisa och tydliga *projektutformningar* en viktig förutsättning för att *"reassure stakeholders that the process is fair, equitable, and open"* (Ansell & Gash 2008:15). Tydliga och rättvisa krav som del av *projektutformningen* blir alltså en viktig del i att aktörerna kan och motiveras att delta i *samarbetsprocessen*.

Att ge tydliga krav och ramar som del i *projektutformningen* går också tätt ihop med *ledarskapet* som ska stödja aktörerna i prioriteringar och beslut. Både SÄK och LA har arbetat med samma kravlista men fått väldigt olika resultat gentemot varandra vilket visar på tolkningsutrymmet som finns i kravställningen. Därmed framkommer vikten av ett tydligt *ledarskap* som ger stöd vid prioriteringar och tolkningar. LA uppmärksammade "att beroende på beställare vill de inte alltid säga det för det innebär att de måste ta ställning, vilket blir vårt jobb [som konsulter]". Detta skjuter över ansvaret att göra ställningstaganden till konsulterande roller "och det är faktiskt rätt jobbigt". Att ha ledarroller som inte stödjer aktörerna med den information och kravställningar som behövs kan därmed tolkas vara något som frustrerar LA och gott *ledarskap* kan tolkas ännu mer kritiskt i situationer som kräver ställningstaganden i värdekonflikter. I de fallen hade LA en tydlig praxis av att fråga beställarna om ett ställningstagande. På så sätt kan man "friskriva" sig, det vill säga att en person i ledarposition tar ställning till vilka krav som gäller. "Det bästa är verkligen att lyfta när man ser konflikten, och förhoppningsvis svarar [beställaren] själva på det och argumenterar då. Eller så dokumenterar vi [LA] att de aldrig svarade på det." Trots detta är inte ledarens roll att ensam ta beslut om vad som ska prioriteras, eftersom det skulle underkasta hela idén av att ha ett samarbetsdrivet styrningssätt: "*A facilitator's role is to ensure the integrity of the consensus-building process itself*" (Ansell & Gash 2008:12). Därmed ska *ledarskapets* fokus ligga på att uppmuntra ett gott samarbetsklimat där aktörerna ges rättvisa förutsättningar för att nå konsensus i beslut (Ansell & Gash 2008). I fallet av samarbeten för inbyggd säkerhet tycks gott *ledarskap* som ser till just samarbetsprocessen vara viktigt eftersom:

> *"Where incentives to participate are weak, power and resources are asymmetrically distributed, and prior antagonisms are high, leadership becomes all the more important" (Ansell & Gash 2008:13).*

I likhet med *collaborative governance* påvisas att *projektutformningen* och *ledarskapet* utgör viktiga variabler som ger förutsättningar för *samarbetsprocessen* mellan SÄK och LA. SÄK:s roll som beställare kan ge dem mer inflytande över *projektutformningen*. Detta kan ge ekonomiska förutsättningar både för slutresultatet och möjligheterna att ge *tid* åt *samarbetsprocessen*. SÄK:s makt kan också nyttjas för att stärka *samarbetsprocessen*, där de har möjlighet att stärka LA:s möjligheter att delta under mer jämna *makt- och resursdynamiker* genom sitt inflytande över *projektutformningen*. Särskilt tydliga krav blir en viktig del i *projektutformningen* som påverkar *samarbetsprocessen*. Ett gott *ledarskap* blir särskilt viktigt för dessa samarbeten som har försämrade grundförutsättningar.

4.6. Att stärka samarbetsprocessen

Samarbetsprocessen är iterativ och påverkas av alla tidigare nämnda variabler såsom *grundförutsättningarna, beroendeställningen, tillit, tid, projektutformning* och *ledarskapet*. Eftersom detta arbete undersöker förutsättningarna för samarbete så ligger fokus framförallt på dessa *grundförutsättningar* och variablerna bortom aktörerna. Det har däremot genom analys av WS materialet påvisat hur variabler inom *samarbetsprocesserna* kan stärkas genom specifika insatser eller ökad förståelse för omständigheterna. Därmed presenteras *ansvar och engagemang* samt *fysiska möten* nedan. *Tillitsbyggande* har diskuterats i tidigare avsnitt om *tillit* (4.5.1). Variablerna *gemensam förståelse* och *delmål* har tolkats påverka förutsättningarna för samarbete i så pass stor utsträckning att dessa presenteras i enskilda avsnitt nedan för att ge en heltäckande förståelse för dem.

Det är tydligt att både SÄK och LA kan utveckla ett *ansvar och engagemang* att fullfölja projekt utöver den *initiala motivationen* att påbörja projektet. Ansell och Gash (2008) lyfter vikten av att parterna känner ett delat ansvar över projekten för att de ska vilja fullfölja och värna om resultatet hela vägen i mål, och för att uppnå det krävs *tillit*. Detta poängterar att det är viktigt att SÄK och LA båda känner ett ansvar och engagemang i samarbetsprocessen för att driva igenom goda resultat. Eftersom materialet i detta arbete inte har undersökt ett faktiskt samarbete är det svårt att säga hur förutsättningarna att utveckla just *ansvar och engagemang* över tid ser ut. Därmed kan jag enbart med stöd i *collaborative governance* lyfta att förutsättningarna är beroende av ingående *makt- och resursdynamiker* och *ledarskapets* förmåga att ge ett jämnt fördelat ansvar.

Fysiska möten är en av grunderna för att bryta ner stereotyper och att istället bygga *tillit* vilket främjar andra variabler (Ansell & Gash 2008). "*All collaborative governance builds on face-to-face dialogue between stakeholders*." (Ansell & Gash 2008:16). Denna potential såg även SÄK och LA och uttryckte potentialen att väva in *fysiska möten* som ett sätt att inleda projekt. Båda diskuterade exempelvis WS likt denna och LA uttryckte att:

> *"En reflektion [är] att jag tycker det här är jättevärdefullt, att vi som en egen kår får, även om det på papper kan kännas bristfälligt eller vi förstår inte konflikten, att få göra den här [workshoppen] innan man går in i det samtalet [med säkerhetsexperterna]"*

Detta för att inom kåren bilda sig en uppfattning av deras kunskap om ämnet och förstå och förbereda sig på intressekonflikterna innan de går in i projekt. Även SÄK uttryckte att man har mycket att vinna på "att sitta med en ritning eller en skiss, och börja skissa på det här tidigt, istället för att göra det senare, då kanske man har låst sig vid många saker". Båda grupper lyfte att WS som ett *fysiskt möte* kan användas båden inom yrkesgruppen men också ihop med andra yrkeskårer. Båda yrkeskårer var positiva till att i början av projekt ha "en inledande workshop, där man får tänka helt kreativt och fritt, och man får in alla, med de här kravbilderna" för att ge en god grund för *samarbetsprocessen*. LA lyfte även att ett sådant begynnande fysiskt möte mellan yrkesgrupperna inte behöver vara i form av en WS utan kan vara ett gemensamt platsbesök. Platsbesök möjliggör att man "bollar lite samtal innan och sen [får] sätta sig ner och rita upp". Genom *fysiska möten* ges LA möjlighet att "snappar upp vad [säkerhetsexperterna] vill" och möjlighet att knyta en kontakt mellan branscherna. Detta lyfte LA som särskilt positivt om SÄK är den primära beställaren eftersom:

> *"[Säkerhetsexperterna] kanske inte är jättevana vid den här typen av jobb, de är vana att beställa andra saker [än utemiljöutformningar]. Det blir väldigt få tillfällen de gör det. Så vi förstår bättre vad som hjälper biologisk mångfald, ta vara på massor, kostnadsdrivande aspekter, hur den här dammen ska utformas… Det finns massa sådana saker som man behöver guida dem i".*

På så sätt finns det från båda parter en stark vilja att samarbeta och en respekt och förståelse för att deras respektive ämnesområden är främmande för varandra. Genom *fysiska möten* i början av projekt, till exempel WS eller platsbesök, så ges goda förutsättningar för fortsatta *samarbetsprocesser*.

4.7. Bristande gemensam förståelse: Värdekonflikten mellan allmänhetens intressen och nivån av säkerhet

Samarbetet mellan LA och SÄK *historik av konflik* (se avsnitt 4.1) och det som uppmärksammades som den största faktorn till konflikten var en bristande *gemensam förståelse*. Grupperna tolkades drivna av olika grundläggande ideal och syn på vilka värden som skulle prioriteras vid utformning. Detta presenterades ofta i samband med kommentarer kring konflikter eller hur det är svårt att förstå varandra. Till exempel SÄK uppmanade till att undvika att hamna i diskussioner om vilka intressen som är viktigast när gruppernas perspektiv är så pass olika: "Man får inte falla i fällan av att argumentera för och emot". Det antyddes att det skulle kunna sporra konflikter om man öppet diskuterar ställningstaganden i olika intressekonflikter. För att undvika dessa konflikter uppfattades alltså personen aktivt undvika vissa samtalsämnen, vilket blir direkt motverkande för att nå konsensus vid beslutsfattande. Detta liknar hur Ilum (2022) beskriver hur kommun och stadsbyggnadsforskare (LA) hamnade i konflikt med privata säkerhetsaktörer (SÄK) vid möten i Danish conterterrorism network. Ilum (2022) beskriver hur LA var skeptiska till säkerhet med hänsyn till att åtgärder gav associationer av rädsla till allmänheten medans SÄK argumenterade för skyddsbehovet och uppmuntrade till (försäljning av) skyddsprodukter. Sammantaget tyder det på att variabeln *gemensam förståelse* kan vara en hindrande faktor i samarbetet mellan SÄK och LA.

4.7.1. Att bedöma en proportionerlig nivå av säkerhet

Att samarbeta vid utformningar av skyddsvärda platser i offentliga utrymmen innebär att yrkesgrupperna behöver eftersträva konsensus i nivån av säkerheten i det givna fallet. Att bedöma nivån av en given åtgärd innebar att avgöra hur 'hård' och 'stark' lösningen ska vara utifrån balansen mellan nytta-risk-kostnad. Högre dimensionerade åtgärder antogs av båda yrkesgrupper ta större utrymme, bli mer visuellt påträngande och sammantaget påverka allmänhetens intressen i större utsträckning. Därmed behöver nivån av säkerheten upplevas proportionerlig till påverkan på allmänhetens intressen. Termen 'allmänhetens intressen' är bred och innefattar mycket. I detta arbete innefattar 'allmänhetens intressen' det som Säterhed et al. (2024:23) benämner som "normala sociala, ekonomiska och

demokratiska aktiviteter". Att termen är bred är delvis en styrka när den används i till exempel Säkerhetsskyddslag (2018:585).

Att säkerhetsåtgärderna blir proportionerliga till deras påverkan på allmänhetens intressen är väldigt viktigt och detta poängteras av både SÄK och LA samt litteratur. Bedömningen är också subjektiv. I denna avvägning kring rimlighet och proportionalitet måste man ta ställning till vad det får kosta att skydda, både monetärt och i relation till påverkan på allmänhetens intressen. SÄK förespråkar tydligt att nivån av säkerhet ska vara proportionerlig och rimlig på platsen och säger att: "visst man kan bygga våldsamt skydd runtom, [till exempel en] 10 meter hög mur, men det är inte realistiskt, så man måste hitta balans i det hela" för att "man vill inte förstöra miljön för de andra som använder parken och så vidare". Att bedöma "vad som är tillräckligt säkert, och vad säkerheten får kosta, är i grunden en värderingsfråga" vilket gör att det ofta krävs politiska överväganden och beslut för att göra demokratiska beslut i frågan (Säterhed et al. 2024:36). Inbyggd säkerhet blir särskilt svårbedömt eftersom det, enligt SÄK, inte finns konstruktörer som kan normera och säga att givna skyddslösningar skulle fungerar. Generellt "har vi ingen provningsmetod för de här sakerna" i Sverige vilket gör mer eller mindre omöjligt att garantera ett skydd. Det vill säga bedömningen av nivån av säkerhet blir en värderingsfråga som SÄK och LA blir tvungna att hantera vid samarbeten.

LA och SÄK tolkades däremot inte lästa in samma värden inom allmänhetens intressen vilket begränsar yrkesgruppernas *gemensamma förståelse* och kan ge upphov till försämrade förutsättningar för samarbeten. Detta tolkades vara det främsta hindret i *samarbetsprocessen*. Detta tolkades framförallt genom ställningstaganden kring vistelse- och rörelsemöjlighet i landskapet. Särskilt rätten att promenera längst vattnet och yta till badplatsen blev punkter som grupperna prioriterade olika.

4.7.2. Yrkesgruppernas olika perspektiv på värdekonflikten

Precis som Hopper och Droge (2005:2) presenterar tycks skillnaden mellan LA och SÄK kretsa kring "*those that put security concerns above all others and those that argue that openness in our society must be a priority*". Dessa underliggande perspektiv och prioriteringar fick stort inflytande på WS utformningarna. SÄK kan tolkas stegra i säkerhetsnivån och LA kan tolkas avta i säkerhetsnivån under WS:ens gång. Båda grupper uppfattades ha en förståelse för att den motsatta yrkesgruppen antagligen skulle prioriterat annorlunda, men eftersom ingen i rummet kände ett ansvar att förespråka den andra yrkeskåren ritade de in säkerhetsåtgärder som de själva bedömde rimliga.

Båda SÄK grupper tolkade jag ha en stegrande nivå av säkerhet WS:ens gång. De utgick från de givna kraven men mot slutet föreslogs även ytterligare åtgärder. Till exempel att stängslet förstärktes mot forcering av fordon i nedre hörnen mot gångvägarna och inte bara kring entrén eller att byggda skärmtak skulle kunna agera skenmål för komplementbyggnaden. Mot slutet av en WS nämndes att från bostadshusen i norr "finns det möjlighet att genomföra någon form av [beskjutnings]angrepp". Personen reflekterade senare att hen råkat gå iväg från uppgiftskraven, vilket visar på en självmedvetenhet i att åtgärderna tenderar att överdimensioneras om man inte påminner sig om situationens givna kravställningar. Sammantaget tenderar SÄK att förespråka överdimensionerade

säkerhetslösningarna för 'säkerhets skull' och längre in i WS:en uppfattar jag att de också anpassar efter en 'egen' uppfattad hotbild och inte enbart utifrån uppgiftens krav.

SÄK:s syn på allmänhetens intressen kan tolkas som att det ska respekteras sålänge det inte blir en säkerhetsrisk, men att säkra platser egentligen inte har ett behov eller ansvar att främja plastkvaliteter för allmänheten. I ett exempel sågs ställningstagandet att 'inte stänga av G/C vägar utan bara låta staketet löpa längs kanten på vägen' som ett fullgott sätt att se till allmänhetens behov. "Då hindrar man inte någon allmänhet alls". Detta tycks komma från tolkningen att allmänhetens intresse på platsen framförallt handlar om att ha vistelsemöjligheter, och så länge rörelsemöjligheterna inte fysiskt har begränsats tyckte åtminstone några av deltagarna att det är ingen skada skedd. En SÄK gjorde det tydliga ställningstagandet att "om man måste välja, då är skyddet viktigare än att det ser mysigt ut". Att säkerhet är viktigast tolkades också in i subtila formuleringar som: "Det beror på vem man pratar med, det är lite olika, en del har lite mer pondus och tycker att kulturvärdet i Sverige är jätteviktigt, till och med viktigare än säkerhetsskydd." Betoningen vid 'till och med' antydde på hur personen själv prioriterade. Även om SÄK inte är emot allmänhetens intressen tolkas de se säkra platser som undantag från att behöva hantera det.

Det tolkas däremot finnas en dissonans kring hur allmänhetens värden prioriteras och man kan tyda att det finns större variation inom yrkesgruppens värderingar, motivationer och arbetsmetoder än hos LA. I diskussioner kring hur mycket vistelseyta allmänheten skulle få kring badplatsen framkom hur olika individer inom SÄK såg olika på allmänhetens intressen. En deltagare att lämna mer yta till allmänheten kring badplatsen eftersom det enligt denne inte fanns någon direkt säkerhetsbehov att ta ytan så långt från byggnaderna i anspråk: "det blir principiellt om man har det känsliga uppe i ett hörn, måste vi då ha ett jättestort område där det är […] 120 meter från det hörnet på vårt område till byggnaden?". En annan deltagare svarade skämtsamt och förde argumentet att "om du ska ha upp en villa, vill du bara nyttja halva din tomt?" för att främja att sätta stängslet så långt ut som möjligt. När de till slut nådde ett beslut var ena parten nöjd och sade; "då har vi inskränkt på lite fritid för allmänheten, men vi har klarat [avståndet]" medan den andra tyckte att de hade "inskränkt på väldigt mycket fritid…". Detta visar på att det finns en variation av hur man ser på allmänhetens intressen inom SÄK, men det exemplifierar också hur bedömningen av åtgärder i grunden blir subjektiv.

Skälet till att SÄK, trots denna variation, anser säkerhet som viktigast tolkar jag dels ligga i att säkerhet får innebörd i större skala och att säkerhet kan vara på liv och död. Allmänhetens intresse kan också innefatta att skydda skyddsvärden 'för rikets bästa'. Säkerhetsåtgärder införs för att skydda värdefulla saker, annars skulle samhället inte lägga resurser på att prioritera skyddet. SÄK:s ansvar ligger i att besluta när graden av säkerhet är tillräcklig, och om de inte förespråkar tillräckliga säkerhetsåtgärder "då kan faktiskt någon komma och köra rakt in här i X-verkets byggnad, då har vi misslyckats". Konsekvenserna med att 'misslyckas' kan vara förödande vilket jag anar vara ett skäl som motiverar SÄK att ta 'det säkra före det osäkra'. Som Ilums informant på Köpenhamns kommun presenterade det: "*If a terrorist attack actually does happen, nobody wants to be the person who said no to more security, but someone has to take that responsibility…*"(Larcher et al. 2022:139).

LA å andra sidan förespråkade en lägre nivå av säkerhet, även om de uttryckligen tyckte det var svårare att tolka vad som var en rimlig nivå eftersom det inte är deras specifika kompetens. Det blev tydligt att LA premierade andra värden över säkerhetskraven. Till

exempel när de läste uppgiftsbeskrivningens 'önskekrav' och uttryckte att: "nu är det så att säkerhetsskyddschefen vill 'gärna' att säkerheten ska överdimensioneras" och en person svarade "vi tummar på den!". Istället prioriterade de kravet om en inbjudande entré högre än att 'begränsa åtkomst till huvudbyggnaden' eftersom en grind "känns inte ett dugg trevligt". Hur de hanterade detta frivilliga krav visar på LA:s prioritering.

LA hade tydligt sikte på att främja sociala värden och vägleddes i sina beslut av ett 'brukarperspektiv', alltså hur platsen är tänkt att användas och upplevas. Till exempel personalens vistelseyta placerades där människor kommer vara, nära huvudbyggnaden. La resonerade att personalen inte kommer gå lång väg förbi parkeringen även om en damm skulle ge upplevelsekvaliteter. De placerade också vistelseytan utom synhåll från godsmottagningen eftersom den upplevelsemässigt är "hemsk". Den bör också läggas så att man lunchtid får solsken eftersom det är "den tiden man vill sitta ute". LA föreslog att använda insynsskydd mot personalvistelseytorna för att ge avskild plats för upplevelsens skull, inte nödvändigtvis av något säkerhetsskäl. LA ville även att allmänheten skulle få möjlighet att komma nära dagvattendammen och beklagade sig över att deras föreslagna placering "ger ett skydd men man får inte tillgång till [dammen] som allmänhet" (se figur 10). Likt hur Ilum (2022:17) beskriver har LA ambitionen att genom deras utformningar "*improve cities and city life – they make life more worth living and inspire community-making, creativity, and healthy living*." Enligt LA handlar deras ställningstaganden om att värna allmännyttan och att skapa platsutformningar som främjar upplevelsekvaliteter.

Yrket handlar i sig om att se och skapa möjligheter att bruka platser på sätt som kanske ännu inte finns, och för det behövs någon slags ideal vision. Detta citat om hur LA lever sitt liv utefter sin idealbild av hur samhället 'ska vara' exemplifierar hur långt de är villiga att gå för det ideella samhället:

> *"Jag låser inte min cykel när jag gör snabba ärenden, för att jag inte vill ha ett sådant samhälle där man måste göra det. Jag är mycket väl medveten om risken, och jag har en ganska fin cykel dessutom, men jag tycker det tar emot, dels är det jobbigt att behöva hålla på och fippla låset bara för att jag ska köpa en glass eller hämta ett paket, men framförallt vill jag inte att det ska behöva vara så"*

Personen i fråga gick alltså längre än att bara planera för de samhällsideal som hen ville uppnå genom att också leva efter de idealen trots vetskapen om riskerna. Min tolkning är att personen i fråga hade tagit ett principfast beslut grundat i synen att alla våra handlingar bygger upp det samhälle vi vill ha. Om man vill uppnå det måste man leva efter det utan begränsning av rädsla.

LA uttryckte en frustration kring att säkerhetsfrågan plötsligt blir högt prioriterad och att man "vänder sig mot att det här blir en sådan rejäl grej, och då skyddar man sig mot det. Men det kan vara tusen andra saker som kan hända, som man inte alls tänker på i den offentliga miljön". Frustrationen tycks bottna i att en händelse som är så osannolik såsom ett attentat ska få styra hur platsen ser ut resten av tiden, och på så sätt hindra de värden man kan få från platsen merparten av dess brukstid. Det vill säga att nyttan av säkerheten inte upplevs proportionerlig till konsekvenserna för upplevelsen. LA stod starkt fast vid att de vill att gaturummet ska "vara en trevlig plats att vara på även om den ska vara säker, och *helst* vill vi inte använda [pollare] där alls utan vi vill designa med träd och buskar, andra saker". LA ser både den faktiska säkerheten och den upplevda tryggheten som viktigt, vilket kan tolkas av hur de lyfte frågan att "när är man trygg, och när känner man sig trygg,

och vad är viktigast?" Sammantaget prioriterar LA människans upplevelse väldigt högt och de blir frustrerande när säkerheten antas vara viktigast på den specifika platsen.

Ett exempel på hur allmänhetens intressen hanterades under WS:arna kan exemplifieras genom hur yrkesgrupperna förhöll sig till *stängsel*. Stängslets placering utgör den fysiska gränsen där allmänheten inte längre har rörelsemöjlighet, en definitiv barriär som (beroende på utformning) håller obehöriga ute. Genom att studera utformningsförslagen ser man hur båda SÄK grupper föreslagit stängsel längst kanten av omgränsande vägar, gångvägar eller fastighetsgräns, den ena LA gruppen placerade stängsel längre in mot byggnaden, och den andra gruppen saknar stängsel eftersom: "ska man göra staket får man säga det", (se figur 14). Uppgiften hade inget obligatoriskt krav att det skulle uppföras stängsel men "begränsa åtkomst till huvudbyggnaden" presenterades som ett önskekrav. Hur de olika grupperna tolkar uppgiftens kravställningar, ordet skyddsobjekt och hur de prioriterade allmänhetens intressen i form av rörelsemöjligheter gav olika utformningsförslag.

LA prioriterade allmänhetens rörelsefrihet och att minimera det visuella intrånget från säkerhetsåtgärder såsom stängsel, både för personal på X-verket och förbipasserande allmänhet. Gruppen som drog slutsatsen att de måste ha stängsel ville låta det begränsa allmänhetens rörelsefrihet i så låg grad som möjligt och eftersträvade att möta omgivande platser med "någon form av arkitektonisk kvalitet". LA gruppen som inte placerade stängsel föreslog barriärer av låga granitmurar för att begränsa framförallt fordons möjligheter att ta sig in på området. I båda LA grupper tycktes placering av stängsel och murar baseras på att: "vi vill ändå att det ska kännas så tillgängligt som möjligt det här X-verket, och jag tror att det blir bra att vara lite öppet. Att man inte stängslar in för mycket om man inte har behov."

SÄK å andra sidan såg stängsel som en självklarhet och tenderade att eftersträva en placering som gav så långt skyddsavstånd som möjligt. Stängsel kring skyddsobjekt tycks vara en så pass stark norm att stängsel var det första båda grupper började med att diskutera under WS. Det första som sades under en WS var: "men den spontana tanken det är naturligtvis att sätta stängsel". Stängslets placering sågs som en förutsättning för resterande utformning vilket motiverade SÄK att "börja med att rita upp 'var ska stängslet gå någonstans' för det kommer gå här oavsett, alltså längst med vägen" och sen får resterande utformning anpassas efter stängslet. Det primära syftet med det föreslagna stängslet var däremot inte nödvändigtvis att fysiskt hindra obehöriga utan som SÄK förespråkade: "för att markera 'kom inte in här'". Vilket även stämmer överens med Skyddslag (2010:305) som inte explicit nämner stängsel men hänvisar i 22§ att "… upplysning om beslutet om skyddsobjekt lämnas genom tydlig skyltning eller på annat sätt." Därmed kan man tolka stängsel och skyddsavstånd som en tydligt etablerad norm för SÄK och om ingen argumenterar för motsatsen kommer den råda över allmänhetens rörelsemöjligheter. Däremot är SÄK öppna för att "om det bara är ungdomar som inte ska köpa och sälja narkotika kanske man inte behöver ha det absolut värsta stängslet överallt, utan det går nog att hitta någon variant och lösning". Därmed är SÄK öppna för att funktionen att markera en gräns och begränsa framkomlighet kan uppnås på andra sätt.

Figur 14 Sammanställning av hur samtliga WS grupper hanterade stängsel. Båda SÄK grupper har placerat stängsel så långt ut som möjligt medan LA placerat barriärer närmre byggnaden,

Båda SÄK och LA uppfattas värna om allmänhetens intressen, men de uppfattas tolka och prioritera ämnet olika vilket leder en begränsad *gemensam förståelse*. Detta blir i sin tur ett hinder i *samarbetsprocessen* och som kan vara en orsak till *historiken av konflikt*. Trots de olika synsätten och metoderna är båda perspektiv *"presented to be in the best interests of the city and its citizens*" (Ilum 2022:17). Ansell och Gash (2008) presenterar att alla samarbetsprocesser inte alltid leder till konsensus men målet med samarbetet är att komma så nära konsensus som möjligt. Karl de Fine Licht[3], doktor i praktisk filosofi, presenterar att i värdekonflikter bör man eftersträva att hitta alternativ som undviker konflikten, men att detta ibland inte är möjligt. I fall där man behöver hantera värdekonflikter lyfter de Fine Licht att alla berörda aktörer behöver vara delaktiga i att diskutera problemet och att alla får rättvisa förutsättningar att uttrycka sig så att man kan hitta en gemensam grund för beslut. De Fine Licht säger att detta är svårt och antyder att det ställer höga krav på *ledarskapet och projektutformningen*. Genom detta arbete kan därmed inte ges en lösning på hur specifikt SÄK och LA:s bristande *gemensamma förståelse* kan stärkas men första steget kan vara att förstå och uppmärksamma värdekonflikten.

4.8. Delmål: Samsyn kring säkerhetens utformning

Estetik i form av hur säkerhetsåtgärderna ser ut och upplevs diskuterades av både SÄK och LA och kan tolkas som en del i allmänhetens intressen. Likt prioriteringar kring allmänhetens intressen överlag presenterades grupperna ha en bristande *gemensam förståelse* för vad estetik är, innebär och bör prioriteras. Trots deras olika syn på ämnet uppmärksammades däremot en möjlig samsyn att förenas kring: Alla tycker att säkerhet är fult – men ingen vill att det ska vara så. Ansell och Gash (Ansell & Gash 2008:19) presenterar att "*joint fact finding is a type of intermediate outcome*" som kan uppmuntra vidare samarbete. Detta gör att denna gemensamma insikt kan i sig utgöra ett *delmål* som har förutsättningen att stärka *samarbetsprocessen*. Gemensamma insikter och "*small wins can feed back into the collaborative process, encouraging a virtuous cycle of trust buildning and commitment*" (Ansell & Gash 2008:19). Därmed presenteras i detta avsnitt hur de olika yrkesgrupperna ser på estetiken för att möjliggöra att nyttja denna förståelse som ett *delmål* och ett sätt att stärka den *gemensamma förståelsen*.

4.8.1. Vad innebär "estetik" för yrkesgrupperna?

Trots att SÄK gärna frånsäger sig ansvaret att göra estetiska ställningstaganden sker det vid flera tillfällen att även de låter synen på 'fint' eller 'fult' avgöra placering eller åtgärdsförslag. Ett dike valdes bort som inkörningsskydd för att det skulle se konstigt ut och deras föreslagna pallisadstängsel blev anpassat efter vad de tyckte såg bra ut. Båda grupper diskuterade dammens form och placering utifrån estetiska överväganden: "den ska inte vara fyrkantig, det ser jättetokigt ut, då är det bättre att den är som någon slags korv"

[3] Karl de Fine Licht, doktor i praktisk filosofi vid Chalmers tekniska högskola. Föreläsning "Hur handlar jag rätt? Etiska dilemman i arkitektrollen" för Sveriges arkitekter. 23 sep 2025.

och ”spontant hade jag nog lagt dammen här, jag vet inte varför men det kändes bra”. Det senare exemplet visar på att trots att SÄK inte har termerna för att beskriva sina finns det baseras vissa beslut på någon form av estetisk känsla. Även informanterna för mitt kandidatarbete (2023) presenterade att de gärna ville uppnå estetiska kvaliteter men hade inte själva några verktyg för att genomföra det. Utifrån hur SÄK hanterade estetiska beslut under WS:arna tolkar jag att deras innebörd av termen framförallt är baserad på en bestämd syn på vad som är 'fint' eller 'fult'.

Utifrån WS-materialet kan man tolka att LA:s syn på estetik innefattar mer än att 'fint eller fult'. LA innefattar även hur det avsedda passar i sammanhanget och vilka mervärden det kan ge. Därmed efterfrågade en av LA att man hade velat få mer information om X-verkets utformning så att man kan ta ställning till ”om det var en arkitekt någon gång som har haft en tanke man kan spåna vidare ifrån”. Till exempel vid utformning av staket ville de inte uttala sig exakt om hur det ska se ut utan hänvisade snarare till att ha ett ”staket som passar den arkitektoniska kvalitén i huvudbyggnaden”. Situationer då LA faktiskt använde ordet 'fint' var i samband med vegetation vilket gjorde det ”grönt och fint” eller om förslaget bidrog till vistelsefunktion i form av exempelvis sittytor. Detta antyder ett stilideal baserat på vegetation och multifunktion. Överlag var LA måna om att redogöra för *varför* de tycker saker är 'fina' eller 'fula' med argument om hur det passar med omgivningen eller vilka upplevelsekvaliteter det ger. Estetik är en naturlig del i den mänskliga upplevelsen, och människor tenderar att värna om estetiskt tilltalande platser långsiktigt (Lehtinen 2019; Vicenzotti 2024). På så sätt blir att hantera estetik en naturlig del i LA:s prioritering att främja upplevelsevärden, och i förlängningen allmänhetens intressen.

4.8.2. Båda anser att ”Tyvärr är säkerhet fult”

Både LA och SÄK beskriver estetiken av säkerhet som fyrkantig och hård. LA har en tydligt negativ syn på säkerhetsåtgärders formspråk och beskriver det som ”klumpigt, blankpolerat och rostfritt” och ”om man kollar på de dåliga exemplen, och även utomlands, så är det mycket varselfärger, klumpigt och stort”. LA hävdade även att ”man ser att folk inte tycker om [betongblocken], de klistrar saker på dem, det klottras, och saker som man tycker om gör man inte så med”. SÄK är också medvetna om säkerhetens estetik anses ful och beklagade sig över att ”oftast när det är fysiskt skydd, då blir det hotfulla stängsel o taggtråd o annat […] det brukar oftast inte vara så vackert”. Båda yrkesgrupper konstaterade därmed att säkerhet och de åtgärder som det ofta associeras till är fula, vilket också stärks av litteratur (Coaffee et al. 2009; Ilum 2020; Heathcote 2022). Eftersom ingen av yrkesgrupperna önskar att skyddsåtgärder ska vara fula kan detta ses som ett tydligt gemensamt problem och ett *delmål* som kan stärka *samarbetsprocessen*.

LA ser däremot säkerhetens 'fulhet' som ett större problem än enbart utseende, varav ett skäl till att LA anser att säkerhetsestetiken är ful är att skyddsobjekten saknar funktion. Eftersom LA stilideal tolkades vara att objekt är multifunktionella blir dessa icke funktionella objekt rimligtvis fula. LA uttryckte särskild frustration över tillfälliga fordonshinder som används på fel sätt och får ta stor del i stadsrummet eftersom de ”majoriteten av tiden står dem [bara där] och skyddar inte, de är inte mot ett angrepp utan man kanske vill kunna få använda dem också, sitta på dem eller så. Alltså att man använder det som ett möblemang också”. ”Man ser i stan nu att de [tillfälliga fordonshindren] står nu och blir permanenta” vilket LA ställer sig starkt emot och menar att dessa i övrigt icke funktionella fordonshinder förstör det gemensamma stadsrummet.

Ett annat skäl till att LA sade sig vara emot säkerhetsåtgärder handlar om att objektet kan signalera otrygghet och går emot hur LA anser att det offentliga utrymmet bör användas. En LA reflekterade att ”kring regeringskvarteren för där jobbar de med *säkerhet*. Men roligt nog förmedlas inte en känsla av trygghet, även om det är Sveriges mest säkra kvarter.” Det som personen tyckte var roligt, eller nästan ironiskt, ligger i motsättningen mellan säkerhet och trygghet. Istället lyfte personen att runtom i Europas storstäder ”har [man] sett hur hemska miljöer kan bli med diverse terrorskydd. […] För att då kanske på lång sikt bli en otrygg miljö där det blir droghandel och ingen vistas”. Personen menade alltså att dåligt implementerade terrorskydd kan direkt orsaka otrygghet, att säkerhet och trygghet motsätter varandra. I den andra LA gruppen gick diskussioner om pollare snabbt till ren politik, vilket tyder på hur LA ser utformningen av stadsrummet som nära bundet till samhällspolitiken i stort. LA är starkt emot att låta säkerhetsåtgärder vara en icke funktionell del av staden som påminner om en hotfull värld. Synen på säkerhetens estetik handlar alltså inte bara om fint eller fult, det är symbolen för hur vi vill leva våra liv och efter vilka ideal vi vill bygga våra städer som är kärnan i problemet

Även SÄK uppmärksammade att säkerhetsåtgärder har signalvärden som inte går ihop med hur gemene man vill att samhället ska vara. Vid frågan om ’varför människor reagerar starkt på betongblock’ följde resonemanget att det kan vara för att de är ”ivägen” och att betraktaren antagligen tänker ”varför ska vi ha sådant i samhället […], varför ska man inkräkta på min frihet och min syn av hur samhället ska se ut”. Trots att SÄK reflekterade över att deras föreslagna pollare vid entrén ger motsatsen till välkomnande intryck av X-verket, valde de att behålla den lösningen ändå. Vilket kan tolkas som att även om SÄK har en medvetenhet om utformningens potential till olika associationer är det inget de aktivt arbetar med. SÄK hävdade att det är framförallt:

> *”[De] som inte har en förståelse det [som blir retade av betongblocken], medan de som har en förståelse för det, som vi [säkerhetsexperter], vi kanske tycker att ’det här var dåligt gjort’. Att man kanske hade kunnat gjorts på något annat sätt. [Betongblock] kan reta oss också.”*

SÄK lyfter just förståelse för säkerheten som en faktor för allmänhetens syn på säkerhetsåtgärder. Alltså att tidigare erfarenheter och kunskap får en påverkan på hur man uppfattar skyddsåtgärderna och säkerhets estetik.

I WS:arna framkommer det att man i vissa fall kan nyttja dessa estetiska associationer för att uppnå skyddsfunktion. SÄK diskuterade att nyttja utformningen för att antingen visa på att man har ett robust skydd som ska stå pall för det mesta, det vill säga att avskräcka, eller att man har en utformning som smälter in med omgivande miljö och utformas med diskreta säkerhetsåtgärder, det vill säga att maskera. SÄK förespråkade avskräckande estetik med motivationen att det ska sänka motivationen hos en angripare. Denna funktion är framför allt tänkt att avvärja den uppsåtliga angriparen som söker efter ett möjligt mål och planerar attentatet baserat på de skyddsåtgärder de observerar.

> *”[Till exempel om en angripare kommer] till Stockholm och vill någonting ont så tittar [angriparen efter var den ska], den kommer till riksdagen: ’men här är det pollare överallt’ då går [den] till regeringen: ’här är det pollare överallt’, och så hittar [den] någonting annat: ’här är det inget skydd, här kan jag sätta [sprängladdningen]’”.*

SÄK lyfter däremot att en avskräckande utformning också påvisar var skyddsvärdet ligger och kan på så sätt uppmärksamma en potentiell angripare om värdet. LA förespråkade generellt osynlig säkerhet mer i linje med att maskera skyddsåtgärderna med omgivningen eftersom de vill arbeta bort "sådana här säkerhetsåtgärder som annars signalerar otrygghet". LA uttryckte att "desto mer man kan få det att likna en möblering än en pollare desto bättre". Även SÄK förespråkade osynlig säkerhet och att "jobba med omgivningen, först och främst, och [att skyddet] ska smälta in så mycket som möjligt". För detta påpekade SÄK att "man kan plantera fler träd egentligen, kruxet är att man tappar möjligheten att övervaka perimeterområdet som man brukar vilja göra". Osynliga säkerhetslösningar lyftes också för att styra bort eller förenkla upptäckande av oönskade beteenden. Till exempel ett dike och äng längst gångvägen smälter in med omgivningen och föreslogs av LA för att "man reagerar på när folk är ute och går i halvmeter högt gräs" och därmed kan upptäcka potentiella angripare. SÄK lyfte även "att man ska undvika vissa saker […] papperskorgar ska inte finnas, eller placeras på rätt sätt" för att undvika att folk gömmer exempelvis sprängladdningar i dem. Att avskräcka eller maskera är i grunden estetiska funktioner, eftersom det är den visuella utformningens uppbyggnad och signaler som nyttjas för att uppnå skyddsfunktion. Däremot pratar SÄK inte om det som estetik, utan i detta fall är det en naturlig del av säkerhetsfunktionerna. Detta sätt att se på estetik som en skyddsfunktion visar på att yrkesgrupperna trots allt tolkas ha en *gemensam förståelse* för olika aspekter och att uppmärksamma dessa kan bli ett *delmål* i vidare samarbete.

4.9. Resultatsammanfattning

I detta avsnitt sammanfattas kort de huvudsakliga analysresultaten från detta kapitel som besvarar arbetets fråga: Hur ser förutsättningarna för samarbete ut mellan SÄK och LA beskrivet utifrån variablerna i *collaborative governance*? En illustrativ sammanfattning presenteras i figur 15. Genom arbetet har det antytts att tidigare samarbeten mellan SÄK och LA har haft brister i *grundförutsättningarna*. Drivande orsaker tolkas vara yrkesgruppernas *historik av konflikt* och en ojämn *makt- och resursdynamik* som gynnar SÄK. Trots detta tycks SÄK och LA ha en *initial motivation* att samarbeta för resultat i linje med inbyggd säkerhet. Gruppernas *beroendeställning* är avgörande för att uppnå inbyggd säkerhet. LA:s växtkunskap, designkompetens och förståelse för den mänskliga dimensionen ihop med SÄK:s säkerhetskunskap, risksökningsförmågor och kännedom om normativa säkerhetslösningar blir viktiga för samarbetet mot inbyggd säkerhet. Eftersom grupperna tolkas ha en *initial motivation* finns däremot potential att trots allt ge goda samarbetsprocesser. Där blir särskilt yttre variabler såsom *tillit*, *tid*, *ledarskap* och *projektutformningar* avgörande för att ge en god *samarbetsprocess*. Själva *samarbetsprocessen* tolkas i nuläget kunna bli ansträngd, men att det finns potential att stärka variabler för att vända detta. Yrkesgrupperna tolkas ha en bristande *gemensam förståelse* som hindrar *samarbetsprocessen* och kan förklara den *historik av konflikt* som uppmärksammats. Kärnan i värdekonflikten tolkas ligga i att SÄK prioriterar säkerhetsfrågan först 'för säkerhets skull', medan LA prioriterar upplevelsevärden och inte anser att säkerhet nödvändigtvis ska gå först. Även olika syn på estetik kan tolkas utgöra en bristande *gemensam förståelse* och leda till missförstånd vid samarbete. LA tolkar in förhållande till sammanhang, funktion och symbolism i innebörden av estetik, tillskillnad från SÄK som uppfattas se estetik som en dikotomi mellan 'fint' eller 'fult'. Att utveckla en samsyn kring estetik skulle kunna utgöra ett *delmål* i fortsatta samarbetsprocesser. LA och SÄK var även positiva till att ha *fysiska möten* såsom WS och platsbesök för att främja

samarbetet och förståelsen i projekt. Genom ett *ledarskap* och *projektutformning* som prioriterar *tillitsbyggande* och att stärka aktörernas känsla av *ansvar och engagemang* kan processen stärkas. Tolkat från materialet krävs aktiva insatser för att förbättra förutsättningarna för samarbete.

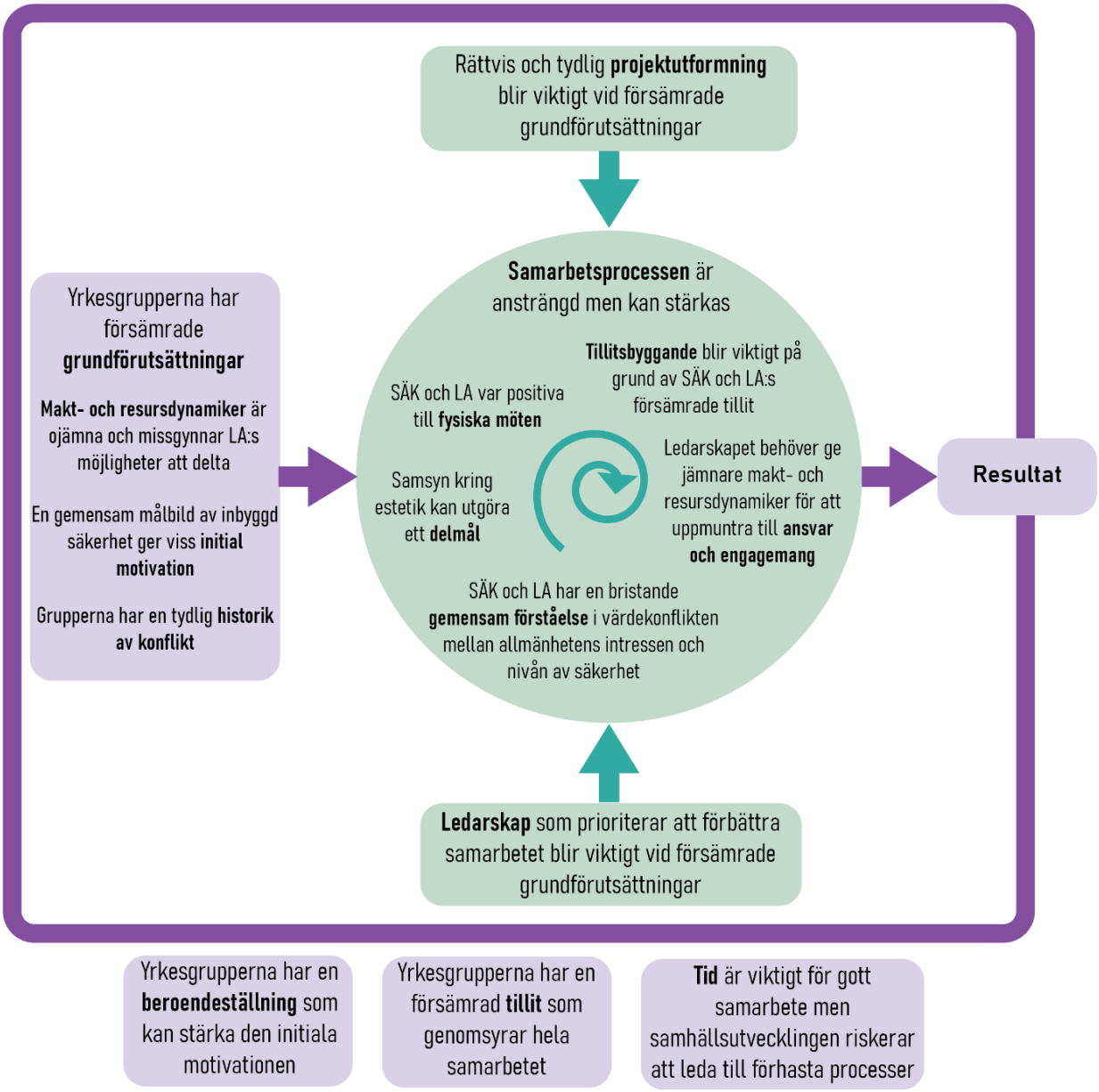

Figur 15 Illustrativ resultatsammanfattning utifrån collaborative governance. Gruppernas förutsättningar för samarbete tolkas överlag som försämrade men genom insatser för variablerna i samarbetsprocessen har detta en potential att förbättras.

5. Diskussion

Detta avsnitt ämnar sätta arbetets resultat och metod i relation till dess sammanhang. I fallet av resultatet kommer här diskuteras hur förutsättningarna för samarbete påverkar vidare arbete med inbyggd säkerhet. I synnerhet hur detta i förlängningen påverkar upplevelsen av skyddsvärda platser. Därefter kommer arbetets tillvägagångssätt diskuteras och hur detta kan ha påverkat resultatet. Detta för att ge insyn i metodens konsekvenser för att ge en medvetenhet kring arbetets brister vid bedömning av dess relevans och trovärdighet. Därefter föreslås vidare studier som skulle kunna komplettera detta arbete.

5.1. Resultatdiskussion

De förutsättningar för samarbeten som uppmärksammats under WS:arna liknar tendenser återspeglade i litteratur. Samarbetet mellan SÄK och LA uppfattas ha övervägande försämrade *grundförutsättningar* där en bristande *gemensam förståelse* tolkas utgöra ett stort hinder i själva *samarbetsprocessen*. Relationen mellan yrkesgrupperna som påvisats i detta arbete liknar hur Ilum (2020, 2022) presenterar yrkesgrupperna och de konfliktartade diskussionerna som uppkommer vid värdekonflikter mellan allmänhetens intressen och nivån av säkerheten. Hur yrkesgrupperna hanterade avvägningar mellan säkerhet och mjuka värden speglar även utvecklingar i både Europa och USA som presenteras av till exempel Coaffee et al (2009) och Hopper och Droge (2005). Även om Coaffee et al (2009) och Hopper och Droge (2005) inte explicit lyfter samarbetet mellan yrkesgrupperna visar de på komplexiteten i samma värdekonflik Ilum (2020, 2022) och WS:arna har uppmärksammat. De förutsättningar för samarbete som WS:arna pekar på är inte förenligt med hur inbyggd säkerhet beskriver samarbetet som en process där ”alla relevanta aspekter ska inkluderas och övervägas” och leda till att ”olika intressenter ska kunna fatta genomtänkta beslut” (Säterhed et al. 2024:23). Detta återspeglar arbetets problemrymd där försämrade samarbeten utgör ett hinder för att uppnå inbyggd säkerhet.

Samtliga WS deltagare och litteratur överens om att designintegrerade skyddsåtgärder är det bästa sättet att utforma säkra platser, alltså inbyggd säkerhet (Hopper & Droge 2005; Coaffee et al. 2009; Ilum 2022; Larcher et al. 2022; Säterhed et al. 2024). Presenterat i form av yrkesgruppernas *beroendeställning* har WS deltagare tydligt diskuterat att den arkitektoniska kvaliteten på säkra platser vinner på samarbete mellan yrkesgrupperna på det sätt konceptet förespråkar.

Att inbyggd säkerhet är det bästa sättet att hantera säkra platser exemplifieras lättast i att beskriva konsekvenserna för om man inte gör det. Draget till sin spets riskerar projekt utan samarbete att utformas antingen med övervikt på exempelvis estetik och vistelsefunktion, men otillräckligt skydd, eller med överfokus på säkerhet som kan leda till onödigt slutna, oattraktiva och svåranvända miljöer. Avsaknaden av SÄK:s kompetens att bedöma hot och utföra riskanalyser skulle kunna innebära att vissa hot eller sårbarheter inte identifieras och att viktiga skyddsåtgärder uteblir, vilket gör platserna mer utsatta för sabotage, intrång eller andra antagonistiska handlingar. Om säkerhet istället prioriteras utan hänsyn till landskapsarkitektoniska värden såsom estetik riskerar resultatet att bli visuellt dominerande barriärer, hårda material och monotona strukturer som bryter mot platsens karaktär och kulturhistoriska värden. Kommunikationen mellan branscherna och dess omedvetenhet om varandras yrkesområden hindrar utformningar som på ett integrerat sätt

kan ta hänsyn till hotbilden och landskapsarkitektoniska värden (Sundberg 2023). Detta sätter arbetet i ett tydligt sammanhang där både potentialerna och vikten av att förena säkerhet och landskapsarkitektur uppmärksammas.

Med LA:s kompetenser i att hantera upplevelsevärden, designa och hantera vegetation samt SÄK:s kompetenser att hantera risker och bedöma skyddsåtgärder kan rollerna tillsammans skapa heltäckande lösningar som är väl avvägda gentemot säkerhetsbehovet och lämpade på platsen ur ett stadsbyggnadsperspektiv. Eftersom säkerhet är en komplex företeelse som är i ständig förändring behövs LA:s förmåga att skapa adaptiva miljöer och designförslag som är anpassade till platsen (Hopper & Droge 2005). Även SÄK:s kompetens att förstå hotets tekniska förutsättningar blir viktigt för att resultatet ska svara mot hotbilden (SÄPO 2023b). Detta motiverar yrkesgruppernas *beroendeställning*.

Eftersom aktörernas beslut får direkta konsekvenser för det byggda rummet blir konceptet inbyggd säkerhet en naturlig del i att utforma säkra platser med intention att värna demokratiska värden i en alltmer fientlig omvärld (Larcher et al. 2022; Säterhed et al. 2024). Hur WS grupperna placerade och resonerade kring stängsel blir ett exempel på hur bakomliggande värderingar kring allmänhetens intressen får en fysisk materialitet i landskapet. Där yrkesgruppernas bakomliggande värderingar tycks resultera i en fysisk utformning som återspeglar den. "*The increase of security measures that we currently see in our cities is not just a matter of more material inventory in the streets, but a manifestation of certain moral values in the city.*" (Ilum 2020:173) Avsaknaden av en *gemensam förståelse* för både säkerhetskrav och rumslig kvalitet kan resultera i platser som varken är säkra eller trivsamma. Vilket gör det viktigt att graden av säkerhet bedöms korrekt och genom samarbete mellan båda yrkesgrupper så att beslut fattas på ett demokratiskt vis som kan representera många olika intressen.

5.1.1. Svårigheten ligger i att bedöma proportionalitet

Det primära hindret i *samarbetsprocessen*, och en av orsakerna till yrkesgruppernas *historik av konflikt* tolkades vara en bristande *gemensam förståelse* kring värdekonflikten mellan allmänhetens intressen och nivån av säkerhet. Denna värdekonflikt korrelerar med hur Säterhed et al (2024:23) beskriver inbyggd säkerhets princip "proportionalitet" där skyddsåtgärder ska:

> *"Ta hänsyn till önskan att så långt som möjligt minska eventuella störningar för vardagliga aktiviteter, så att människor, myndigheter och företag kan utföra sina normala sociala, ekonomiska och demokratiska aktiviteter. Skyddsåtgärderna behöver därför vara rimliga och proportionerliga i förhållande till de negativa konsekvenser och de kostnader de medför."*

Bedömningen av nivån av säkerhet handlar om att uppnå en balans mellan nyttan av åtgärden i bred bemärkelse, konsekvenserna av risken den är tänkt att skydda mot och hur mycket det är rimligt att detta får kosta monetärt (Hopper & Droge 2005; Larcher et al. 2022; Säterhed et al. 2024). En proportionerlig bedömning är viktig eftersom den byggda formen spelar roll för upplevelsen och hur vi lever våra liv (Hopper & Droge 2005; Coaffee et al. 2009; Németh 2010; Ilum 2020, 2022, 2023; Heathcote 2022; Larcher et al. 2022; Deutinger 2023; Boverket 2024b).

Yrkesgruppernas svårigheter i att hantera denna värdekonflikt är inte för att någon yrkesgrupp är emot allmänhetens intressen. Jag föreslår att missförståndet delvis kommer från att yrkesgrupperna har vana att hantera allmänhetens intressen i olika skalor. SÄK är mer vana att hantera ett nationellt eller regionalt perspektiv av 'rikets säkerhet' och tenderar därmed att värdera det högst. LA är mer vana att hantera en lokal skala där individers upplevelse av platser får större utrymme. Ur ett nationellt perspektiv får inte individers eller gruppers enskilda upplevelse av en säkerhetsåtgärd lika stor innebörd som till exempel fungerande infrastruktur eller skydd av totalförsvarsfunktioner vid kris. Samtidigt, om man ständigt prioriterar det nationella först riskerar man att ständigt nagga i kanten på de platser som medborgarna värdesätter, vilket utgör små steg till att underminera demokratiska värden (Hopper & Droge 2005; Coaffee et al. 2009). Därför är en bedömning med hänsyn till den breda bemärkelsen av allmänhetens intressen, där både ett storskaligt och småskaligt perspektiv får utrymme, väldigt viktigt för demokratin. SÄK och LA kan tolkas som representanter i en bredare samhällsdebatt om *"What kind of city do we want?"* och därmed blir det avgörande att båda aktörer har ett gott samarbete för att forma dessa platser (Larcher et al. 2022:139).

Vikten av att riskbedömningen görs korrekt och är väl avvägd för att ge en god kunskapsgrund för beslut poängteras i all vägledande litteratur kring applicering av säkerhet (Hopper & Droge 2005; Larcher et al. 2022; SÄPO 2023a; Säterhed et al. 2024). Exempel på analysmetoder som explicit hanterar samhället eller allmänhetens upplevelse i relation till säkerhet tycks däremot vara få och det är inte alltid de lyckas nå hela vägen fram (Buzan et al. 1998; Skidmore 1999; Németh 2010). Etablerade riskbedömningar såsom säkerhetsskyddsanalyser handlar framförallt om att förstå den dimensionerade antagonistiska förmågan (hotet), konsekvenserna om man inte inför åtgärder och att utvärdera om åtgärderna kan hantera det hotet och vad det är värt (SÄPO 2023a). Boken *Security: A New Framework for Analysis* (Buzan et al. 1998) blir inte applicerbar eller lämplig för att bedöma säkerhetsåtgärder (Skidmore 1999). Analysmetoden som föreslås av Németh (2010) där säkerhetsåtgärders påverkan på rätten till staden enligt Lefebvres (1968) teori verkar vid första anblick vara ett gott steg på vägen i att bedöma säkerhetsåtgärders kvalitet. När jag applicerade Németh's (2010) metod inom ramen för en av mina kurser slogs jag däremot av hur metoden saknade den subjektiva bedömningen av hur säkerhetsåtgärderna faktiskt förhöll sig till platserna och dess brukare. Metoden resulterade enbart i en kartläggning av var åtgärder fanns och hur stor yta de upptog. Vilket inte hjälpte mig inte att förstå hur upplevelsen påverkades. Även Security by Design (Larcher et al. 2022) lyfter metoder för att eftersträva en proportionerlig bedömning av säkerhetsåtgärder, men värderingen blir baserad i antingen mätningar av monetära värden av skador och förluster av liv eller sannolikhetsbedömningar, vilket är svårt vid aktörsdrivna hot såsom terror. I slutändan blir bedömningen av nivån av säkerhet en subjektiv värdekonflikt i relation till hur det påverkar den kvalitativa aspekten allmänhetens intressen. De Fine Licht[4] beskriver att värdekonflikter likt denna är svårhanterade och ställer höga krav på ledarskapet, och för att ta sig igenom bedömningen krävs att man systematiskt hanterar alternativen för beslut och konsekvenserna av beslut i avseende på vilka värden och grupper som påverkas. Denna svårighet att bedöma intressen på ett etablerat och jämförbart vis gör att det blir svårt att kommunicera kring olika syn på

[4] Karl de Fine Licht, doktor i praktisk filosofi vid Chalmers tekniska högskola. Föreläsning "Hur handlar jag rätt? Etiska dilemman i arkitektrollen" för Sveriges arkitekter. 23 sep 2025.

allmänhetens intressen och försvårar för SÄK och LA att visa hur de gör sin bedömning och i slutändan att samarbeta.

Som en lösning på värdekonflikten kan certifierade produkter med mätbara skyddsvärden vara bekväma för båda parter. Eftersom certifierade produkter har givna värden för vad dem skyddar mot blir de lättare att använda än svårberäknade lösningar som förlitar sig på topografi och vegetation. Trots att "*the result of a risk assesment combined with certified measures appears to be more than subjective opinion; it is the result of structured and internationally well-established models*" behöver inte produkter argumenterade för med siffror och certifieringar innebära att den är ett bättre skydd än inbyggd säkerhet (Ilum 2022:12). Eftersom teknikutvecklingen och hoten förändras, särskilt under pågående konflikter som sporrar teknikutvecklingen, går det inte att garantera ett skydd och bedömningar blir komplexa. Detta lyfte även SÄK under WS:arna som en del av komplexiteten i att införa säkerhetsåtgärder. Certifierade produkter presenterades implicit som motsatsen till inbyggd säkerhet eftersom de oftast inte är platsanpassade. Det går däremot att avända certifierade produkter på ett platsanpassat sätt i linje med inbyggd säkerhet, vilket LA förespråkade. För detta behövs däremot ett fortlöpande samarbete. Även för att kunna anpassa skydd till förändrade hot och fortsatt eftersträva proportionalitet och inbyggd säkerhet.

5.1.2. Makten att utforma det byggda rummet

Fysisk utformning är tätt knutet till makt och politik. Att diskutera dessa bakomliggande ideal vid utformning och dess symbolik föll sig naturligt för LA. Det var en självklar del i deras roll att värna brukarperspektivet och att bygga efter det ideala samhället. Detta går även ihop med hur litteraturen påpekar att det främsta problemet med synliga säkerhetsåtgärder är att de tolkas ge associationer av rädsla som kan bli begränsande för livet i staden (Hopper & Droge 2005; Coaffee et al. 2009; Ilum 2020, 2022, 2023; Larcher et al. 2022; Deutinger 2023).

Säkerhetsåtgärderna presenteras som symboler för en rådande samhällsutveckling där varje medborgare ses som ett potentiellt säkerhetshot som behöver kontrolleras (Coaffee et al. 2009; Heathcote 2022; Deutinger 2023). Detta i linje med reaktionerna mot *hostile* eller *defensive architecture* presenterar åtgärderna som ett direkt (men stundom diskret) maktutövande över befolkningen (Coaffee et al. 2009; Heathcote 2022; Deutinger 2023). Maktdynamikerna som råder inom projekt kan därmed förlängas till det offentliga rummet eftersom utformning blir ett sätt att representera bakomliggande ideal och att utöva makt (Hopper & Droge 2005; Coaffee et al. 2009; Deutinger 2023).

Maktförhållandena inom projekt får utöver konsekvenser för samarbetet mellan yrkesgrupperna också konsekvenser för maktutövanden i det byggda rummet. Konsekvenserna för SÄK:s stärkta position i *makt- och resursdynamiker* riskerar att SÄK:s perspektiv blir överrepresenterat i den slutgiltiga utformningen. Att andra aktörer inte deltar eller 'vågar' uttrycka sig, vilket SÄK påpekade, skulle kunna leda till vissa beslut om säkerhetsåtgärder fattas utan invändningar från andra aktörer och förstärker detta. SÄK:s förhållningssätt till beslutsfattande kan därmed få stora konsekvenser inte bara för enskilda projekt utan i förlängningen för demokratin. LA:s förutsättningar att göra goda utformningar ligger i händerna på SÄK, som kan nyttja sin *makt* över *projektutformningen* både för att hindra och främja samarbeten. Därmed finns ett behov av att förstå orsakerna till de ojämna *makt- och resursdynamikerna*, för att kunna utforma strategier för mer

rättvisa samarbeten. Med makt kommer ansvar, vilket gör det viktigt att SÄK är medvetna om hur deras ställningstaganden påverkar samarbetet med LA och i förlängningen maktutövandet gentemot allmänheten.

Denna *makt- och resursdynamik* förstärks även av att SÄK besitter information och kunskap om säkerhet som LA inte gör. Att viss kunskap är sekretessbelagd kan försvåra kunskapsdelning. Detta gör att även om vissa individer har värdefull information eller erfarenhet kan de inte sprida den öppet vilket begränsar kompetensutvecklingen inom branschen. Men även inom öppet tillgänglig kunskap tolkar jag genom WS:arna att det finns upphov till förvirring. Exempelvis termen ”perimeter” antogs som vedertagen av SÄK medan LA aldrig hade hört den. Termen finns inte i vanliga uppslagsböcker vilket försvårar att ta reda på innebörden på egen hand. I inbyggd säkerhet (Säterhed et al. 2024) används termen perimeter och dess undertermer som vedertagna begrepp utan att definieras i terminologi avsnittet. Detta skulle kunna påvisa att samtliga granskare har en förståelse för begreppet och inte reagerade på att termen utelämnades från definitionerna. I Handbok skydd av byggnader definieras perimeterområde som ”området utanför en byggnad, där åtgärder genomförts för att skapa ett skydd för byggnaden.” (Fortifikationsverket 2016:113). Detta är den tydligaste definitionen jag hittat och stämmer också överens med hur SÄK diskuterade ordet, men utifrån hur länge SÄK behövde diskutera ordet tolkas inte detta vara en heltäckande definition. Termen perimeter kan utgöra ett exempel på hur även ord som av vissa antas som vedertagna potentiellt kan leda till missförstånd. I sin tur belyser det att alla parter bör sträva efter att vara extra tydliga, och särskilt SÄK:s ansvar att dela med sig av kunskap. Hopper och Droge (2005) belyser att LA behöver utveckla sin kunskap om säkerhet för att kunna föreslå gestaltade skyddslösningar av god arkitektonisk kvalitet. Därmed blir öppna samtalsklimat, vägledandedokument och möjligheter att bygga erfarenheter viktiga för att främja en jämnare *makt- och resursdynamik*.

5.1.3. Säkerhetens estetik som skyddsfunktion

Jag föreslår att medvetet utforma med hänsyn till de associationerna synlig säkerhet ger, och välja om man vill ha synlig säkerhet för att avskräcka eller osynlig säkerhet för att maskera. Utformning påverkar både trygghetsupplevelsen och den faktiska brottsförekomsten, vilket ger belägg för att arbeta med gestaltningsåtgärder som både trygghetshöjande och säkerhetsåtgärd (Thodelius 2022; Ceccato 2024). Detta är i grunden en estetisk funktion. Kännedom om att estetiken påverkar betraktaren såsom föreslås i förgående avsnitt samt inom situationell brottsprevention möjliggör ställningstaganden kring synlig eller osynlig säkerhet som både möter säkerhetskrav på sättet SÄK förespråkar och främjar upplevelsevärden såsom LA förespråkar. Jag föreslår att genom att aktivt diskutera vilken skyddsfunktion man önskar att säkerheten ska fylla i projekt kan det stärka den *gemensamma förståelsen* och utgöra ett *delmål* i *samarbetsprocessen* mellan SÄK och LA. Skyddsfunktionen för synlig säkerhet kan sägas vara att avskräcka medan osynlig säkerhet är i linje med att maskera. Eftersom alla personers reaktion och tolkning av säkerhetsåtgärder är individuell och är det viktigt att göra en medveten avvägning av vad reaktionerna kan bli och om det är vad man önskar i det givna sammanhanget (Larcher et al. 2022; Säterhed et al. 2024).

Att uppnå skyddsfunktion genom estetik kräver både SÄK:s förståelse för hot och LA:s kompetens att hantera estetiska upplevelser, de är alltså i *beroendeställning* till varandra för att uppnå detta. Att utforma för specifika upplevelser eller att sömlöst integrera

funktioner genom design är precis vad LA arbetar med i vanliga fall. Att använda estetik som skyddsfunktion kan man göra oberoende av nivån av säkerhet, eftersom det finns maskerade sätt att hantera höga säkerhetskrav, och det finns avskräckande element som har en låg skyddsförmåga (Ilum 2022). Detta nyanserar synen på att en hög nivå av säkerhet är en motsättning för att göra estetiska lösningar. Alltså behöver säkerhet inte vara "ful" på det sätt LA och SÄK beklagar sig över att det oftast är. Denna nyanserade syn anser jag också öppna upp för att inbyggd säkerhet kan utformas både synligt och osynligt. Om man arbetar utefter principerna samarbete, proportionalitet, multifunktionalitet och gestaltning anser jag att man ibland borde kunna komma fram till att synlig säkerhet är den mest ändamålsenliga lösningen på platsen. Även om det som framförallt förespråkas enligt vägledningsskrifterna är i linje med osynlig säkerhet (Larcher et al. 2022; Säterhed et al. 2024). Genom att ta ställning till om säkerheten ska vara synlig för att avskräcka eller osynlig för att maskera kan man hantera estetik på ett kommunikativt sätt där båda yrkesgruppers kompetenser och perspektiv kommer till nytta.

Att ha en utformning som signalerar 'robusthet', oavsett om det faktiskt är en högt dimensionerad skyddsåtgärd eller inte, är tänkt att "*promote at least the illusion of resilience in the face of terrorism and demonstrate the state's ability to afford protection to its citizens*"(Coaffee et al. 2009:498). Genom att avsiktligt visa skyddet och att platsen är säker är tanken att angriparen inte väljer den platsen som måltavla. Däremot kan dessa synliga åtgärder också avslöja var skyddsvärdet ligger likt SÄK och litteratur påpekar (Hopper & Droge 2005; Coaffee et al. 2009). Detta gör att en avskräckande funktion kanske framförallt lämpar sig på platser som redan har kända skyddsvärden, så att man inte avslöjar sårbarheter i onödan. Det finns också en potential att använda synlig säkerhet för att aktivt signalera ett skyddsvärde för att skapa skenmål, det vill säga utforma platser så att angriparen tror att det finns ett skyddsvärde även fast det inte är fallet (Fortifikationsförvaltningen 1985).

Det finns också visst belägg för att synlig säkerhet i vissa fall kan vara betryggande. Hur staden upplevs formas utifrån erfarenheter och berättelser från exempelvis media (Ilum 2023). Detta gör att man inte kan förutspå hur personer kommer reagera på säkerhetsåtgärder (Coaffee et al. 2009; Larcher et al. 2022; Ilum 2023; Säterhed et al. 2024). Personer från olika bakgrunder eller olika kulturer kan ha olika associationer, där synlig säkerhet i vissa fall kan betrygga (Coaffee et al. 2009; Larcher et al. 2022). Denna betryggande association av synlig säkerhet tolkar jag som att den var underförstådd hos de SÄK som Ilum (2022:13) intervjuade, som förespråkade att undvika att ge människor "*a false sense of safety*" med synliga åtgärder som inte var tillräckligt dimensionerade. SÄK under WS-tillfällena spekulerade däremot att denna trygghetsfrämjande effekt kanske framför allt fungerar på de personer som har en förståelse för säkerhetsperspektivet och förståelse för varför platser skyddas.

Eftersom man inte kan förutspå hur människor kommer reagera på skyddstgärderna lyfts den främsta nackdelen med synlig säkerhet som den istället kan signalera hot och risk, vilket kan skapa en känsla av oro snarare än trygghet (Hopper & Droge 2005; Coaffee et al. 2009; Németh 2010; Ilum 2020; Heathcote 2022; Larcher et al. 2022; Säterhed et al. 2024). Utöver att skrämma betraktaren skulle synlig säkerhet också kunna *"promote other emotions – feelings of isolation, of being repressed or under constant watch or threat*"(Coaffee et al. 2009:497). Det kan vara kontraproduktivt, särskilt i offentliga miljöer. Detta tolkades vara det primära skälet till att LA inte ville ha synlig säkerhet och istället förespråkade osynliga lösningar. Detta resonemang gjorde att även SÄK 'tonade ner'

intrycket av säkerhetsåtgärderna genom kompletterande utsmyckande objekt i X-verkets entréområde.

Synlig säkerhet behöver inte vara negativt även när det kommer i former av uppenbara skyddsåtgärder som tillfälliga hinder. Städers utemöbler kan utgöra karakteristiska signalement till en plats, och användas för att främja social tillhörighet eller skapa turistikoner (Heathcote 2022). Till exempel betonglejonen på Drottninggatan blir starkt förknippade till Stockholm och nämndes explicit både av LA och SÄK. Eftersom de även går att sitta på blir de också multifunktionella. Således har säkerhetsobjekt med god design möjlighet att bli ett positivt inslag i staden.

Osynliga säkerhetslösningar, med en estetik som smälter in och maskeras i omgivningen, föreslogs ha många fördelar av både SÄK och LA. SÄK förespråkar framförallt att det inte avslöjar skyddsvärdet. LA premierar osynlig säkerhet i kontrast till synlig säkerhet och dess potentiella negativa associationer. LA och Säterhed et al (2024) lyfter även potentialen av multifunktionalitet, som blir en del i att skyddsåtgärder maskeras som ett annat element. Multifunktionalitet är LA vana att applicera. Multifunktionella stadsmöbler bidrar till att objekten kan anses värdefulla (Heathcote 2022). Det finns även möjligheter att inspireras av historiskt inspirerade lösningar, LA föreslog till exempel att använda dagvattendammen som en 'modern vallgrav'. Även ha-ha diken vara ett historiskt etablerat och design integrerat sätt att lösa säkerhetsbehov på (Ilum 2022). På så vis finns många kreativa sätt att maskera säkerhetsåtgärder med omgivningen.

Osynliga åtgärder kan potentiellt också avskräcka en kapabel angripare. Scenariot av en målsökande och planerande gärningsperson förutsätter att denne är kapabel och ser platser utifrån ett specifikt sökande perspektiv, vilket gör att de kan avskräckas även av 'dolda lösningarna' eftersom de aktivt är på platsen och tittar efter hinder (Coaffee et al. 2009). Därmed kan objekts funktion och placering potentiellt avskräcka en planerande angripare oavsett estetiskt formspråk.

För att maskera genom insynsskydd är växter det främsta materialet. Insynsskydd kan ses som en ekosystemtjänst, eftersom det är något vi får gratis av vegetationen. Insynsskydd är inte heller främmande för LA som andra säkerhetskravställningar. Detta gör att LA:s växtkompetens naturligt kan appliceras för att ge skyddsfunktion. Vid användning av växter för insynsskydd behöver man göra avvägningen om man behöver en överblickbarhet eller om man vill ha ett tätt insynsskydd, och anpassa växtvalen därefter. Man behöver också göra ställningstagandet i hur tätt insynsskyddet behöver vara. Att växter har svårt att ge helt tätt insynsskydd tolkas vara ett skäl till varför SÄK premierar byggda insynsskydd. Med växtkompetens kan man anpassa planteringen och detta lyftes som en av de främsta potentialerna för landskapsarkitekter i säkra projekt i mitt kandidatarbete (2023).

(Heathcote 2022)Exemplet att ta bort papperskorgar förespråkades av SÄK och används ibland på platser där man försöker skydda sig mot att folk gömmer sprängladdningar, till exempel i täta gaturum vid känsliga byggnader. Detta sätt att applicera säkerhet är hårt kritiserat eftersom det anses underminera det offentliga utrymmets roll som en demokratisk plats för alla eftersom det begränsar allmänhetens användning av staden (Coaffee et al. 2009; Heathcote 2022; Deutinger 2023). "*To remove benches entirely from public spaces has proven to be much more effective against unwanted behaviour than any anti-homeless, anti-skating, or anti-loitering design*" men med nackdelen att det drabbar samhällets redan utsatta grupper (Deutinger 2023:94). Dessa osynliga åtgärder blir även svårare att observera eller uppmärksamma och allmänheten får genom det svårare att

göra motstånd mot en säkerhetsutveckling som kontrollerar dem och hotar demokratin utan deras vetskap (Coaffee et al. 2009). Därmed bör åtgärder som baseras på att styra beteenden, särskilt genom att ta bort objekt, göras med varsamhet och ordentliga bedömningar kring hur det påverkar allmänheten.

Beslut om skyddsåtgärders estetik bör sammantaget vara välgrundade om vilken funktion man önskar att säkerhetens estetik fyller och varför. Vid valet av både synlig och osynlig säkerhet bör åtgärdens påverkan på allmänheten beaktas. För att nå potentialen att nyttja estetik som skyddsfunktion bör eftersträvas att alla aktörers perspektiv och kompetens kommer till tals och respekteras för att nå konsensus.

5.1.4. Samhällsutvecklingen ger både utmaningar och möjligheter för inbyggd säkerhet

Implementering av säkerhetsåtgärder drivs ofta av rädsla, vilket kan ge kraftiga politiska svängningar efter olika händelser, likt Drottninggatan (Hopper & Droge 2005; Coaffee et al. 2009). Denna tendens att låta rädsla bli styrande för beslut kring utformning i den offentliga miljön ger bestående fysiska platser som visar på samhällets politiska svängningar (Hopper & Droge 2005; Coaffee et al. 2009). Att beslutsprocesser kring säkerhetsåtgärder får kortare *tid* på sig leder både till ansträngda samarbeten och i slutändan sämre resultat. Förhastade lösningar var varken LA eller SÄK tillfredsställda med och det lyftes som ett stort hinder för genomtänkta och platsintegrerade skyddslösningar. Med begränsad *tid* blir det svårare att uppnå inbyggd säkerhet. För att ge bestående inbyggd säkerhet krävs istället framförhållning. Förhastade ad-hoc lösningar riskerar att förstöra platsers värden (Larcher et al. 2022). Detta är varför juridiska processer är ytterst viktiga för att värna demokratin och balansera olika intressen i samhällsbyggnadsprocesser. Även proaktiva brottsförebyggande åtgärder i samhället behövs för att dämpa hotbilden. Alla resurser kan inte läggas på reaktiva platsförstärkningar för att hantera ett hot som skulle kunna fortsätta stegra (Larcher et al. 2022; Thodelius 2022; Ceccato 2024). Därmed är den rådande samhällsutvecklingen av ökat säkerhetsintresse komplex att hantera eftersom det finns en hög efterfrågan på snabba säkerhetsåtgärder men samtidigt behöver processer ta tid för att resultera i goda och rättvisa utformningar.

För att ta oss ann framtida säkra projekt behöver vi utgå från dagens kunskap och exempel. Detta eftersom det som påpekades av SÄK och LA tar tid att göra utformningar, och för att spara tid behöver vi utgå från tidigare erfarenheter. Under WS:arna med SÄK påvisades att det fanns starka normer och traditioner som styrde utformningar av säkra platser. Att det finns tydliga normer kring hur specifika problem brukar lösas och att platser liknar varandra behöver inte vara ett problem. Med största sannolikhet fungerar säkerhetsåtgärderna bra i sitt sammanhang och är grundade i mångårig erfarenhet. Däremot ska säkerhetsåtgärder eftersträva att vara funktionsändamålsenliga och anpassas till verksamheten i förmån för att uppfylla alla normer och krav (ett så kallat ”preskriptivt synsätt”) (SÄPO 2023a:8).

Dagens sätt att hantera säkerhet tolkas vara under förändring, vilket påpekades av både SÄK och LA. De ökade resurserna och prioriteringen av säkerhet möjliggör för att stärka samarbetet mellan SÄK och LA med avseende på flera variabler i *collaborative governance*. Detta stärkta samarbete kan i förlängningen möjliggöra för inbyggd säkerhet och god

arkitektonisk kvalitet i säkra projekt. Det första steget i att främja god gestaltning är att tidigt i projekt uppmärksamma behovet av den andra yrkesgruppens kompetens och inleda ett faktiskt samarbete. Säterhed et al (2024:21) förespråkar att "inkludera säkerhetskompetensen så tidigt som möjligt i processen" för att möjliggöra för inbyggd säkerhet. Detta kan innebära att inkludera säkerhetskompetensen redan i samhällsplaneringen vid placering av känsliga verksamheter. Så att man undviker att ge de korta avstånd som både SÄK och LA påpekade försvårar samarbeten. Ett annat exempel för hur samarbetet kan stärkas är att genom en "*strategy of empowerment and represantation of weaker or disadvantaged stakeholders*" jämna ut *makt- och resursdynamiker* mellan LA och SÄK (Ansell & Gash 2008:10). Därmed blir *ledarskap* och *projektutformning* viktiga för att ge förbättrade förutsättningar för samarbete. Larcher et al (2022) påpekar att tydliga krav (*projektutformning*) tidigt i processen och kommunikativt *ledarskap* är en viktig del i att lyckas med inbyggd säkerhet. Detta är inte unikt för säkerhetsprojekt, men eftersom säkerhetsaspekter tenderar att innebära komplexa ställningstaganden kan det få större innebörd (Larcher et al. 2022). Ett konkret första steg i att främja samarbetsprocessen blir att ha *fysiska möten*, exempelvis i form av WS eller platsbesök som SÄK och LA påpekade. Jag ser sedan en stor potential i att få en förståelse för varandras ingångar i värdekonflikten mellan allmänhetens intressen och nivån av säkerhet och att diskutera säkerhetens estetik som skyddsfunktion. Jag anser inte att någon av yrkesgrupperna ska premieras över den andra i diskussioner kring värdekonflikten eller estetik. Båda perspektiv kan tolkas symbolisera olika perspektiv i samhället vilket gör det viktigt att beslut tas genom rättvisa samarbete för att bli proportionerliga.

Jag vill också lyfta potentialen att hitta gemensamma ord och kommunikationsmetoder som kan kompensera den bristande kunskapen som finns om varandras ämnen. Genom att vara uppmärksam på den faktiska funktionen som termen syftar till, istället för att fastna i det exakta ordet så kan man hitta sätt att beskriva saker som båda grupper förstår. Till exempel att se likheter mellan estetik och att avskräcka eller maskera. Eller potentialen i att använda termen 'barriär' som ett funktionsspecifikt ord för att täcka både perimeter, stängsel, murar eller pollare. Termen "barriär" är vanligt förekommande inom landskapsarkitektur och kan användas som ett samlingsbegrepp för allt från stenblock, trafikkoner, pollare likt hur Heathcote gör (2022). I förlängningen kan termen "barriär" också användas för "stängsel" vilket öppnar upp för att se det fysiska elementet på ett annat sätt och generera fler idéer på hur man kan uppnå funktionen. Detta sätt att hitta gemensamma ord kan ses som ett *delmål* och kan nyttjas för att uppmuntra samarbeten vid försämrade *grundförutsättningar* (Ansell & Gash 2008). I vissa fall när det inte går att hitta lämpliga ord för diskussion finns potential att nyttja visuell kommunikation som komplement. Att skissa kräver inte rätt begrepp och terminologi och är ett otroligt starkt kommunikativt verktyg (Fletcher 2021). LA är vana att skissa medan det var främmande eller till och med obekvämt för SÄK. Jag anser att även om SÄK är skeptiska eller ovana att skissa så har samarbetet mellan yrkesgrupperna mycket att vinna på att nyttja det som verktyg för att komplettera bristande kunskaper om varandras yrkesområden. Utöver att främja de specifika variablerna i *collaborative governance* kan man alltså fokusera på själva språkbruket och kommunikationsverktygen för att ge smidigare samarbeten.

Den *historik av konflikt* som uppfattas mellan yrkesgrupperna innebär inte att samarbetet behöver fortsätta att vara ansträngt, utan det ger enbart en försämrad *grundförutsättning*. Väl valda åtgärder för att öka *tilliten* mellan yrkesgrupperna och stärka samarbetet (Ansell & Gash 2008). I fall där grupperna tydligt ser varandra som rivaler kan konflikten i sig vara faktorn som håller "*stakeholders at the bargaining table for fear of losing out if they were*

not involved" (Ansell & Gash 2008:11). Vilket gör att "*high conflict per se is not necessarily a barrier to collaboration*" (Ansell & Gash 2008:11). Detta är däremot inte hållbart i längden även om grupperna skulle kunna föreslå skyddsåtgärder som är anpassade till platsen. Genom detta arbete hoppas jag istället belysa de potentialer som framkommer genom att förstå förutsättningarna för samarbete.

5.2. Metoddiskussion

Arbetet har eftersträvat att genomföras med ett vetenskapligt förhållningssätt, som del av det finns aspekter läsaren bör beakta vid bedömning av arbetets trovärdighet och relevans. Framför allt är arbetets empiri grundat i WS-tillfällen som inte är återupprepningsbara och både deltagarnas och mina egna utgångspunkter samt förutsättningar har påverkat resultatet till den nivå att de enbart kan hävdas representera individerna i arbetet. Därmed så blir kriterier för WS-deltagarna viktiga för att avgränsa vilka typer av säkra projekt som studeras. Till exempel var SÄK deltagarnas förståelse för fysisk säkerhet relevant för denna WS och arbete eftersom de arbetar närmre landskapsarkitektur än andra delar av säkerhetsbranchen. Detta gör arbetet kvalitativt med induktiv grund, där interaktioner mellan människor och mina tolkningar har tagit stort utrymme (Krueger & Casey 2000; Trost 2010; Ørngreen & Levinsen 2017; Braun & Clarke 2022; Rienecker & Stray Jørgensen 2025).

Att uppsatsen under stor del av projektet saknade teoretiskt ramverk kan utgöra en betydande brist i uppsatsens pålitlighet och relevans, och lägger stort förtroende på mig som enskild individ att tolka materialet. Däremot kan inget arbete utföras helt utan förklaringsmodeller (Braun & Clarke 2022). Landskapsarkitektoniska teorier och en generell förståelse för hur stadsbyggnadsforskning ser säkerhet har därmed blivit vägledande i min tolkning av WS:arna även om dessa inte uttryckligen användes för att tolka samarbetet. Arbetets syfte blev vägledande för arbetet, men även detta har förändrats under arbetets gång.

När ramverket *collaborative governance* applicerades på arbetet så lämpade den sig väl för att förklara observerade samband och företeelser, med några svårigheter. Ramverket i kombination med WS materialet lämpade sig särskilt bra för att diskutera *grundförutsättningarna* för samarbete. Detta eftersom *grundförutsättningarna* är formade innan själva samarbetet äger rum likt hur WS materialet separerade grupperna. Även innan ramverket applicerades var det tydligt att samarbete mellan aktörerna var konfliktdrabbat, och *collaborative governance* gav stöd i att beskriva varför och förstå konsekvenserna av det. Ramverket är utformat för att appliceras för att analysera faktiska samarbeten och alla dess skeden. Eftersom detta arbete inte studerade ett faktiskt samarbete mellan SÄK och LA blir diskussionerna kring variabler i själva *samarbetsprocessen* generella och stundom spekulativa. Resonemang kring variabler bortom *grundförutsättningarna* är framförallt grundande i hur WS deltagarna beskrev tidigare *samarbetsprocesser* eller vad de tror skulle kunna påverka framtida processer. Eftersom sådana diskussioner var vanligt förekommande anser jag ha ett täckande material över *förutsättningar* för *samarbetsprocessen* trots att inget faktiskt samarbete mellan aktörerna har studerats. Hur deltagarna beskriver sin process och den utifrån observeras kan skilja sig, och för att undersöka detta hade man behövt studera ett faktiskt samarbete. Det blev genom arbetet tydligt att gott *ledarskap* och tydlig *projektutformning* är viktiga förutsättningar, men materialet kunde inte visa på specifika företeelser i just säkra projekt som skiljer det från

andra projekt. Detta eftersom de utgör yttre omständigheter WS deltagarna sällan har kontroll över i varken verkliga projekt eller WS:en. Det är möjligt att WS materialet och dess intervjufrågor hade kunnat anpassas för att täcka in dessa variabler bättre om ramverket använts tidigare i arbetet. För att heltäckande analysera alla variabler av *collaborative governance* skulle studien behöva följa ett längre projekt och dess många skeden, något som inte fanns utrymme för i detta examensarbete. Trots detta upplevde jag ramverket lämpligt för att förstå förutsättningarna för samarbeten mellan SÄK och LA och med tydliga samband till WS materialet.

I detta arbete gjordes valet att generalisera 'säkerhetsexperter' till en yrkesgrupp trots att personer som arbetar med säkerhet har väldigt olika utbildningsbakgrund och spridda erfarenheter vilket påvisas både av SÄK:s uttalade erfarenheter och Hopper och Droge (2005). Detta gör att SÄK i praktiken inte utgör en sammanhållen yrkeskår på samma sätt som LA som har samma utbildningsbakgrund. SÄK påvisade en ovilja att benämna sig själva som 'säkerhetsexpert', och de talade ibland om "säkerhetsmänniskan" i tredje person, vilket också förekom i mitt kandidatarbete (2023). Denna variation i bakgrund och ovilja att identifiera sig som SÄK kan ge upphov till en bredd av åsikter, perspektiv, yrkestraditioner och tillvägagångssätt där det gemensamma ligger i arbetsuppgifter kring sakfrågan säkerhet snarare än en yrkestitel. På grund av den breda utbildnings- och erfarenhetsbakgrunden är det svårt att säga om diskussioner och förslag under WS:arna är representativa för en bredare grupp än just deltagarna. I detta arbete har jag försökt tolka några gemensamma ansvarsområden och tendenser som SÄK har. Det skulle däremot behövas fler WS:ar med SÄK för att kunna representera den varierande yrkesgruppen bättre. Detta arbete kan därmed endast svara för SÄK i WS:arna, och generaliseringar till en större yrkeskår skall göras med varsamhet. För detta arbetes syfte att få insyn i deras perspektiv och samarbete bedöms SÄK deltagarna vara relevanta i och med att deras beskrivningar att sina yrkesroller faller inom mina kriterier av att ha hanterat fysisk säkerhet.

En faktor som påverkade åtgärdsförslagen och resonemangen under WS-tillfällena var att båda yrkesgrupper var familjära med den tänkta nyttan att låta landskapsarkitektur och säkerhet mötas. Detta är en konsekvens av hur jag uppsökte WS-deltagare. Att vissa i SÄK grupperna hade vissa hört om mig från en presentation om just perspektivet inbyggd säkerhet var delvis nödvändigt för deras deltagande. Att jag under presentationen inspirerade och gav exempel på hur landskapsarkitektur kan appliceras i säkerhetssammanhang gör att vissa av deltagarna kanske vävde in mer landskapsarkitektur i sina utformningsförslag än 'vanligt'. Presentationen var nästan ett år tidigare och även om det kan ha gett en medvetenhet om landskapsarkitektur betvivlar jag att den korta presentationen gett 'färdigheter' att möta WS:en med. Även LA deltog i WS:en eftersom de såg hur det skulle gynna dem i befintliga eller framtida projekt. Även LA kan därmed varit mer familjära med säkerhet än vad den bredare yrkeskåren är. Vilket gör att detta arbetes resultat ska generaliseras med varsamhet även vid tolkningar av LA:s syn på säkerhet. Detta kan ha gett upphov till mer integrerade åtgärdsförslag och en familjaritet med ämnena som inte nödvändigtvis är representativ. Detta blir däremot en naturlig konsekvens av att jag i ett studentarbete inte kan erbjuda någon ekonomisk kompensation eller annan motivator. Jag blir beroende av att deltagarna själva ser en vinning av deltagandet. Nämnvärt är att om deltagarna i detta arbete är bland de 'mest familjära' med mötet mellan säkerhet och landskapsarkitektur finns stor sannolikhet att förutsättningar för samarbetet mellan resterande delar av yrkesgrupperna kan vara ännu mer ansträngt än påvisat i detta arbete.

Att en av WS grupperna (LA) enbart blev två deltagare ändrade dynamiken i rummet och kan ha missgynnat idégenerering och att självgående driva arbetet. Av logistiska skäl blev det färre deltagare än det önskade antalet av minst tre personer. Trots denna brist blev tillfället värdefullt för analysen och jag tolkar ingen tydlig brist i materialets kvalitet i jämförelse med andra grupper. Eftersom den andra gruppen LA var fyra personer har arbetet sammantaget fått lika många personers perspektiv från både SÄK och LA vilket balanserar perspektiven.

5.2.1. Workshoppens upplägg i relation till deltagarnas förutsättningar

WS:ens upplägg och material utformades för att ge en rättvis uppgift som både SÄK och LA kunde ta sig an med liknande förutsättningar. Trots det fanns oförutsedda eller missbedömda aspekter som påverkade yrkesgruppernas förutsättningar att ta sig an WS:en på ett rättvist och 'neutralt' vis.

Termen okontrollerade riskkällor i WS:ens kravställning väckte mycket förvirring. Jag använde termen med vetskap om att den är otydlig, samtidigt som den uppfattats tillräckligt vedertagen för att accepteras. Skälet var att ge tolkningsutrymmet av ordet för att få insyn i deltagarnas förkunskap om ämnet. Vilket lyckades på bekostnad av deltagarnas bekvämlighet. Alla grupper behövde förtydliganden kring vad det innebar. SÄK nöjde sig med en tvetydigare förklaring och kunde tolka in mer i ordet på egen hand. Medan en LA grupp uttryckte frustration över den otydliga uppgiften och att jag till synes undanhöll informationen. Förvirringen kring denna term visar på vikten av tydliga kravställningar och att ha en öppen dialog där man kan få förtydliganden vid behov, alltså blev det en del av resultatet.

Särskilt LA tolkades missgynnas av att WS underlaget saknade komplexitet, eftersom de inte kunde inspireras av eller anpassa till detaljer på platsen, vilket de hade önskat. Förenklingen av platsen kan ha gynnat SÄK eftersom de även vid denna komplexitet uttryckte att uppgiften tog tid och behandlade många parametrar, det går däremot inte att säga säkert. För att ge ytterligare komplexitet hade man kunnat använda en befintlig stad och i uppgiften välja ut en byggnad som ska få en ny utformning utifrån kravställningar. Detta hade också möjliggjort för att deltagarna själva sökta upp den information de behövde eller att jag tillhandahållit bilder, ortofoton eller mer detaljerat material. Detta valdes bort eftersom jag hade svårt att hitta en plats som befogade de intressekonflikter jag ville att uppgiften skulle hantera samt att jag befarade att WS:en skulle ta för lång tid för att motivera deltagande. Att söka egen information skulle eventuellt missgynna SÄK som inte är vana att analysera och tolka platser. Trots WS:ens bristande komplexitet anser jag att materialet blev en tillräckligt komplex nivå för att båda grupper skulle ta sig an uppgiften rättvist på en tid de bedömde rimligt att avsätta för deltagande. Jag tolkar WS materialet ha tillräcklig komplexitet för att möjliggöra målet att undersöka förutsättningarna för samarbete mellan LA och SÄK.

Att fokusera WS uppgiften kring en byggnad var tänkt att ge en mindre komplex hotbild än mjuka måltavlor såsom gator och torg. En LA uttryckte däremot att uppgiften blev mer komplex genom att fokusera på en byggnad eftersom hen framförallt var van vid gator och torg. Andra LA uppfattades mer familjära med att utforma områden kring byggnader och uttryckte inte att detta var ovant. Jag bedömer att det var nödvändigt att centrera uppgiften

kring en byggnad eftersom uppgiften annars hade blivit alltför främmande för SÄK och begränsat dem att ge åtgärdsförslag baserade på erfarenheter. Utifrån befintlig litteratur, tidigare erfarenhet och hur SÄK beskrev sina arbetsuppgifter tolkar jag att SÄK sällan hanterar ett skyddsvärde som inte är byggnader. Att be SÄK att *utforma* var redan tydligt ovant och de hade med största sannolikhet haft svårare att ta sig an komplexa torg och stadsrum än vad LA hade att utforma kring en byggnad.

Att utforma var främmande för SÄK vilket förklara varför de tog längre tid på sig och hade svårare att hantera de mjuka värdena. SÄK var ovana vid att tolka planer och skissa. Konsekvenserna av detta var inget jag tänkte på i förhand. Därmed ges SÄK sämre förutsättningar att ta sig an uppgiften än LA som är vana vid arbetssättet. För att kompensera detta valde jag att vid analys av WS-tillfällena lägga vikt vid samtal och diskussioner, eftersom SÄK under tillfället diskuterade fler aspekter än vad de ritade ut. Därmed är det slutliga arbetet mer fokuserat på båda yrkesgruppers diskussioner och vad de hann med att producera blev inte lika avgörande för arbetets slutsatser.

5.2.2. Min påverkan på arbetet

Detta arbete är kvalitativt och har präglats av min närvaro i projektet genom mina ställningstaganden, mitt deltagande och min tolkning av WS-materialet. Jag har gått 5 år på landskapsarkitektutbildningen och har ingen utbildning inom säkerhet, detta gör att mitt eget perspektiv, metoder och språkbruk är mer likt LA. Detta kan ha underlättat min förståelse för LA:s språkbruk och vad de implicit syftar till, tillskillnad från när jag tolkat SÄK. Min utbildning kan ha gett mig en preferens vid tolkningen av materialet och hur jag förhöll mig under WS:arna även om min ambition var att förhålla mig neutralt. Till exempel kan min bakgrund influerat hur jag reagerade när termen 'humanistisk' vid ett tillfälle användes i negativ bemärkelse. Detta förvånade och provocerade mig och gjorde att senare när en liknande diskussion kom upp kände jag mig manad att inflika med ett förtydligande kring uppgiften. Denna kommentar kan ha tolkats som ett tillrättavisande och med största sannolikhet påverkat vad för åtgärder de följaktligen föreslog. Sannolikt gjorde detta att de anpassade mer till allmänhetens intressen än vad de hade gjort utan mitt inflikande. Min ovana som moderator kan ha bidragit till att jag fick svårt att dämpa mina reaktioner på oförutsägbara händelser. Särskilt WS:en med enbart två LA ställde högre krav på mig att aktivt delta vid diskussioner för att fortsätta framåt tillskillnad från större grupper som kunde vara mer självdrivande. Detta är ett skäl till varför Krueger och Casey (2000) förespråkar större grupper. Att jag är kvinna kan också ha påverkat resultatet, särskilt i mötet med de mansdominerade SÄK grupperna. Sammantaget har flertalet av mina tidigare erfarenheter påverkat detta arbete.

Både SÄK och LA tolkades söka min bekräftelse när de gjorde påståenden och vid vissa tillfällen blev det tydligt att de sa saker för att jag 'skulle bli nöjd'. Framförallt SÄK tittade menande på mig när de lade in kommentarer om att göra saker "fint!". Detta gav en underton att de sannolikt inte ritat ut 'fina' saker om jag inte var i rummet eller ledde uppgiften. Detta gör att man får se deras gestaltningsförslag som medvetet 'förskönade'. Detta underminerar pålitligheten kring de estetiska val som SÄK har gjort och om det verkligen är representativt för deras egna perspektiv eller enbart var ett sätt att tillgodose mina intressen. Däremot framkom ändå deras egna resonemang kring estetik vid längre diskussioner och även om deras kommentarer kring 'fint' och 'fult' kan ha förstärkts av min närvaro tolkade jag att längre resonemang kom från egna perspektiv.

5.3. Vidare forskning

Detta arbete har ämnat förstå förutsättningarna för samarbete utifrån gruppernas skilda perspektiv, men att undersöka det faktiska samarbetet hade varit ett naturligt nästa steg i att undersöka hur samarbetet praktiskt kan stärkas för att arbeta mot inbyggd säkerhet. De totalt sex deltagarna från vardera yrkeskåren representerar inte en bredare grupp, och detta arbete utgör ett första skede i att uppmärksamma hur samarbetet kan främjas. För att faktiskt främja samarbetet mellan branscherna behöver fler deltagare involveras och projekt behöver aktivt arbeta med att förstå och främja samarbetet mellan grupperna i praktiska projekt. Fältet har mycket att utvecklas inom och detta arbete är inte tillräckligt för att lösa det utan enbart ett steg på vägen.

En faktor som hade varit särskilt intressant att vidare undersöka är hur samarbetet och utformning av säkerhet påverkas av könsnormer. Under WS tillfällena med SÄK påpekades att könsnormer och att säkerhet traditionellt sett är en mansdominerad bransch som en faktor som har påverkat säkerhets formspråk och hur man förhåller sig till estetik. Jag kunde även tolka att deras kommentarer kring att skissa vid tillfälle följdes av kommentarer om andra typiskt kvinnoförknippade sysslor, vilket tyder på att det kan finnas fler aspekter som påverkas av att säkerhet är en mansdominerad bransch än enbart estetiken som de reflekterade över. Tyvärr fick inte dessa aspekter utrymme i detta arbete, men att undersöka hur könsnormer påverkar mötet mellan säkerhet och landskapsarkitektur skulle vara en intressant vidareutveckling. Detta för att förstå hur olika samhällsföreteelser påverkar samarbeten och hur det får fysisk form i det offentliga rummet och därigenom innebörden av det i ett större perspektiv.

Bortom själva samarbetet är trots allt det slutliga målet att skapa säkerhetslösningar som är anpassade till platsen likt hur konceptet inbyggd säkerhet förespråkar. Detta arbete har inte haft utrymme att fokusera på de faktiska platserna som påverkas av processerna kring inbyggd säkerhet och jag ser ett stort behov i att skapa verktyg som kan hjälpa yrkesgrupperna förklara goda och dåliga exempel av inbyggd säkerhet. Ett första steg är att förstå hur upplevelsen påverkas av säkerhetsåtgärderna och ge stöd i bedömningen av proportionalitet i förhållande till konsekvenser för upplevelsevärden. Idag görs bedömningar på ett sätt som nästan genast leder till politiska diskussioner där frågan om säkerhet ska vara ett undantag från andra stadsbyggnadsideal blir tryckande. Däremot är det tydligt att eftersom mänskliga upplevelsevärden är en av de primära aspekterna LA prioriterar bör den frågan få representation om LA involveras i processen. Vad som tycks hamna i skymundan för de människocentrerade prioriteringarna är: hur tekniska skyddslösningar kan påverka naturliga element som grönstruktur, biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Dessa aspekter är också faktorer som nedprioriteras eller tas bort för att ge plats åt hårdgjorda ytor och teknisk säkerhetsinfrastruktur. Utan en tydlig förespråkare riskerar dessa värden att gå förlorade i diskussioner om säkerhet. Om inte ens människans upplevelse får stort utrymme i säkra projekt, vem är det som övervakar att naturens och hållbarhetsfrågor tas på allvar?

6. Avslutande reflektioner

Sammanfattningsvis har arbetet undersökt förutsättningarna för samarbete mellan LA och SÄK och tolkat flertalet variabler utifrån *collaborative governance* som påverkar samarbetet. Arbetets resultat presenteras i kapitel 4 och en sammanfattning av resultaten ges i avsnitt 4.9. Utifrån det har tolkats att samarbetet mellan SÄK och LA har försämrade grundförutsättningar vilket ger ansträngda samarbetsprocesser och lägger stor vikt vid att yttre variabler såsom tid, tillit, ledarskap och projektutformning anpassas för att ge stärkta samarbeten. Detta är viktigt eftersom samarbetet mellan SÄK och LA får konsekvenser för fysiska utformningar och hur väl inbyggd säkerhet kan uppnås. Särskilt proportionalitet uppmärksammas vara tätt bunden med värdekonflikten mellan allmänhetens intressen och nivån av säkerhet. För att värna demokratiska platser genom rättvisa beslutsprocesser behöver både SÄK och LA representeras vid utformning av säkra platser. Om man hittar en gemensam förståelse för dessa ämnesområden, till exempel att hantera estetik som en skyddsfunktion, kan det utgöra en del i att stärka samarbetsprocessen. Genom att aktivt främja samarbetet nu när samhällets prioritering av säkerhet ökar ges goda förutsättningar att skapa väl utformade skyddsvärda platser stärkas framöver

SÄK och LA ska inte bara samarbeta för att samarbete är bra, jag anser att de i viss mån *måste* samarbeta för att skapa platser. Om LA utformar platser utan SÄK kan konsekvenserna av riskerna bli fatala. Som omvärlden tycks se ut idag skulle vi antagligen inte få leva utefter de ideal LA främjar om vi inte skyddar det, det skulle kunna tas ifrån oss. Men om SÄK utformar platser utan LA kan vi inte heller skapa de platserna som bygger de idealen. Om man av rädsla för exempelvis terrorattentat skulle säkra alla plaster till den grad att allt börjar likna befästningar, har inte terroristen som ämnar att sprida rädsla vunnit då? Vi måste samarbeta för att få leva på våra villkor.

Jag tror däremot inte att samarbetet behöver härstamma enbart från att vi måste. Säkra platser behöver utformas enbart med fokus på att inte förstöra platser, jag tror att säkerhet kan inspirera till nya kreativa sätt att utforma platser som till och med skapar ännu bättre platser, precis som inbyggd säkerhet förespråkar. Genom ett sådant samarbete kan utemiljöer utformas så att de bidrar till både öppenhet och robusthet i samhällets mest skyddsvärda platser.

Jag tror att möjligheter i att bilda personliga relationer och engagera varandra blir desto viktigare i denna utveckling. Eftersom både säkerhetsbransch och landskapsarkitektkåren tolkas vara relativt små yrkesgrupper tror jag att engagemang hos fåtal individer snabbt kan sprida sig och influera till goda samarbeten hos fler. Därmed kan varje litet steg för att bygga gott samarbete mellan grupperna få stor betydelse för verkliga platser.

6.1. Slutsats

SÄK och LA:s tolkas i nuläget ha försämrade förutsättningar för samarbete på grund av en *historik av konflikt*, ojämna *makt- och resursdynamiker* samt hinder i *samarbetsprocessen* i form av en bristande *gemensam förståelse* av värdekonflikten allmänhetens intressen och nivån av säkerhet. Trots detta är ger yrkesgruppernas *beroendeställning* en *initial motivation* att arbeta mot det gemensamma målet inbyggd säkerhet. Förutsättningarna för samarbete kan stärkas genom tydlig *projektutformning*, gott *ledarskap*, och insatser i *samarbetsprocessen* för att bygga *tillit* och på sikt *ansvar och engagemang* för

utformningsresultatet. Genom samhällets ökade prioritering av säkerhet och en medvetenhet om hur utformningar av skyddsvärda objekt i offentliga utrymmen får betydelse för allmänheten ges nu möjlighet att aktivt främja bättre samarbeten för inbyggd säkerhet framöver.

Mötet mellan säkerhet och landskapsarkitektur kan kännas främmande och skrämmande vid första anblick, men det är inte så nytt och olikt varandra som man tror. Genom nyfikenhet, tålamod och hjälp från varandra kan vi forma dagens säkra platser så att de blir ett historiskt lager att värna om även i framtiden. Som en landskapsarkitekt hoppfullt uttryckte: ”Vi ska inte vara rädda, vi ska vara beredda!”

7. Tack!

Jag vill rikta ett stort tack till alla de personer som bidragit till detta arbete!

Tack till mina handledare Daniel, Sara och Pelle som gett insiktsfulla bidrag och handfast stöd under processens gång. Det är beundransvärt hur ni alltid har dykt djupare i arbetets bästa och helhjärtat hjälpt mig driva projektet framåt! Varje möte har gett mig mer engagemang och motivation.

Tack till WS deltagarna som bidrog med sin dyrbara tid och erfarenheter. Detta arbete hade inte varit möjligt utan er och jag hoppas att även ni lärde er något av att delta!

Tack till examinatorer Åsa och Vera för ert engagemang i ämnet, intressanta diskussioner under examinationsseminariet och värdefulla förbättringsförslag som verkligen lyfte arbetet ännu ett steg!

Och tack till alla dem som bidragit med korrekturläsningar och tips eller indirekt bidragit till mitt välmående och förmåga att klara av det här projektet! Trots att jag skrivit själv har ni gjort att jag aldrig känt mig ensam!

8. Referenser:

Ansell, C. & Gash, A. (2008). Collaborative Governance in Theory and Practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18 (4), 543–571. https://doi.org/10.1093/jopart/mum032

Blennow, A.-M. (2002). *Europas trädgårdar: från antiken till nutiden*. Ny utg. Signum.

Boverket (2024a). *Den byggda formens betydelse - Kunskap från forskning*. Stigsdotter, C. (ed.) (Stigsdotter, C., ed.). Boverket.

Boverket (2024b). *Den byggda formens betydelse - Kunskap från forskning*.

Boverket (2025). *Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED)*. https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/metoder/fysiska-atgarder/cpted/ [2025-08-13]

Braun, V. & Clarke, V. (2022). *Thematic analysis: a practical guide*. SAGE.

Brinkmann, S. & Kvale, S. (2015). *InterViews: learning the craft of qualitative research interviewing*. Third edition. Sage.

Buzan, B., Waever, O. & Wilde, J. de (1998). *Security: a new framework for analysis*. Nachdr. Rienner.

Ceccato, V. (2024). *Säkra städer: aktivt arbete mot brottskoncentration*. Upplaga 1. Studentlitteratur.

Coaffee, J., O'Hare, P. & Hawkesworth, M. (2009). The Visibility of (In)security: The Aesthetics of Planning Urban Defences Against Terrorism. *Security Dialogue*, 40 (4–5), 489–511. https://doi.org/10.1177/0967010609343299

Cornell, P. (2025). "Arkitekter kan skapa värde av problem". *Arkitekten*. https://arkitekten.se/intervju/karolina-keyzer-arkitekter-kan-skapa-varde-av-problem/ [2025-07-25]

Deutinger, T. (2023). *Handbook of tyranny*. 4th Edition. Lars Müller Publisher.

Fletcher, M. (2021). *Visual communication for architects and designers: constructing the persuasive presentation*. Routledge, Taylor & Francis Group.

Fortifikationsförvaltningen (1985). *Handbok Maskering och skenmål*. Fortifikaltionsförvaltningen :

Fortifikationsverket (2016). *Handbok - skydd av byggnader : en säker värd för en säkrare värld*. Elfving, C. (ed.) (Elfving, C., ed.). Fortifikationsverket.

Gebbeken, N., Warnstedt, P. & Rüdiger, L. (2018). Blast protection in urban areas using protective plants. *International Journal of Protective Structures*, 9 (2), 226–247. https://doi.org/10.1177/2041419617746007

Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Island Press.

Heathcote, E. (2022). *On the street: in-between architecture*. HENI Publishing.

Hopper, L.J. & Droge, M.J. (2005). *Security and site design: a landscape architectural approach to analysis, assessment, and design implementation*. Wiley.

Ilum, S. (2020). The Good City. *Journal of Extreme Anthropology*, 4 (1), 157–175. https://doi.org/10.5617/jea.7359

Ilum, S. (2022). Concrete Blocks, Bollards, and Ha-ha Walls: How Rationales of the Security Industry Shape Our Cities. *City & Society*, 34 (1), 88–110. https://doi.org/10.1111/ciso.12424

Ilum, S. (2023). Fear of terrorism: Recognizing scenarios of potential danger in urban space. *Ethos*, 51 (3), 271–284. https://doi.org/10.1111/etho.12396

Jacobs, J. (1992). *The death and life of great American cities*. Vintage books ed. Vintage Books.

Krueger, R.A. & Casey, M.A. (2000). *Focus groups: a practical guide for applied research*. 3. ed., [repr.]. Sage Publ.

Larcher, M., Karlos, V., Schumacher, R., Strezova, D. & Caverzan, A. (eds) (2022). *Security by design: protection of public spaces from terrorist attacks*. Europeiska Kommissionen. https://doi.org/10.2760/924520

Lehtinen, S. (2019). An Intergenerational Approach to Urban Futures: Introducing the Concept of Aesthetic Sustainability. In: Haapala, A., Frydryczak, B., & Salwa, M. (eds) *Moving from landscapes to cityscapes and back: theoretical and applied approaches to human environments*. (Seria Krajobrazy = Series Lanscapes; t. 9). Przypis. 111–119.

Nassauer, J.I. (1995). Messy Ecosystems, Orderly Frames. *Landscape Journal*, 14 (2), 161–170. https://doi.org/10.3368/lj.14.2.161

Németh, J. (2010). Security in Public Space: An Empirical Assessment of Three US Cities. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 42 (10), 2487–2507. https://doi.org/10.1068/a4353

Noest, M. (2024). Designing for People (With Bad Intentions). https://landezine.com/designing-for-people-with-bad-intentions/

Ørngreen, R. & Levinsen, K. (2017). Workshops as a Research Methodology. *The Electronic Journal of e-Learning*, 15 (1), 70–81

P1 Brott och Plats (2025). *Öppen stad eller trygg bunker? Arkitekturen efter terrorn.* Sveriges Radio. https://www.sverigesradio.se/avsnitt/oppen-stad-eller-trygg-bunker-arkitekturen-efter-terrorn [2025-09-23]

P1 Ekot (2025). *Nya rekord för säkerhetsbranschen – personalbrist hotar*. Sveriges Radio. https://www.sverigesradio.se/artikel/nya-rekord-for-sakerhetsbranschen-personalbrist-hotar [2025-08-19]

Reid, G. (2012). *Landscape Graphics: Plan, Section, and Perspective Drawing of Landscape Spaces*. 2nd ed. Potter/Ten Speed/Harmony/Rodale.

Rienecker, L. & Stray Jørgensen, P. (2025). *Att skriva en bra uppsats*. Upplaga 5. Liber.

Säkerhetspolisen (SÄPO) (2023a). *Vägledning i säkerhetsskydd - Fysisk säkerhet*. https://sakerhetspolisen.se/download/18.6a89161c18bfe0eaac03cd/1702989811834/Fysisk%20s%C3%A4kerhet_anpassad%202023.pdf [2025-08-26]

Säkerhetspolisen (SÄPO) (2023b). *Vägledning i säkerhetsskydd - Introduktion*. https://sakerhetspolisen.se/download/18.6a89161c18bfe0eaac0342/1702456523238/Introduktion%20till%20s%C3%A4kerhetsskydd.pdf [2025-08-26]

Säkerhetspolisen (SÄPO) (2023c). *Vägledning i säkerhetsskydd - Säkerhetsskyddsanalys*. https://sakerhetspolisen.se/download/18.3baf70bf187108c7cf04b7/1681802201089/Sa%CC%88kerhetskyddsanalys_anpassad.pdf [2025-08-30]

Säkerhetspolisen (SÄPO) (2024). *Säkerhetspolisen 2023/2024*. http://sakerhetspolisen.se/download/18.5cb30b118d1e95affec37/1708502268494/L%C3%A4gesbild%202023-2024.pdf [2025-02-14]

Säterhed, P., Rannberg, K., Eriksson, J., Hällsten, P., Keyzer, K., Losman, T. & Vainionpää, P. (2024). *Inbyggd säkerhet - skydd av offentliga miljöer*. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB); Polisen.

Skidmore, D. (1999). Review: Security: A New Framework for Analysis. By Barry Buzan, Ole Weaver, and Jaap de Wilde. Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998. *American Political Science Review*, 93 (4), 1010–1011. https://doi.org/10.2307/2586187

Skyddslag (2010:305) (n.d.). . https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skyddslag-2010305_sfs-2010-305 [2023-03-07]

Sundberg, V. (2023). *Potentialer och utmaningar för landskapsarkitektur inom fysisk säkerhet : konstruktiv kritik utifrån intervjuer med säkerhetsexperter*. SLU. https://slu.primo.exlibrisgroup.com/permalink/46SLUB_INST/1sl36d2/alma9921048868305121 [2025-02-14]

Svenska Akademien (2021). Säkerhet. *Svensk Ordbok*. https://svenska.se/so/?id=182134&pz=7 [2025-08-26]

Sveriges Arkitekter (n.d.). Att bli och vara landskapsarkitekt. *Sveriges Arkitekter*. https://www.arkitekt.se/din-karriar/bli-arkitekt/arkitektutbildning/att-bli-och-vara-landskapsarkitekt/ [2025-07-16]

Thodelius, C. (2022). *Kriminologiska perspektiv på situationsbaserad brottsprevention*. Första upplagan. Liber.

Thompson, I.H. (2002). Ecology, community and delight: a trivalent approach to landscape education. *Landscape and Urban Planning*, 60 (2), 81–93. https://doi.org/10.1016/S0169-2046(02)00061-0

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Studentlitteratur.

Uittenbogaard, A.C. (2020). *BoTryggt2030: handboken för planering av säkra och trygga livsmiljöer*. Stiftelsen Tryggare Sverige.

Vicenzotti, V. (2024). *Hej Vera Vicenzotti! - Movium*. *Movium*. https://movium.slu.se/nyheter/hej-vera-vicenzotti/ [2025-07-29]

Warwick Universitet (2024). *Jon Coaffee - Profile*. *University of Warwick*. https://warwick.ac.uk/fac/soc/pais/people/coaffee/ [2025-09-24]

9. Bilagor

Bilaga 1: Workshop Guide (utskriftsformat A4)

Bilaga 2: Workshop Underlag (utskriftsformat A2)

Bilaga 3: Samtyckesblankett (utskriftsformat A4)

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU kan publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver i sådana fall godkänna publiceringen. I samband med att du godkänner publicering kommer SLU även att behandla dina personuppgifter (namn) för att göra arbetet sökbart på internet. Du kan närsomhelst återkalla ditt godkännande genom att kontakta biblioteket.

Även om du väljer att inte publicera arbetet eller återkallar ditt godkännande så kommer det arkiveras digitalt enligt arkivlagstiftningen.

Du hittar länkar till SLU:s publiceringsavtal och SLU:s behandling av personuppgifter och dina rättigheter på den här sidan:

- https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316

☒ JA, jag, Viktoria Sundberg har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

☐ NEJ, jag ger inte min tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Bilaga 1. Workshop Guide:

Totalt 1,5-2h. 3-5 personer per grupp.

Intro och välkommen: 5 min

Vem är jag. Berätta kort om mitt perspektiv och bakgrund.

Vad är syftet med detta arbete, hur kommer ni bidra. Jag kommer även göra andra workshops så detta blir en del i det.

> Öka min förståelse för säkerhetsexperters och landskapsarkitekters **process, ställningstaganden och åtgärdsförslag** i ett säkerhetsprojekt.

Gå igenom samtyckesblanketten och starta inspelningen.

Introduktionsfrågor

Först ut söker jag en generell arbetsbeskrivning för att jag ska kunna generalisera och anonymisera er i arbetet och förstå er utgångspunkt. Så om ni lite kort skulle kunna beskriva:

Vad har ni för yrkesroll och vad för typ av arbetsuppgifter innefattar er tjänst?

Har ni arbetat i projekt ihop med LA/SÄK tidigare? Till vilken grad?

Workshopuppgiften generellt:

Hela uppgiften går ut på att förstå platsen och dess förutsättningar och sätta er in i de krav som ställs och ge förslag på fysiska åtgärder som kan möta kraven på denna plats på bästa sätt. Uppgiften kommer börja med att jag läser upp en platsbeskrivning. Sen kommer ni få diskutera och sätta er in i platsen och materialet och sen flyta in i att ge åtgärdsförslag. Avslutar med reflektioner och avslutande intervjufrågor.

Till er hjälp har ni kartmaterial i olika skalor, pennor, vanligt papper, skisspapper, skalstock. Ni får ta er an platsen som ni tycker passar, ni kan skriva, kladda och rita på materialet så mycket ni känner för.

Jag finns såklart tillgänglig om ni skulle ha frågor om uppgiften eller platsen. Under ert skissmoment tänkte jag låta er ta er an uppgiften fritt, under tiden tar jag anteckningar för att följa er process och kanske ställer frågor ibland för att hänga med i diskussionerna. Efter en viss tid eller om det får ett naturligt slut så kommer jag in och leder ett intervjumoment där ni får förklara och reflektera.

Frågor på upplägget? Annars kör igång så kan ni ställa frågor om det dyker upp.

Introduktion av platsen, uppläst berättelse, 10 min

SÄPO har sen två år tillbaka höjt terrorhotnivå till en 4 som ett svar på det eskalerande omvärldsläget. Generellt är det mer oroliga tider i världen och Sveriges ambitioner att stärka försvar och civil beredskap har kraftigt ökat. Som del i denna trend har det nu börjat ställas krav även på olika civila institutioner att bedöma sårbarheten hos deras samhällsviktiga verksamhet och om de bör vidta ytterligare säkerhetsåtgärder. I denna workshop kommer vi titta närmare på en tänkt sådan samhällsviktig verksamheterna som nu står inför att anpassa sin utformning.

Verksamheten i fallet är myndigheten ”X-verket”. Deras verksamhet är samhällsstödjande och samarbetar mycket med andra beslutande myndigheter och verksamheter. X-verket har även nära kontakt med offentligheten i form av att bemöta allmänheten i receptionen, ta emot personer på bokade möten och genom att lämna ut allmänna handlingar. Allmänheten har ett gott förtroende för myndigheten. I X-verkets arbete samarbetar de också med myndigheter som hanterar säkerhetsskyddsklassificerad information. Detta gör att X-verket i sig hanterar sekretessbelagda säkerhetsskyddsklassificerad information. X-verkets huvudkontor har även en komplementbyggnad som är av särskild vikt för samhället och behöver hållas operativ vid samhällskriser. I och med det har X-verket börjat öka deras informationssäkerhet samt fått ett förhandsbesked av länsstyrelsen att deras ansökning till skyddsobjekt kommer bli godkänd. Nu vill säkerhetsskyddschefen att man börjar se till den fysiska säkerheten och omgivningen kring deras huvudkontor, vilket är vad som har lett till att de nu påbörjat arbetet med en omgestaltning.

X-verkets huvudkontor ligger i Örsalaborg, en tätort i en mellansvensk landsbygdskommun med ungefär 130 000 invånare varav 70 000 bor i tätorten Örsalaborg. Tätortens omgivning liknar många av de landskap som man kan se i mellansverige, en böljande topografi med tydliga sänkor och höjder med berg i dagen ger förutsättningar för många olika landskapstyper till exempel åker, skog och sjöar. Örsalaborg växte framförallt i samband med att järnvägen kom till staden och har sedan dess expanderat och vuxit i jämn takt. Sport och friluftsliv är vanligt förekommande intressen hos kommuninvånarna och många har bilen som främsta färdmedel.

Några år tidigare så har kommunens samhällsbyggnadskontor drivit och färdigställt ett bostadsexploateringsprojekt längs strandkanten. Detta gör att det nu vistas och rör sig fler människor i omgivningen, många besöker de närliggande rekreationsområdena. Kommunen och fastighetsenheten på X-verket har därmed förväntningar på att omgestaltningen också anpassas för att passa in i den förändrande stadsbilden och möta rådande samhällsbyggnadskrav.

I närområdet kring X-verkets huvudkontor så finns ett mycket populärt rekreations och parkområde. Precis söder om X-verket ligger en tätortens främsta badplats där många vistas framförallt sommartid. Många promenerar i området och stråket längs sjön är mycket populärt. Väster om X-verket finns ett skogsparti som kommunen har uppmärksammat ha extra höga naturvärden med flertalet rödlistade arter. Bakom skogspartiet ligger Örsalaborgs största högstadieskola. Vissa av de äldre ungdomarna hänger på stranden kvällstid och det har hänt att de krossat rutor på huvudbyggnaden sena kvällar och nätter. Polisen har också uppmärksammat parkeringen som en plats för narkotikahandel. Parkeringen är idag en personal och besöksparkering för X-verket, parkeringen saknar grindar eller hinder.

Ni har blivit tillfrågade att komma in med er yrkesexpertis för att föreslå hur verksamhetens utformning kan anpassas för att bemöta de kravställningar som har tagits fram både från säkerhetsavdelningen och fastighetsavdelningen.

Ur en säkerhetsaspekt så har verksamheten erhållit en DAF (Dimensionerande antagonistisk förmåga) från vilken myndigheten har tagit fram specifika säkerhetskrav som ställs på X-verket. Sammantaget så ställs följande **säkerhetskrav** på utformningen av utemiljön:

- Byggnadens huvudentré ska skyddas mot inkörningsskydd från medelstora fordon i hög hastighet. (om deltagarna frågar om förtydliganden, ungefär en lätt lastbil, ca 7,5 ton 80km/h)
- Komplementbyggnaden ska skyddas från okontrollerade riskkällor inom 50 meter. (I grund o botten handlar det om explosioner.)
- Insyn till den skyddsvärda komplementbyggnaden ska begränsas.

Säkerhetsskyddschefen och säkerhetsavdelningen vill gärna att säkerhetsåtgärderna överdimensioneras om möjligt och skulle till exempel gärna se att omgestaltningen:

- Begränsar åtkomst till huvudbyggnaden.
- Hindrar parkering av obehöriga fordon precis intill huvudentrén.
- Ger förutsättningar för vaktpatrullering runt komplementbyggnad och huvudbyggnad.

Från kommun och verksamheten ställs följande **landskapsarkitektoniska krav:**

- Huvudentrén ska ge ett välkomnande intryck av X-verket.
- Huvudentrén ska ha plats för minst en angöringsplats för fordon inom 25 meters gångavstånd och ska utformas och placeras så att det är möjligt för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att använda angöringsplatsen. (Parkeringsrutan ska vara 5x5m stor.)
- Dagvatten från parkeringen ska fördröjas och renas i en dagvattendam innan det når sjön. Dagvattendammen ska ha en permanent vattenyta på ungefär 400m^2. (Dammen ska vara ca 20x20m stor.)

Kommunen och verksamheten ser gärna att omgestaltningen är ambitiös och skulle ställa sig positivt till om gestaltningen:

- Stärker habitat för rödlistade arter och inte utgör en negativ påverkan på de höga naturvärdena i det västra skogspartiet.
- Möjliggör trevliga vistelseytor för personal.
- Blir ett positivt bidrag till stadsbilden.

Förstå & Åtgärda platsen *Utformningsmoment* 40 min.

Nu är det deltagarnas tur att förstå denna plats. De får titta på kartorna och får de krav som kommer från säkerhetssidan och landskapssidan. + ställa frågor. De får ta fram analysmaterial på vad de bedömer som viktigt att ta hänsyn till. Observera problem. Diskutera var de tycker man ska göra.

Deltagarna skissar och diskuterar vad de skulle åtgärda. Om de har svårt att komma igång så vill jag gärna att de tittar på huvudentrén, komplementbyggnaden och parkeringen. Tar ställning till hur de vill hantera promenadstråket ner till sjön.

Uppmuntra dem att tänka både inom och utanför tomtgränsen. Se hur de börjar och uppmuntra till båda.

När de börjar upplevas klara eller fastnar i vissa aspekter, uppmuntra dem att kolla igenom kraven igen och ta ställning till om de täckt in det de tänkte.

Avslutande reflektioner och frågor 30 min

Reflektera och fånga upp: process – ställningstaganden – åtgärdsförslag.

Framförallt försöker jag hitta frågor från deras diskussioner under processens gång.

Process:

Om ni skulle beskriva er process, vad är det ni har gjort nu? (vad började ni med, vad ledde det till?)

Fastnade ni någon del av processen? Vad var svårigheterna då?

Hur hade er process sett annorlunda ut om ni gjorde uppdraget själva? Vad hade det haft för fördelar/nackdelar för resultatet.

Ställningstaganden (och prioriteringar):

Hur tror ni att X-verket skulle ta emot detta åtgärdsförslag?

Om de skulle ställa sig tveksamma till någon åtgärd (jag kan exemplifiera någon), hur skulle ni argumentera för det?

Hur tror ni kommunen ställer sig till detta åtgärdsförslag?

Hur påverkas allmänhetens åtkomst till området av era åtgärder? Hur mycket tycker ni man kan begränsa allmänhetens rörelse och vistelsefrihet i ett sånt här projekt, vad är befogat?

Fysiska åtgärder: **syns framförallt i materialet de producerat**

Hur tror ni att resultatet hade påverkats om ni gjorde den ihop med SÄK/LA?

Finns det någon del av förslaget ni är extra nöjda med?

Finns det någon del av förslaget ni tycker att man borde fortsätta arbeta med?

Definitioner och allmänna frågor:

Hur är era associationer till begreppet ’perimeter’? Hur förhåller det sig på det ni precis har producerat? Var skulle ni säga att perimetern är någonstans i er utformning.

Hur ställer ni er till certifierade produkter, vad ser ni för fördelar eller nackdelar med användning av certifierade produkter?

Är ni familjära med MSB:s skrift 'inbyggd säkerhet' eller EUs 'security by design'? Hur ställer ni er till skriften? Är det något ni har haft nytta av i ert arbete? *visa skrifterna*

"Inbyggd säkerhet (eng. Security by Design) är ett concept som utgår från tanken att säkerhet i offentlig miljö bäst uppnås om det inkluderas som en av förutsättningarna, redan innan man planerar och utformar ett projekt. Att tidigt förstå alla projektparametrar och kriterier ökar möjligheten att hitta den bästa lösningen i varje skede"
Vad tycker ni om det ställningstagandet kring inbyggd säkerhet? Ser ni några svårigheter i att genomföra det? Vad krävs för att ge goda utformningar?

Tycker ni 'säkerhet' har ett specifikt estetiskt uttryck? Varför, varför inte? Finns det skillnad i vad ni tycker och vad som appliceras? Kan viss typ av estetik/formspråk/stil vara effektivare i att avskräcka?

I en artikel jag läst om Köpenhamns utveckling av säkerhetspolicier (Ilum 2020) *så framgår att dansk polis och säkerhetstjänst satte in fordonshinder i betong på större promenadgator över en natt utan diskussion med kommunen..*

Är det här något ni upplevt eller sett i Sverige också? Vem tycker ni har makten att besluta hur våra offentliga gatuutrymmen får se ut? Är polisen befogad att sätta upp tillfälliga åtgärder utan kommunens inblandning, var går den gränsen och när får de göra det? Varför reagerar man så starkt på betongblock?

Kravlista Workshop

Säkerhetskrav:

- Byggnadens huvudentré ska skyddas mot inkörningsskydd från medelstora fordon i hög hastighet.
- Komplementbyggnaden ska skyddas från okontrollerade riskkällor inom 50 meter.
- Insyn till den skyddsvärda komplementbyggnaden ska begränsas.

Säkerhetsskyddschefen och säkerhetsavdelningen vill gärna att säkerhetsåtgärderna överdimensioneras om möjligt och skulle till exempel gärna se att omgestaltningen också:

- *Begränsar åtkomst till huvudbyggnaden.*
- *Hindrar parkering av obehöriga fordon precis intill huvudentrén.*
- *Ger förutsättningar för vaktpatrullering runt komplementbyggnad och huvudbyggnad.*

Landskapsarkitektoniska krav:

- Huvudentrén ska ge ett välkomnande intryck av X-verket.
- Huvudentrén ska ha plats för minst en angöringsplats för fordon inom 25 meters gångavstånd och ska utformas och placeras så att det är möjligt för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att använda angöringsplatsen.
- Dagvatten från parkeringen ska fördröjas och renas i en dagvattendam innan det når sjön. Dagvattendammen ska ha en permanent vattenyta på ungefär 400m^2 (20x20m

Kommunen och verksamheten ser gärna att omgestaltningen är ambitiös och skulle ställa sig positivt till om gestaltningen också:

- *Stärker habitat för rödlistade arter och inte utgör en negativ påverkan på de höga naturvärdena i det västra skogspartiet.*
- *Möjliggör trevliga vistelseytor för personal.*
- *Blir ett positivt bidrag till stadsbilden.*

Bilaga 2. Workshop underlag

Örsalaborg

0 50 100 200 300 400 500 1 000m

Skala 1:5000 (A2)

N

Bilaga 2. Workshop underlag

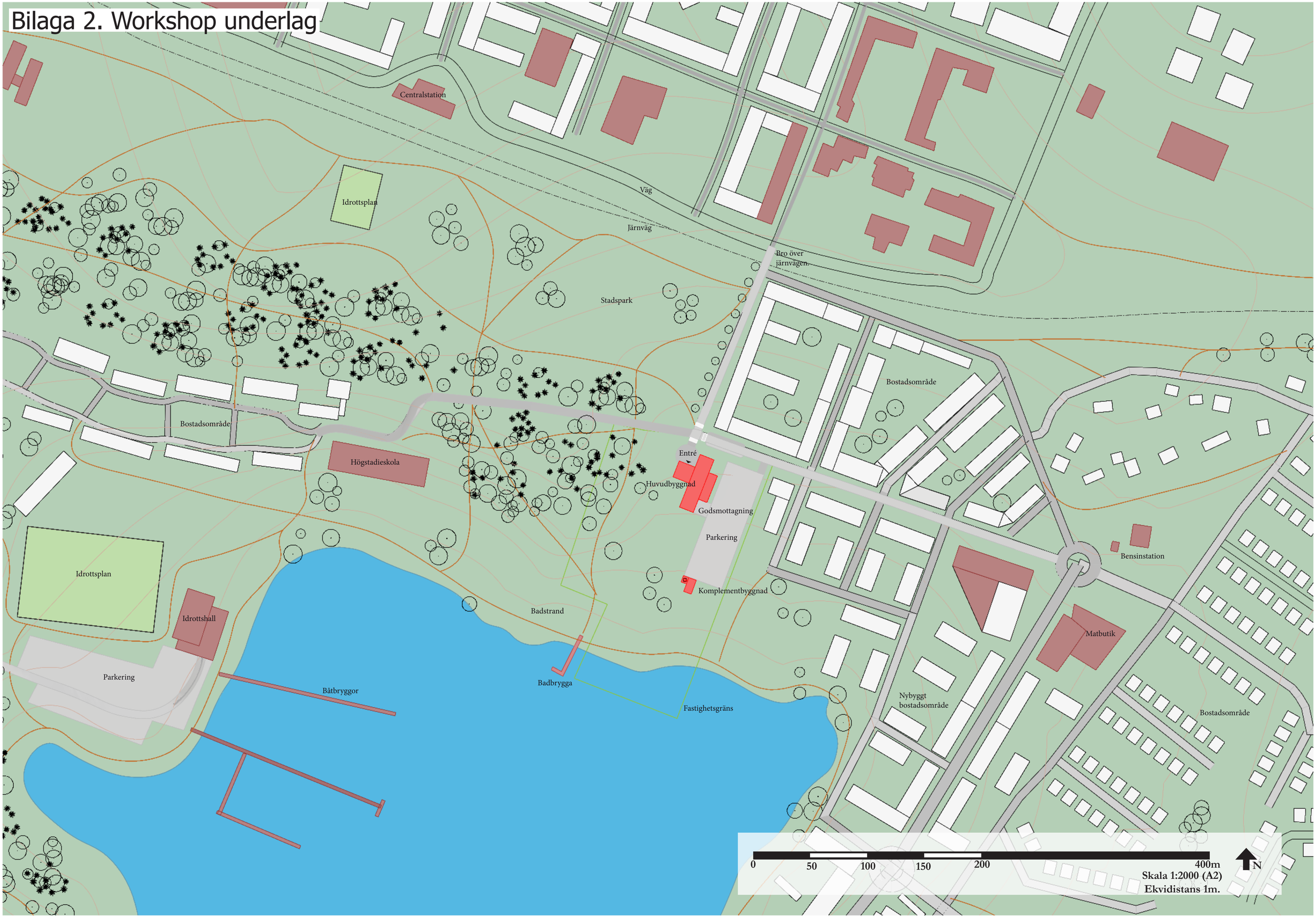

Bilaga 2. Workshop underlag

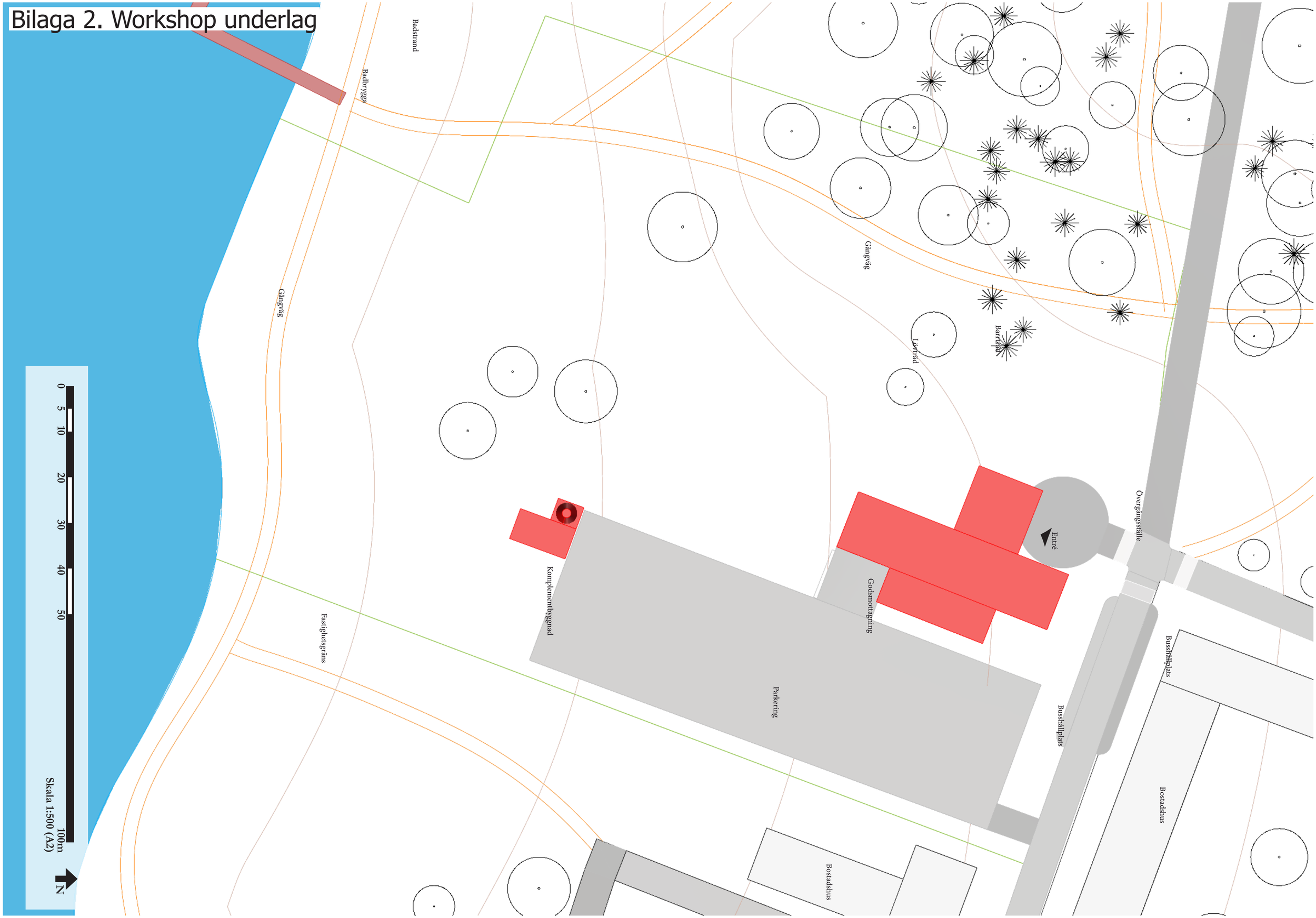

Bilaga 2. Workshop underlag

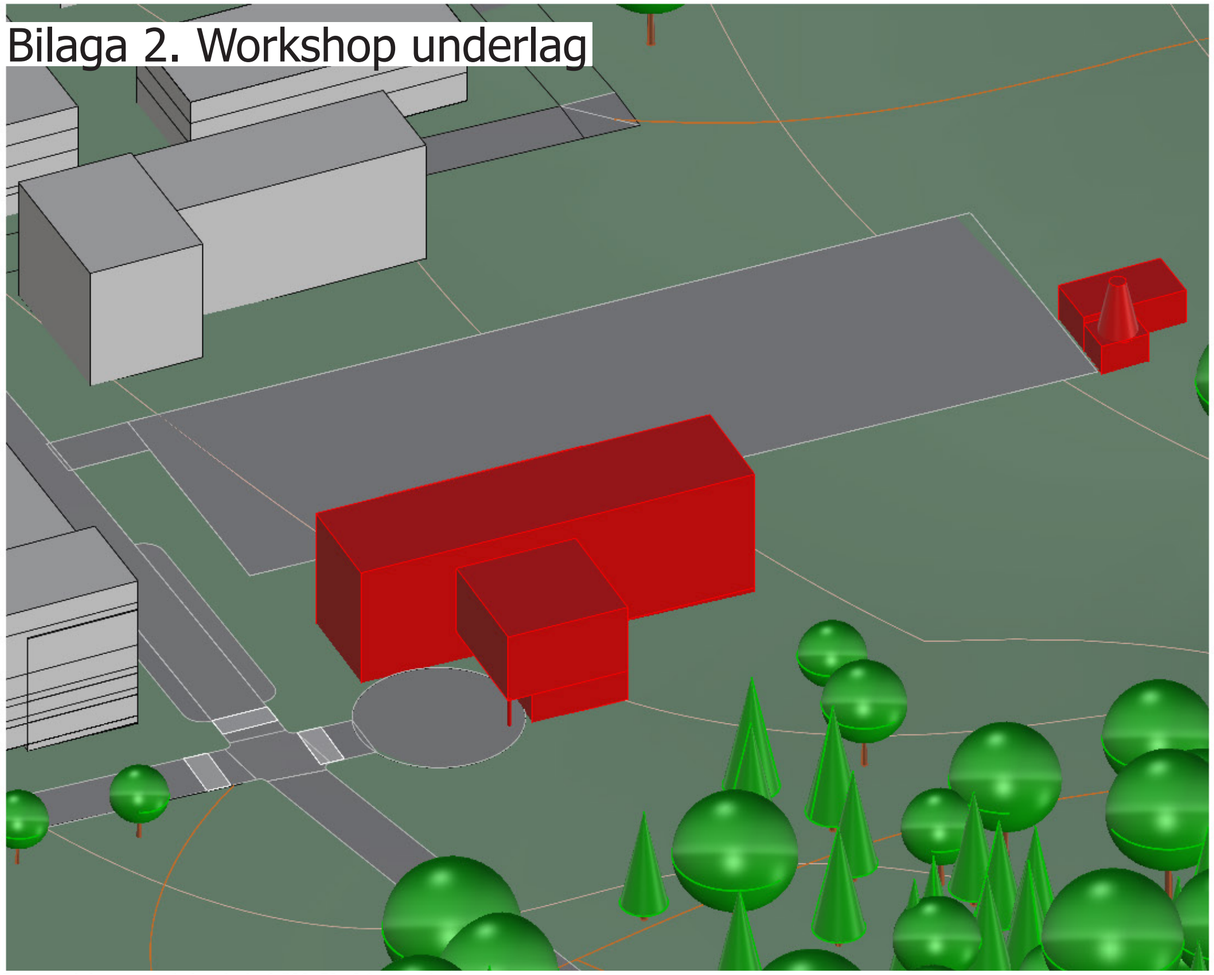

Isometriskt perspektiv, skala 1:500. Vy från nordväst.

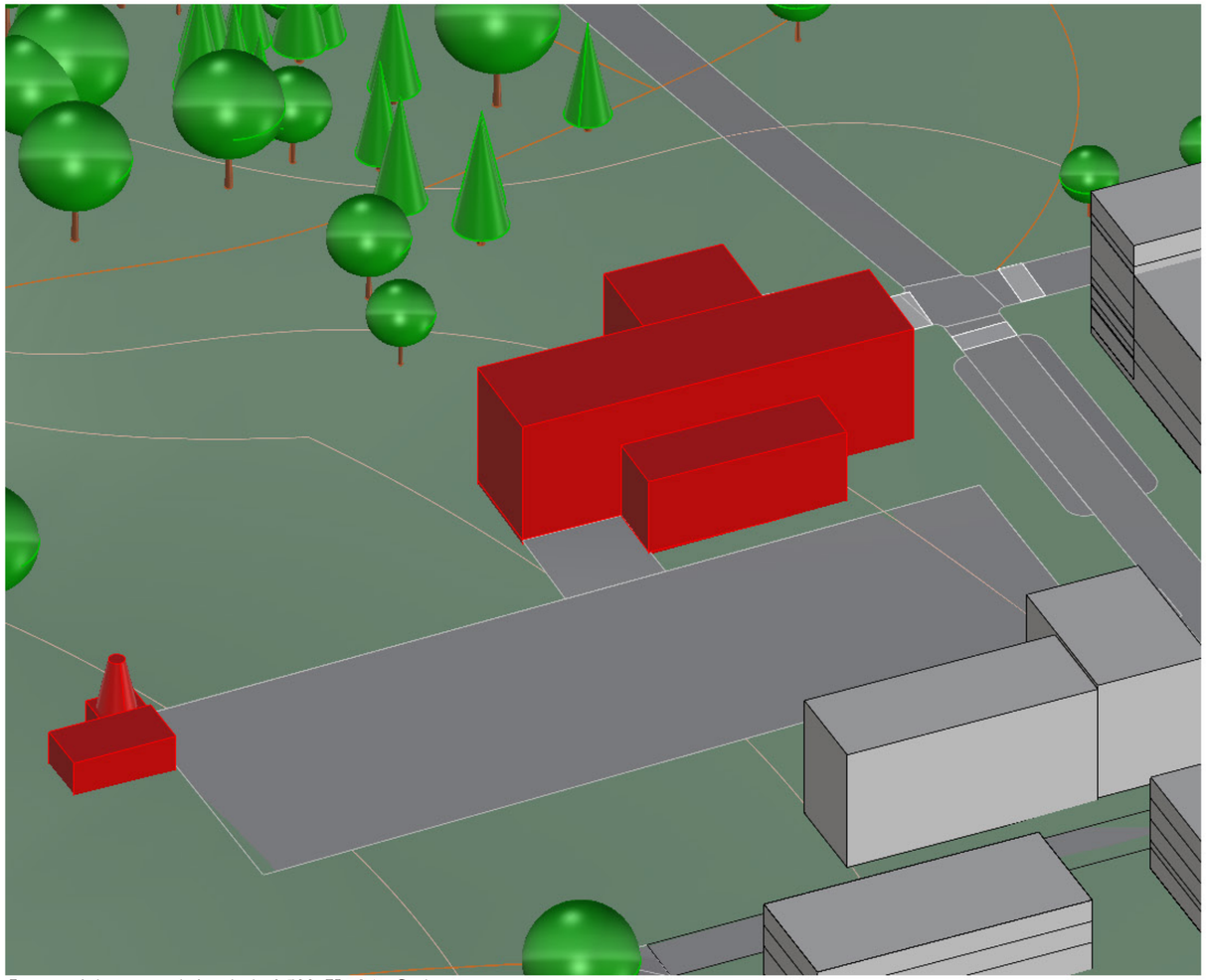

Isometriskt perspektiv, skala 1:500. Vy från Sydost.

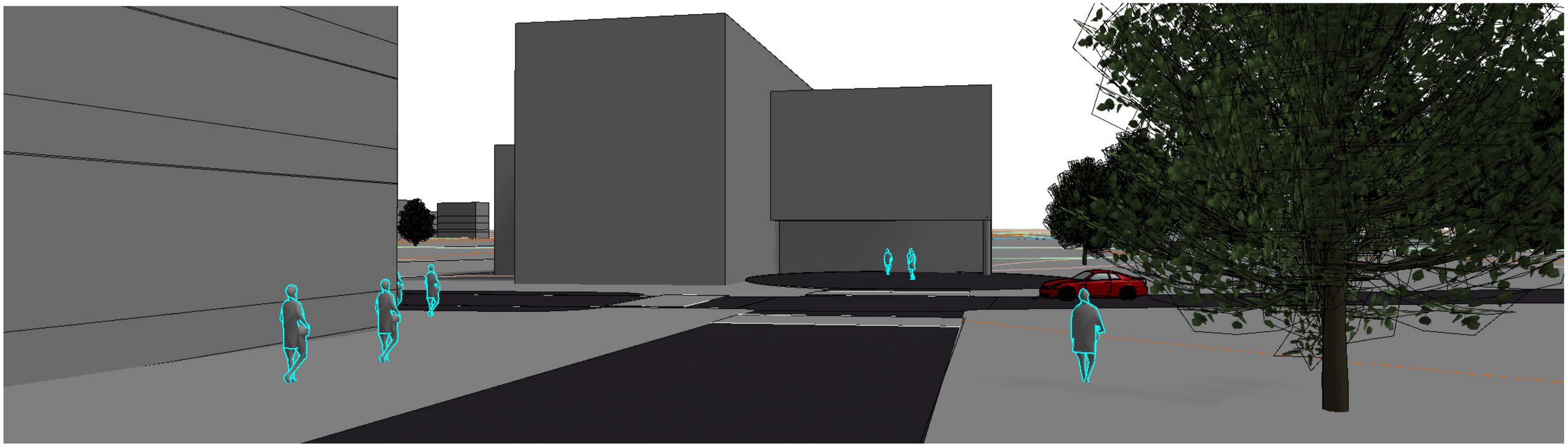

Perspektiv entre X-verket.

Bilaga 3.

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Institutionen för Stan och Land
Examensarbete Landskapsarkitektprogrammet
Ultuna 300 HP

SAMTYCKE OCH INFORMATION

2025-03-05

Samtycke och information för deltagande och personuppgiftsbehandling i studentarbete vid SLU

När du samtycker till att delta i examensarbetet ”landskapsarkitektur kring skyddsobjekt” [preliminär titel] innebär det att dina personuppgifter behandlas av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) inom ramen för landskapsarkitektprogrammet – Uppsala. Att ge SLU ditt samtycke är helt frivilligt, men utan behandlingen av dina personuppgifter kan studentarbetet inte genomföras. Denna blankett syftar till att ge dig all information som behövs för att du ska kunna ta ställning till om du vill ge ditt samtycke till att delta i studentarbetet och till att SLU hanterar dina personuppgifter.

Behandlingen av dina personuppgifter sker med stöd av den rättsliga grunden samtycke. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak, vilket dock inte påverkar den behandling som skett innan återkallandet. SLU är ansvarigt för behandlingen av dina personuppgifter, och du når SLU:s dataskyddsombud på dataskydd@slu.se. Din kontaktperson för detta arbete är student Viktoria Sundberg (vasu0001@stud.slu.se). Du kan också kontakta handledaren Daniel Valentini, (daniel.valentini@slu.se) .

Målet med workshoppen är att samla enkla utformningsförslag och idéer för fysiska åtgärder kring ett fiktivt skyddsobjekt. Som del av workshoppen förekommer även intervjumoment som samlar reflektioner, åsikter eller erfarenheter av utformningar anpassade efter säkerhet. Frågorna kommer inte behandla specifika projekt och du delger den information som du själv anser lämplig.

- Du kan när som helst avbryta pågående workshop utan att ange orsak.
- Under examensarbetets gång kommer studenten samla namn och e-postadress.
- I det slutliga studentarbetet kommer din yrkesroll och övergripande uppgifter beskrivas översiktligt för att motivera val av deltagare till studien.
- I det slutliga studentarbetet så kommer materialet att anonymiseras och uppgifterna du har lämnat kommer inte gå att spåra tillbaka till dig eller din arbetsplats.
- Anteckningar, eventuell ljud-inspelning och transkriptioner samt annat material kopplat till dig kommer att lagras på en lokal USB-minnessticka och raderas när uppsatsen godkänts.

- Om du samtycker till inspelning av workshoppen så kommer denna inspelning att analyseras av studenten. Inspelningen och transkriptionen från workshoppen kommer bara att vara åtkomlig för studenten. Citat eller parafraseringar från workshoppen kan komma att återges i det slutliga arbetet.

Ändamålet med behandlingen av dina personuppgifter är att SLU:s student ska kunna genomföra sitt studentarbete ”landskapsarkitektur kring skyddsobjekt” med god vetenskaplig kvalitet. Dina personuppgifter kommer inte att överföras till andra organisationer eller företag utanför SLU.

Dina personuppgifter kommer att lagras till dess studentarbetet godkänts och betyget har registrerats i SLU:s studieregister. Uppgifterna kommer därefter att gallras. Uppgifterna kommer att hanteras så att inga obehöriga kan ta del av dem.

Om du vill läsa mer om hur SLU behandlar personuppgifter och om dina rättigheter kan du hitta den informationen på www.slu.se/personuppgifter. Du har enligt lag rätt att under vissa omständigheter få dina uppgifter raderade, rättade, begränsade och att få tillgång till de personuppgifter som behandlas, samt rätt att invända mot behandlingen.

Om du har synpunkter kan du kontakta dataskyddsombudet på dataskydd@slu.se. Du kan vända dig med klagomål till Integritetsskyddsmyndigheten, imy@imy.se. Du kan läsa mer om Integritetsskyddsmyndighetens tillsyn på http://www.imy.se/.

☐ Jag samtycker till att delta i detta studentarbete och till att SLU behandlar personuppgifter om mig på det sätt som förklaras i denna text, inklusive känsliga uppgifter om jag lämnar sådana.

☐ Jag samtycker till att workshoppen spelas in och att inspelningsmaterialet behandlas på det sätt som förklaras i texten. (Utan detta samtycke genomförs workshoppen utan att spelas in.)

_____

Underskrift Datum

_____

Namnförtydligande